

Kitab ini nfamalik Yesus Ni Rasul ra ovu afa ovi rotu ra

Tbas afa ovi veki

Tafsiran etal dawan rfalak ne, Lukas ntulis kitab ini. Lukas ntulis lan ni kitab i nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a Yesus, beti snain ntulis kitab ini. Na'a kitab ini, Lukas nfamalik tamata ovi rorang Yesus rira afa ovi rotu ra, na'ut i Yesus nva'at ewal ma nrata lanit ratan. Lukas nfamalik Duila'a Yesus Ni rasul irua na'a kitab ini, inyai Petrus (pasal 1—12) ovu Paulus (pasal 13—28). Na'a kitab ini, na tbas Yesus Ni tamata sansinir rira afa ovi rair ra (Kisah 2:32-33, 36, 38-39; 4:12; 13:26-33, 38-39; 16:31).

Na'ut i Yesus wol nrata lanit ratan obin, na Ia nfalak verin Ni rasul ra ne, “Na'uk Ubu Ni Roh veka nleal mia ma nala ngrebat verin mia. Na'ut inyai, na veka ti fyamalik Ya'a na'a Yerusalem, propinsi Yudea munuk ovu Samaria, ti nsoru munuk lanit ivavan a.” (Kisah 1:8). Lolin urun ma tangnanang ovu menghafal vaivatul ovi rna'a ayat ini. Ubu Ni Roh nala ngrebat verin tamata ovi rorang Yesus, ma rfamalik lan Ubu Ni Ivar Lolin na'a kota Yerusalem, propinsi Yudea ovu propinsi Samaria, ovu vali na'a tamata ovi wol Yahudi warira i rleal a, nata ti naran kota Roma.

Yesus Ni tamata ovi ula ira ma rorang Ia, munuk lahir tamata Yahudi ira, ovu rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a verin tamata Yahudi ra watan (11:19). Na'uk tamata Yahudi etal dawan wol

rtorung Ivar Lolin yai. Wean inyai bi, ira ti rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a verin tamata ovi wol Yahudi ra (13:45-46; 18:6; 28:28). Na'a pasal 15, na Lukas nfamalik ne, Yesus Ni rasul ra rasdovu ira ma rotu rapat dawan isa na'a Yerusalem. Na'a rapat yai, na rfadoku ne, tamata ovi wol Yahudi ira, na'uk rorang roak Yesus, ira wol rperlu ma rot-orang munuk Musa ni inukun ra.

Kitab ini nfalyawang verin tamata ovi rbas kitab ini ne, tamata ovi rorang Yesus rira afa ovi rair ra wol rangal fareta Roma.

Surat ini ihin a

1. Yesus Ni rasul ra rira afa ovi rotu ra na'a Yerusalem. (pasal 1—7)
2. Rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a na'a propinsi Samaria ovu propinsi Yudea. (pasal 8—12)
3. Paulus ni banbanan i ula lalelan a. (pasal 13—14)
4. Rapat dawan na'a kota Yerusalem. (15:1-35)
5. Paulus ni banbanan i nomor irua a. (pasal 15:36—18:22)
6. Paulus ni banbanan i nomor itelu a. (pasal 18:23—21:16)
7. Ra'abu'i Paulus na'a kota Yerusalem ovu na'a kota Kaisarea. (pasal 21:17—26:32)
8. Paulus ni banbanan nti Roma. (pasal 27—28)

Ubu veka nala Ni Roh verin tamata ovi rorang Yesus

¹ Kida Teofilus, na'a ning kitab i ususan lan a, ufamalik munuk roak afa ovi Yesus notu ovu

nair ra,* ² ti naran amar i Ubu notu ma Yesus nrata lanit ratan. Yesus wol nrata lanit ratan obin, na Ubu Ni Roh nala ngrebat verin Ia, ma nsurak Ni rasul ovi nfili ra. ³ Tamata ra rotu sian Ia ma rfe dan Ia, na'uk nva'at ewal. Ia notu ma faneak rivun ovu nfavotuk ma rivun tenan a verin rasul ra, ti naran amar vutfa'at, boma rka'a basil ne, Ia nva'at ewal roak. Ia nfamalik verin ira na'a i wean inba ma Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja. ⁴ Amar isa, na irmunuk Yesus rasdovu ira ma rafna'an, ma nfalak ne, "Deka miti talik Yerusalem veki, ma mnyaban watan na'a ini, ti naran i Ubu nfakena Ni tnorung a ma nala Ni Roh verin mia. Ya'a ufamalik lan roak Ubu Ni Roh verin mia. ⁵ Yohanes nbaptis tamata ra ovu wear watan, na'uk wol mnanat, na Ubu veka nbaptis mia ovu Ni Roh."†

Na'ut i Yesus nrata lanit ratan

⁶ Na'ut i rasul ra rasdovu ira, na rorat Yesus ne, "Duila'a, fiang ini mane fwatalik ami tali Roma ni fareta ma fwadiri ewal Israel ni fareta?"

⁷ Yesus nfalak verin ira ne, "Yamang sa'i nfadoku amar yai ovu Ni ngrebat a. Mia wol bisma mkya'a. ⁸ Na'uk Ubu Ni Roh veka nleal mia ma nala ngrebat verin mia. Na'ut inyai, na veka ti fyamalik Ya'a na'a Yerusalem, propinsi Yudea munuk ovu Samaria, ti nsoru munuk lanit ivavan a."

* **1:1** 1:1 Tafsiran etal dawan rfalak ne, Lukas nasusan kitab ini. Ia ntulis kitab ini verin ni kida Teofilus. Ni kitab i nasusan lan a, kitab Lukas na'a Perjanjian Ngorva'an na'a Surat Ralan. † **1:5** 1:5 Faliak nbaptis mia ovu Ni Roh, ihin a ne, Ubu naflahar tamata ovi rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, ma nala Ni Roh ma nleal ralarira ra.

⁹ Yesus nyalak munuk afa yai verin ira, na rsi'ik lahir i Ubu notu ma nrata lanit. Ia nrata ma mutan nteri ma wol rarea roak Ia. ¹⁰ Ira rtadata rata lanit obin, na brian munuk, na brana irua roru kadaravit ngangiar rdir-ebang ira. ¹¹ Irua ryalak ne, “Tamata Galilea averi, notu afakinimi mdyiri ini ma mtyadata mirata lanit i? Amar isa, na Yesus i Ubu notu ma nrata lanit ratan yai veka newal Ia, wean i beti mryea Ia nrata lanit ratan.”

Tamata ovi rorang Yesus rfilii Matias al nkati Yudas

¹² Nata rasul ra rewai ira tali vuar Zaitun rti Yerusalem. Ntali vuar ini nti Yerusalem kil isa teran. ¹³ Rewai ira ti raran rahan i rna'a teri na'a Yerusalem, na rarata kamar i na'a ratan. Tamata ovi rna'a inyai nararira: Petrus, Yohanes, Yakobus, Andreas, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Matius, Yakobus i yaman Alfeus, Simon i ntali sidovung Zelot ovu Yudas i yaman a naran vali Yakobus.‡ ¹⁴ Rir tinemun ralarira isa ma rasdovu ira lalawatan al raflurut. Irmunuk vata boku ovu Yesus renan ovu vali Yesus warin ra.

¹⁵ Na'ut inyai, na Petrus ti ndiri tamata ovi rorang Yesus fruarira ra. Na'a wan yai, na tamata ka'a bi ratut isa vutrua. ¹⁶ Ia nyalak ne, “Terang a valing averi, Ubu nfakena roak afa ovi Raja Daud ntulis na'a Surat Ralan. Lalan ana, Ubu Ni Roh nangrihi ovu Daud ma nfamalik Yudas i nban-ulu verin tamata ovi rtaha Yesus.

‡ **1:13** 1:13 Zelot ini ihin a Yahudi rira sidovung isa. Ira inar ma rala'ing vatuk tamata Roma ovi rfareta Israel. Simon novu rira sidovung yai.

¹⁷ Yudas ini lan a itmunuk vali, tevek Yesus nfili ia ma neluk rasul.”

¹⁸ (Yudas nala kubang i Yahudi ra rala verin ia tevek nfeidi Yesus, ma al nfaha lanun. Na'a lanun yai, na nleka fangofak ia, ma nmata. Evun a nakfefar lahir ovu tnean ra rma murin.

¹⁹ Tamata ovi rna'a Yerusalem ra munuk rka'a afa ini, ba rfanara lanun yai na'a rira vai ne, “Hakal-Dama.” Ihin a ne, lanun i tamata laran a nvoat na'a.)

²⁰ Petrus ntafal ma nfalak ne, “Raja Daud ntulis na'a kitab Mazmur ne, §

‘Ni lolin ana, ni rahan a vu watan ma deka tamata isa ti nleal.’

Daud ntulis vali ne,

‘Ni lolin ana, tamata liak nkati ia na'a ni van a.’

²¹ Ba did tinemun, ita musti tfili brana isa ma nkati Yudas. Tamata yai norang lalawatan ita na'ut i Duila'a Yesus nva'at obin, ²² ntali amar ovi Yohanes nbaptis* tamata ra, ti naran amar i Ubu notu ma Yesus nti talik ita ma nrata lanit ratan. Tamata i veka tfili ia yai musti nkarya ovu ita ma nfamalik ne, Yesus nva'at ewal roak.”

²³ Nata rir tinemun rfaturu tamata irua. Isa naran Yusuf i boku rfanara ia ne Barsabas, ovu vali boku rfanara ia ne Yustus, ovu tamata isa vali naran Matias. ²⁴ Ira raflurut ma rfalak ne, “Duila'a Yesus, Oa mka'a munuk tamata ralarira ra. Ba fara fwaturu verin mam tinemun na'a tamata irua ini ne, ralam nfalak iki, ²⁵ boma neluk rasul ma nkati Yudas i nti talik roak ni

§ **1:20** 1:20 Raja Daud nfamalik Yudas na'a Mazmur 69:25, 109:8

* **1:22** 1:22 Tafsiran ra etal ko'u rfalak ne, dari baptisan Yohanes ihin a ne, tali amar i Yohanes nbaptis Yesus.

karya i mala verin ia, ba nti wan i inovan ovu afa i notu.”†

²⁶ Nata rotu undi na'a irua nararira ra, na Matias naran nvotuk, ba nti ma ntafal rasul vutu rahin isa yai.

2

Ubu Ni Roh nma na'ut i amar dawan Pentakosta

¹ Ti naran amar dawan Pentakosta*, na tamata ovi rorang Yesus rasdovu munuk ira na'a wan isa. ² Brian munuk, na rarenar afa isa ngoan wean nait dawan ila'a tali lanit nsuta ma nsoru munuk lahir na'a rahan i rdoku a. ³ Nata rarea afa ovi wean yafongan ra ma felarira ra wean tamata earn. Yafongan ra rsialing ira ma ti rturat tamata ra munuk. ⁴ Ubu Ni Roh a ti ma nsoru lahir ralarira ra, ba betfasa rangrihi ovu vai ovi wol rka'a ra, tevek Ubu Ni Roh a notu ma rangrihi.

⁵ Na'ut inyai, na Yahudi ovi rot-orang afa ovi Ubu ralan nfalak ra rtali negara munuk na'a lanit ivavan a rna'a Yerusalem. ⁶ Na'ut i rarenar afa ngoan dawan i wean a nait yai, na tamata rivun rasdovu ira. Yahudi avyai rtalkaka, tevek

† **1:25** 1:25 Tafsiran rivun rfalak ne, Yudas nmata ma nti yafwan

kakiwal. * **2:1** 2:1 Na'a Perjanjian Mnanat na'a Surat Ralan, na amar dawan Pentakosta naran a naling ia. Rfanara ia ne, Snoba Karedralan Ifitu (Keluaran 34:22) ovu Snoba Fadiar (Keluaran 23:16), tevek tamata ra rdiar rira gandum ra, beti rotu amar dawan ini. Yahudi rivun tali wan rivun rti Yerusalem ma rorang Pentakosta. Amar vutlima nelak roak tali amar i Yahudi ra rangnanang amar i rdir-talik Mesir (Paskah), beti amar dawan Pentakosta.

rarenar tamata ovi rorang Yesus rala rira vai ra al rangrihi. ⁷ Ira rtalkaka lahir ma rfalak ne, “Ya'i yo, ita tka'a roak ne, tamata ovi rangrihi ini rtali munuk Galilea! ⁸ Wean inba ma ita trenar ira rala dida vai ra al rangrihi? ⁹ Boku tatali Partia,[†] Media, Elam, Mesopotamia, Yudea, Kapadokia, Pontus, Asia, ¹⁰ Frigia, Pamfilia, Mesir ovu wan ovi rna'a Libia ma rfaseri kota Kirene. Boku vali tatali kota Roma. ¹¹ Ita boku tamata Yahudi ovu boku vali wol Yahudi ira, na'uk rorang roak dida agama. Boku vali tatali Kreta[‡] ovu Arab, na'uk trenar ira rala dida vai ra ma rfamalik afa dawan ovi Ubu notu ra!”

¹² Rir tinemun rtalkaka ovu wol rka'a ma raroal te rara, ba rsiorat ira ne, “Afa ini ihin aka?” ¹³ Na'uk tamata boku rangrihi lablabir ira ma rfalak ne, “Tamata avyai renu anggur[§] ma ranavut watan!”

Petrus nfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata rivun

¹⁴ Ba Petrus ndiri ovu rasul vutu rahin isa yai ma nangrihi verin tamata rivun avyai ovu vain dawan ma nfalak ne, “Terang a valing Yahudi averi ovu tamata ovi mnya'a Yerusalem! Eka

[†] **2:9** 2:9 Na'ut varat 605-538 sebelum Masehi, na tamata Babilonia rtaha tamata Yahudi ra ma rleal Babilonia. Nata rfatalik ira, na'uk boku a'uk rewai ira rti Palestina (Israel). Boku rleal negara ovi: Partia, Media, Elam, Mesir ovu Libia. Boku rleal wan dawan (daerah) ovi: Mesopotamia ovu Frigia. Boku vali rleal propinsi ovi: Yudea, Kapadokia, Pontus, Asia ovu Pamfilia. Ira rair ma rka'a vai ovi rna'a war i rleal ra. [‡] **2:11** 2:11 Kreta ovu Arab inyai negara. [§] **2:13** 2:13 Anggur i tamata Yahudi ra rotu wean tuat na'a dida, na'uk rotu tali aa anggur vuan ra. Ni alkohol dawan vali, ba tamata ra bis ranavut.

mryenar ma lolin afa ovi veka ufalak verin mia.

¹⁵ Mia mnyarin ne, tamata ovi ranavut. Wahal, tevek lera ndata roak, na'uk wol ka'i ngea obin!

¹⁶ Na'uk afa ovi beti mryea yai, Ubu nfalak lan roak verin nabi Yoel ma ntulis ne, ¹⁷ Ubu nfalak ne,

'Amar ra mane rlia roak, ba Ya'a veka ala Ning Roh verin tamata ra munuk.

Ba yanabira vata ovu brana ra veka rarenar lahir tali Ya'a ma ti rfamalik Ning vaivatul ra, ovu bira varverun ra veka wean i ramifi na'uk wol rtub-lufa, ovu itrana ra veka ramifi lahir.

¹⁸ Na'a amar avyai, na veka ala lahir Ning Roh verin Ning sansinir vata ra ovu brana ra, boma ira ki rfamalik afa ovi rarenar lahir tali Ya'a.

¹⁹ Ya'a veka otu mujizat ra na'a lanit ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala na'a lanit ivavan a;

veka lara, yafu, ovu yafuman nafkoval.

²⁰ Lera veka wol vanan lahir, ovu vulan veka navuli ma wean lara,

beti Duila'a Ni amar dawan nma.

Na'a amar yai, na la veka nma ma nfavotuk Ni ngrebat a.*

²¹ Tamata ovi rera lablobang verin Duila'a, na la veka nsikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal.'†

* **2:20** 2:20 Vaivatul ovi rna'a ayat 19, 20 wean ayat boku tali Perjanjian Mnanat ovi rfamalik na'ut i Ubu veka nukun tamata ra ovu lanit ivavan a. Msyi'ik Yesaya 13:9-10; 24:21-23; 34:4; Yehezkiel 32:7; Yoel 2:10-11; 3:15; ovu Amos 8:9. † **2:21** 2:21 Yoel 2:28-32

22 Terang a valing Israel averi, eka mryenar afa ovi ufalak ini! Yesus i ntali ahu Nazaret yai, Ubu nsinir roak Ia ma nma verin mia. Ubu nala ngrebat verin Ia ma notu mujizat ra ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, ovu vali nfaturu Ni ngrebat a ma tamata ra rtalkaka. Bir tinemun mkya'a roak afa ovi notu ra, tevek msyi'ik munuk roak. 23 Ubu ralan nfalak roak ma nala Yesus verin mia. Ia nka'a roak afa ovi tamata ra mane rotu verin Yesus. Ba mia ovu tamata ovi wol rorang Ubu byaku Ia na'a aa walwalur ma fyadiri Ia ma fyedan Ia. 24 Yesus ntuan wawa'uk i dawan urun, beti nmata. Na'uk Ubu nfava'at ewal Ia tali matmatan, tevek matmatan a wol bisma ntahang teri Ia. 25 Raja Daud nfamalik lan roak Yesus ne,‡

'Ya'a usi'ik lalawatan Duila'a nban-ulu verin ya'a. Ia ndiri ning lahir mela, ba tamata ra wol rweang nala ya'a.

26 Wean inyai, bi ralang lolin urun ma uraning Oa.

Uka'a basil ne, velik ne umata, na'uk veka ning vava'at kakiwal.

27 Velik ne umata, na'uk wol mtalik Ya'a ma umata watan.

Wol mtorung ma Mu Sansinir i ralan nmerat urun, tenan a nakvisal.

28 Oa fwaturu roak linga'an verin Ya'a ma veka ning vava'at kakiwal. Oa veka motu ma ralang lolin urun, tevek movun Ya'a.' "§

29 Petrus ntafal ma nfalak ne, "Terang a valing averi, ya'a wol ufonak ralang verin mia ma

‡ 2:25 2:25 Raja Daud nfamalik Yesus na'a ayat 25-28. § 2:28 2:28 Mazmur 16:8-11

ufamalik ubud-nusid i Raja Daud. Ia nmata roak, ma wan i roving ia tali lalan ma naran amar ini nana'a obin. ³⁰ Daud nabi ia, ba nka'a roak ne, Ubu nala tnorung verin ia ovu nafwaba verin ia ne, tali Daud ubun nusin ra, na veka nsikat tamata isa ma neluk Raja i ntevit dida salasilan ra, ma ndoku wan i Daud ndoku ma nfareta. ³¹ Ubu notu ma Daud nka'a lan afa i Ubu veka notu a, ba Daud nfalak ne, Ubu veka nfava'at ewal Raja i ntevit dida salasilan ra tali matmatan. Ubu wol ntalik Ia ma nmata watan, ba tenan wol nakvisal. ³² Ubu nfava'at ewal Yesus tali matmatan, ma mam tinemun amsi'ik ovu matamami ra ne, Ia nva'at. ³³ Ubu nalang ma dawan Yesus, ba nsikat Ia ma ndoku Ni lihir mela na'a lanit ratan. Ubu nfakena Ni tnorung ma nala roak Ni Roh verin Yesus. Nata Yesus nala Ubu Ni Roh ma nsoru ralamami ra, ma amar ini msyi'ik ovu mryenar afa ovi Ni Roh notu a. ³⁴ Daud tenan wol nrata lanit ratan, na'uk nfamalik ne,

'Ubu nfalak verin ning Duila'a ne, "Mdoku Ning lihir mela,

³⁵ ti naran i otu ma tamata ovi rira sian Oa rsoak nulu Oa." '*

³⁶ Ba Israel averi, wean inyai, na bir tinemun musti mkya'a ne, Yesus i byaku Ia na'a aa walwalur ma fyadiri Ia yai, Ubu notu ma neluk Duila'a verin mia, ovu neluk Raja i ntevit dida salasilan ra."

³⁷ Ti ma rarenar afa avyai, na ralarira lalau urun, ba rorat vali Petrus ovu rasul liak ra ne, "Kida averi, ki amotu aka?"

* **2:35** 2:35 Mazmur 110:1

³⁸ Petrus nyalak verin ira ne, “Mia munuk musti myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra, ovu mtyorong ma ambaptis mia na'a Yesus Kristus naran a ovu Ni ngrebat, boma Ubu veka na'i vatuk bira salasilan ra. Nata Ubu veka nala Ni Roh verin mia. ³⁹ Ubila'a i traning a nala tnorung ini verin tamata ovi nfili ra, ba nala verin mia ovu yanabira ovu ububira ra, ovu vali verin tamata ovi raroa tali ini.”

⁴⁰ Petrus nangrihi verin ira wean inyai, ovu nala vali vaivatul rivun ma nsurak ovu nfangnanang ira ne, “Deka myorang tamata ktufan ovi rva'at fiang ini, boma Ubu deka nukun mia na'ut i veka nukun tamata ovi wol rorang Ia.”

Tamata ovi rorang Yesus rira sidovung

⁴¹ Amar yai tamata rivun rorang afa ovi Petrus nyalak na'a Yesus, ba ti rbaptis ira. Rarekan tamata ovi beti rorang Yesus amar yai, na tamata rivun itelu. ⁴² Tamata avyai iva'ur urun ma rorang ma dawan afa ovi rasul rair verin ira. Ira ralar isa ma ba'i rasdovu ira ma rafna'an kida ovu raflurut.

⁴³ Rasul ra rotu mujizat ra ovu faneak rivun ovi tamata ra wol rot-nala, ba tamata ra munuk ralang ma dawan Ubu. ⁴⁴ Tamata ovi rorang Yesus ba'i rasdovu ira, ma rala rira metan ra munuk ma irmunuk rira watan. ⁴⁵ Amar boku, na tamata boku tali ira rfedi rira lanun ovu rira metan ra, ma rtanang kubang yai verin tamata inorang ovi rira kubang mamahin. ⁴⁶ Lokat amar, na rasdovu ira na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean. Ira rafna'an kida na'a rira rahan ra ovu ralar lolin, ovu vali wol

rfakaratat tenarira ra. ⁴⁷ Ira rfadawang Ubu lalawatan ma tamata ovi rna'a Yerusalem inar ira. Lokat amar, na Duila'a notu ma tamata ra rtafal ma rorang Yesus, ma Ubu nsikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal.

3

Petrus notu ma lolin brana laklukut isa

¹ Amar isa, na lera mane sian roak, na Petrus irua Yohanes rarata Yahudi rira Rahan Dawan Falurut. Lokat amar lera wean inyai, na Yahudi ra ba'i rti ma raflurut na'a inyai.* ² Tamata ra rvara brana isa i natlukut tali amar i rarali ia. Lokat amar, na rvara ia ma rfadoku ia na'a Rahan Dawan Falurut ni tembok dawan ni falfolat ila'a i rfanara ia ne Falfolat i Felan Lolin Buas. Brana yai ndoku falfolat yai ngoran a ma nera kubang tali tamata ovi rti Rahan Dawan Falurut. ³ Ia nsi'ik Petrus irua Yohanes rbana mane rti Rahan Dawan Falurut ni lean ralan, ba nera kubang tali ira. ⁴ Ira rsi'ik nanuang ia, ma Petrus nfalak verin ia ne, "Eka msi'ik ami!"

⁵ Ba brana yai nsi'ik nanuang ira ma nanovak roak na'a ralan ne, veka rala afa boku verin ia.

⁶ Ba Petrus nfalak verin ia ne, "Ya'a wol ning kubang, na'uk afa ovi rna'a ya'a ini veka ala verin oa. Yesus Kristus i ntali ahu Nazaret nala ngrebat verin ya'a, ba ufalak ne, bwana kikyai!"

⁷ Ba ntaha brana laklukut yai liman mela ma nfadiri ia. Notu wean inyai, na brana yai ean a

* **3:1** 3:1 Lera mane sian roak, wean jam 3 (sore). Tamata Yahudi ra rasnuri afwatan ra, farua lokat amar na'a rira Rahan Dawan Falurut. Yahudi rira mela falurut ra rasnuri afwatan ra, na tamata ra raflurut. Afwatan ra reluk rira korban.

ovu ni kamuku ra rangrebat lahir. ⁸ Ba naswatil ma ndiri ovu nbana lahir. Nata ia ovu Petrus irua Yohanes rti Rahan Dawan Falurut ni lean ralan. Ia nbana naswatil watan ia ma nraning Ubu. ⁹ Tamata ovi rna'a inyai munuk rsi'ik brana yai nbana nala roak ovu nraning Ubu. ¹⁰ Ira ref nala ia ne, brana laklukut i ba'i ndoku Rahan Dawan Falurut ni falfolat i rfanara ia ne "Falfolat i Felan Lolin Buas," ma nera kubang tali tamata ra. Irmunuk rtalkaka lahir, tevek lolin roak ia.

Petrus nangrihi na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut

¹¹ Brana laklukut yai ntaha Petrus irua Yohanes ma irtelu rti wan i rfanara ia ne, Salomo ni abelus. Tamata rivun avyai rtalkaka lahir, ba rafla ti ma rfaseri ira. ¹² Petrus nsi'ik tamata rivun avyai ma nfalak ne, "Hoi, Israel averi, afakinimi msyi'ik afa yai, na mtyalkaka, ovu msyi'ik nanuang ami? Mia mnyarin ne, mami ngrebat te mami vava'at nmerat urun notu ma tamata yai nbana? ¹³ Ubu i Abraham, Ishak, Yakub ovu ubud-nusid ra ba'i rraning, nalang ma dawan Ni sansinir a. Ni sansinir yai Yesus i lan ana, mia myala roak Ia verin fareta ra ma rfedan Ia, ovu mila'ing Ia na'a gubernur Pilatus wahan ralan, velik ne Pilatus mane nfatalik Ia. ¹⁴ Ia ralan nmerat urun ovu Ni vava'at nmalola, na'uk mifena Ia, ba myera tali Pilatus ma nfatalik tamata isa i ba'i nsifedan verin mia. ¹⁵ Mia fyedan Ia i nala vava'at kakiwal verin tamata ra, na'uk Ubu nfava'at ewal roak Ia tali matmatan. Ami amsi'ik lahir Ia nva'at ewal tali matmatan. ¹⁶ Yesus Ni ngrebat notu ma brana laklukut ini ean ra rangrebat roak, tevek norang Ia. Mia

munuk mky'a' a ovu msyi'ik roak brana laklukut ini. Ia norang Yesus, ba Yesus notu ma lolin lahir ia na'a wahabira ralan ra.

¹⁷ Kida averi! Fiang ini uka'a roak afa sala ovi mimunuk bira dawan ra myotu verin Yesus, na'uk wol fyan-aran afa ovi myotu ra. ¹⁸ Na'uk wean inyai, boma Ubu nfakena afa ovi lalan a Ia nfalak verin nabi ra, ma ti rfamalik Raja i ntevut dida salasilan ra. Ira rfalak ne, Ia musti ntuan susa rivun. ¹⁹ Ba terang a valing averi, myahil kikyai ma mtyalik tali bira salasilan ra ma myorang Ubu, boma na'i vatuk bira salasilan ra. ²⁰ Myotu wean inyai, boma Duila'a novun mia ma nfaloling ralabira ra. Ia veka nsinir Yesus nti verin mia, tevek nfili roak Ia ma neluk Raja i ntevut dida salasilan ra. ²¹ Ia nana'a lanit ratan watan, nata ti naran amar i Ubu notu ma afa ra munuk ngorva'an ewal, wean i nfalak roak na'a Ni Tnorung a, nahu Ni nabi ovi ralarira ra rmerat urun. ²² Lalan ana, Musa nfalak ne, 'Ubila'a i mryaning a veka nfili nabi isa tali bira sidovung a. Ia veka wean ya'a, ba mia musti mryenar ma lolin afa ovi nfalak ra verin mia na'a afaka watan. ²³ Tamata iki watan wol nrenar nabi yai ma norang Ia, na Ubu veka naling ia tali Ni tamata ovi rorang Ia, ma nfedan ia.†

²⁴ Tali nabi Samuel ti naran nabi ovi marmuri ra, na ira munuk rfamalik afa ovi fiang ini tamata ra rsi'ik a. ²⁵ Lalan a, Ubu nala tnorung verin Ni nabi ra. Ia nala vali tnorung ini ma naflahar ububir-nusibira ra. Tnorung ini verin mia vali. Ubu nfalak verin Abraham ne, 'Ya'a

† **3:23** 3:23 Ulangan 18:15, 18, 19

veka ala ubum-nusim isa ma uflahar tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini.'‡

²⁶ Ba Ubu nsinir lan Ni sansinir verin mia. Inyai Yesus i naflahar mia, ovu notu ma myahil ma mtyalik tali bira afa sian ovi myotu ra."

4

Yahudi rira mela falurut ra ovu rira dawan ra ranovak mane rukun Petrus irua Yohanes

¹ Na'ut i Petrus irua Yohanes rangrihi nulu tamata rivun avyai obin, na Yahudi rira mela falurut ra ovu tamata i nfareta suldadu ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a, ovu vali tamata boku tali Yahudi rira sidovung isa naran Saduki, rma ma rtuan ira.

² Tamata dawan avyai rangrova urun, tevek irua rair tamata ra ovu rfalak ne, Ubu veka nfava'at ewal tamata ovi rmata ra, wean i nfava'at roak Yesus tali matmatan. ³ Ba ira rtaha Petrus ovu Yohanes ma ti rvatuk ira na'a bu'i ralan. Ovan roak, ba rtahang teri ira na'a inyai ma ti naran ilyan. ⁴ Na'uk tali tamata rivun ovi rarenar afa ovi rair ra, na rivun ila'a rorang Yesus. Ira rarekan brana ra, na ka'a bi rivun ilima rorang roak Yesus.

⁵ Ni ilyan ana, Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, ovu dawan Yahudi ra ovu dawan ovi rban-ulu verin ira, rasdovu ira na'a Yahudi rira sidovung dawan na'a Yerusalem. ⁶ Rira Mela Falurut Ila'a naran Hanas, ovu Kayafas, Yohanes, Aleksander, ovu ni tiniman liak ra munuk rdoku

‡ 3:25 3:25 Kejadian 22:18; 26:4

sidovung dawan yai.* 7 Ira rovun Petrus irua Yohanes ma rdiri waharira ralan ra, ma rorat ira ne, “Mia myotu ma lolin brana laklukut yai ovu ngrebat tali iki, ovu myala iki naran a ma myotu afa ini?”

8 Ubu Ni Roh nsoru lahir Petrus ralan a ma nfalak ne, “Dawan Yahudi averi ovu dawan ovi byan-ulu verin ami! 9 Amar ini myera ma amfamalik na'a i wean inba ma amlobang tamata laklukut yai, ovu vali wean inbinimi tamata yai lolin roak ia. 10 Mane ufalyawang verin mia ovu vali Israel ra munuk ma mkya'a ne, Yesus Kristus i ntali ahu Nazaret nala ngrebat verin ami ma amotu ma lolin tamata ini ma ndiri wahabira ralan ra. Mia myotu ma rbaku Yesus na'a aa walwalur, na'uk Ubu nfava'at ewal Ia. 11 Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, Yesus wean vatu i tukan ra rvatuk. Mia wean tukan ovi rvatuk vatu yai:

‘Na'uk Ubu nala vatu i byatuk yai ma notu ma wean vatu i fyawan lia munuk ma al nfangrebat rahan yai.’†

12 Yesus a'uk sa'i nsikat ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal. Ubu wol nfili tamata liak isa vali na'a lanit ivavan ini ma nsikat ita tali dida salasilan ra.”

13 Tamata ovi rna'a sidovung dawan yai rsi'ik

* 4:6 4:6 Yahudi ra rfili Hanas ma ndoku rira Mela Falurut Ila'a na'ut varat ilima (Masehi). Mela falurut ila'a ndoku ti naran nmata, beti rkati ia, na'uk fareta Roma ra rfaleka ia na'ut varat vutu rahin ilima (Masehi). Ba Yahudi ra rfili Hanas ni ranetan Kayafas ma ndoku Mela Falurut Ila'a, na'uk ralang ma dawan Hanas obin. Snain Hanas ni tiniman verin Yohanes irua Aleksander vali. † 4:11 4:11 Mazmur 118:22

roak ne, Petrus irua Yohanes rabrahi, ovu rka'a vali ne, irua wol raskola, ba rtalkaka. Ira rka'a ne, tamata irua ini rorang lalawatan Yesus. ¹⁴ Na'uk tamata avyai wol bisma rfalak afakataka, tevek tamata i Petrus irua Yohanes beti rotu ma lolin ia yai ndir-ebang ira. ¹⁵ Ba rfareta Petrus ovu Yohanes ma rti sidovung dawan murin a, boma tamata avyai rfamalik ewal ira. ¹⁶ Ba rsiorat ira ne, "Ita veka totu aka verin tamata irua ini? Tamata ra munuk na'a Yerusalem rka'a roak ne, tamata irua yai rotu mujizat i betfasa tamata ra rarea, ba rtalkaka. Wol talak nala roak ita na'a mujizat yai. ¹⁷ Na'uk totu ma tamata liak wol rarenar mujizat i rfamalik yai, ba eka tfalak teri ira, boma deka rfamalik Yesus verin tamata ra."

¹⁸ Ba rera ewal Petrus irua Yohanes ma rti ralan, ma rfareta ira boma deka rfamalik te rair ewal Yesus verin tamata ra. ¹⁹ Na'uk Petrus irua Yohanes rfalak ne, "Eka fyanovak watan na'a ralabira ra ne, afaka kena na'a Ubu wahan ralan a: ami amorang afa ovi fyalak ra, te amorang Ia. ²⁰ Ami wol bisma amtalik ma amfamalik afa ovi amsi'ik ovu amrea roak."

²¹ Ira wol rdav-nala linga'an mane rukun Petrus irua Yohanes, tevek tamata ra munuk na'a inyai rfadawang Ubu na'a afa i tamata irua ini rotu a. Ba ral-ewal vaivatul aleman al rfabobar ira, beti rfatalik ira. ²² Tamata ra munuk rka'a roak ne, Ubu notu mujizat, tevek tamata laklukut i beti rotu ma lolin ia ini, ni varat vutfat'at rahin roak.

Tamata ovi rorang Yesus rera ma Ubu nfangrebat tenarira ra

²³ Ti ma rfatalik roak Petrus irua Yohanes, na rewala ira rti ma rtuan rira kida ra. Ba rfamalik munuk afa ovi Yahudi rira dawan mela falurut ra ovi dawan Yahudi ra rfaalak verin ira. ²⁴ Ti ma rira kida ra rarenar afa ovi rfaalak ra, na irmunuk ralarira isa ma rera verin Ubu ne, "Duila'a, Oa sa'i fwareta afakataka munuk. Oa motu lanit ivavan a ovi lanit ratan. Oa motu vali tahat ovi afa ovi rna'a ralan. ²⁵ Ubumam-nusimami Raja Daud nkarya verin Oa, ba lalan ana, fwalak ma Mu Roh notu ma Daud nfaalak ne,

'Notu afakinimi bangsa ovi wol Yahudi ra rangrova ma dawan i? Afaka notu ma tamata ra rvolan ma rotu afa ovi wol ihir lahir?

²⁶ Raja ovi rna'a lanit ivavan rasusan warira mane rotu rihi, ovi vali mela dawan ra rasdovu ira ma ra'an vai isa ma rangal Duila'a ovi Ni Raja i ntevut dida salasilan ra. †

²⁷ Daud nfaalak kena, tevek Raja Herodes irua gubernur Pontius Pilatus rasdovu roak tamata Israel ra ovi ovi wol Israel ra na'a Yerusalem, mane rangal Yesus, Mu Sansinir i nmerat urun. Oa fwili roak Ia ma neluk Raja i ntevut dida salasilan ra. ²⁸ Duila'a, Oa sa'i mungrebat, ba ira rot-nala watan afa ovi ralam nfaalak roak ma rotu. Oa bwolan roak ma rotu afa avyai. ²⁹ Duila'a, amera verin Oa ma mrenar ovi msi'ik ira! Ira rworuk-rwak ami, ba mlobang ami, boma ralamami dawan ma amfamalik ma lolin Mu vaivatul ra, tevek amkarya verin Oa. ³⁰ Mala Mu ngrebat, boma tamata ovi rira suhut ra veka lolin ewal ira. Fara motu wean inyai, tevek

† 4:26 4:26 Eka msi'ik Mazmur 2:1, 2

Yesus, Mu sansinir i nmerat urun a, veka notu ma amotu vali mujizat ra ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala.”

³¹ Ti ma raflurut munuk, na ruru na'a wan i rasdovu ira na'a yai. Ubu Ni Roh nsoru lahir ralarira ra, ba wol rbobar ma rfamalik Ubu Ni vaivatul ra.

Tamata ovi rorang Yesus rsilobang ira

³² Tamata ovi rorang Yesus munuk ralarira isa, ba wol tamata isa tali ira nafena ma nala ni metan ra verin rira sidovung. ³³ Ubu nala ngrebat dawan verin rasul ra ma rfamalik ne, Ia nfava'at ewal Duila'a Yesus tali matmatan, ba Ubu naflahar ma dawan tamata ovi rorang Ia.

³⁴ Wol tamata isa tali ira kasian ia, tevek amar boku, na tamata ra rfedi rira rahan te lanun ra ma rala kubang avyai ³⁵ verin rasul ra. Nata rtanang kubang avyai ma inovan ovu afa ovi tamata ra rperlu.

³⁶ Tamata isa naran Yusuf wean vali inyai. Rasul ra rfanara ia ne Barnabas, ihin a tamata i ba'i nfangrebat tamata ralarira ra. Ubun nusin ra rtali Yahudi rira arun dawan isa naran Lewi. Rarali ia na'a nuhu isa naran Siprus. ³⁷ Ia nferi ni va'i isa ma nala kubang avyai verin rasul ra.

5

Ananias irua awan a Safira rsiklabir

¹ Brana isa naran Ananias, awan a naran Safira. Irua rfedi rira lanun boku. ² Ia nfonak lanun yai fyawan a, ma boku verin ia, na teran ntaha ti verin rasul ra. Ia awan nka'a vali afa i notu yai.

³ Ba Petrus nfalak ne, “Ananias, afakinimi mtorung ma nitdawan nleal lahir ralam a, ma mlabir Ubu Ni Roh ma fwonak kubang boku tali lanun i fwedi yai? ⁴ Wol fwedi lanun yai obin, na oa mu lanun a. Ti ma fwedi roak, na oa mu lanun fyawan yai obin. Afakinimi munovak na'a ralam a wean inyai? Oa wol mlabir tamata, na'uk mlabir roak Ubu.”

⁵ Ti ma Ananias nrenar munuk afa i Petrus nfalak yai, na nmata lahir ma nleka nsuta lanun. Ba tamata ovi rarenar ivar yai rbobar urun. ⁶ Varverun boku rma ma rkuma ia, ma rvara ia rti murin ma roving ia.

⁷ Ka'a bi jam itelu nelak roak, na Ananias awan nma vali. Na'uk ia wol nka'a ne, awan nmata roak. ⁸ Petrus norat ia ne, “Eka fwalak verin ya'a. Lanun i mirua awam a fyedi yai, fyawan a veran ini?”

Ananias awan nfalak ne, “O'u ta baba, fyawan veran inyai.”

⁹ Petrus nfalak verin ia ne, “Afakinimi mirua awam ralabira isa ma mlyabir teman Ubu Ni Roh i? Eka msi'ik! Tamata ovi beti rti roving awam a rewai roak ira ma rdiri falfolat ngoran a, ba veka rvara vali oa ma ti roving oa.”

¹⁰ Ti ma Ananias awan nrenar munuk afa i Petrus nfalak yai, na nmata lahir ma nleka nsuta ntuba Petrus wahan ralan a. Varverun avyai rti rahan ralan ma rsi'ik, na nmata roak, ba rvara ia ma ti roving ia nebang awan a. ¹¹ Ba tamata ovi rorang Yesus* ovu tamata liak ovi rarenar afa

* **5:11** 5:11 Tamata ovi rorang Yesus ihin a ne, sidovung tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem watan.

ini, irmunuk rbobar urun.

Rasul ra rotu mujizat ra ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala

¹² Rasul ra rotu mujizat rivun, ovu vali rotu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, na'a tamata rivun waharira ralan ra. Tamata ovi rorang Yesus ralarira isa ma ba'i rasdovu ira na'a wan isa naran Salomo ni abelus i na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut. ¹³ Tamata liak wol rabrahi ma rdoku ovu ira, velik ne tamata ra ralang ma dawan ira. ¹⁴ Na'uk amar nkati amar, na sidovung tamata ovi rorang Duila'a Yesus ntafal lalawatan. Ba vata ovu brana rivun rorang Ia. ¹⁵ Rasul ra rotu mujizat ra, ba tamata ra rsikat tamata ovi rira suhut ra ma rfanuba ira na'a ko'i te dari na'a linga'an, boma wean i Petrus nbana nahu inyai ma molan nkenan watan ira, na lolin lahir ira. ¹⁶ Tamata rivun ila'a rtali ahu ovi rferi Yerusalem rma vali ma rovun rira tamata ovi rira suhut ra ovu tamata ovi nait sian ra rleal ira, ba ira munuk lolin ewal ira.

Yahudi rira dawan ra rotu sian rasul ra

¹⁷ Ti nata Yahudi rira Mela Falurut Ila'a ovu ni tamata ovi rna'a sidovung Saduki ralarira sian urun, tevek tamata rivun rorang rasul ra. ¹⁸ Ba rtaha rasul ra rma ma ra'abu'i ira. ¹⁹ Na'uk lervava yai, na Ubu Ni sansinir isa tali lanit ratan nma ma nvadil bu'i ni falfolat ra ma novun ira rti murin, ma nfalak verin ira ne, ²⁰ "Miti Rahan Dawan Falurut ni lean ma mdyiri ineri, ma fyamalik munuk vaivatul ovi rala vava'at ngorva'an a verin tamata rivun."

²¹ Ira rot-orang snurak i sansinir tali lanit ratan yai nfalak a, ba varverak sumatan, na rti Rahan Dawan Falurut yai ni lean ma rsiair na'a inyai.

Na'ut inyai vali, na Yahudi rira Mela Falurut Ila'a ovu ni tamata ovi rorang ia rma, ma rera Israel rira dawan ovi rdoku rira sidovung dawan ma rasdovu munuk ira. Nata rsinir tamata ra ma rovun rasul ra ti verin ira. ²² Na'uk tamata avyai rti raran bu'i, na rasul ra wol rleal roak, ba rewal watan ira ma rfalak verin sidovung dawan yai ne, ²³ “Ti amaran bu'i yai, na amsi'ik falfolat ra ratkusi ma lolin watan, ma tamata ovi rwanar falfolat ra rdiri falfolat ngoran ra. Na'uk ti amvadil falfolat ra, na wol amrea tamata isa vali na'a ralan.”

²⁴ Ti ma tamata i nfareta suldadu ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a, ovu Yahudi rira dawan mela falurut ra rarenar ivar yai, na ralar raruan ma rsiorat ira ne, ilyan te ravrua veka wean inba?

²⁵ Nata tamata isa nma ma nfalak ne, “Baba averi, eka msyi'ik! Tamata ovi mya'abu'i ira yai rdiri Rahan Dawan Falurut ni lean ma rair tamata ra!”

²⁶ Ba tamata i nfareta suldadu ovi rwanar Rahan Dawan Falurut ovu ni suldadu ra rti ma rala rasul irua yai. Ira rala rasul irua yai ovu lolin watan, tevek wean i rotu sian ira, na rbobar beta ne tamata rivun rteva ira. ²⁷ Ira rovun rasul irua yai ma rti rdiri tamata ovi rna'a sidovung dawan yai waharira ralan ra, boma Mela Falurut Ila'a norat afa tali ira. ²⁸ Ia nfalak ne, “Amfalak teri roak ma deka fyamalik Tamata yai verin tamata ra. Na'uk fyamalik roak Ia ma ti nsoru

roak wan ovi rna'a Yerusalem. Mia fyalak vali ne, ami amotu ma Tamata yai nmata!”

²⁹ Petrus ovu rasul liak ra rfalak ne, “Ami musti amot-orang a'uk afa ovi Ubu nfalak ra. Ami wol amot-orang afa ovi tamata ra rfalak. ³⁰ Mia fyaklo'i Yesus na'a aa walwalur ma fyedan Ia. Na'uk Ubu i ubud-nusid ra ba'i raraning a, notu ma Ia nva'at ewal tali matmatan. ³¹ Ubu nalang ma dawan Yesus, ba novun Ia nrata lanit ratan ma ndoku Ni lahir mela, ma nala ngrebat verin Ia ma nfareta tamata ra, ovu nsikat ira tali rira salasilan ra. Ubu notu wean inyai, boma tamata Israel ra rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, ovu na'i vatuk rira salasilan ra. ³² Ami amrea ma amfamalik afa avyai munuk, ovu Ubu Ni Roh nrea nka'a vali afa ovi Yesus notu ra. Ubu nala Ni Roh verin tamata ovi rot-orang afa ovi nfalak ra.”

³³ Dawan ovi rdoku sidovung dawan yai rarenar afa avyai, na rangrova urun i lahir, ba mane rfedan rasul avyai. ³⁴ Na'uk tamata Farisi isa naran Gamaliel[†] na'a vali sidovung dawan yai. Ia nair vali Yahudi rira inukun ra, ba tamata ra munuk ralang ia. Ia ndiri ma nsinir tamata ovi rwanar rasul ra ma rovun ira rti murin, na'uk wol mnanat. ³⁵ Nata nfalak verin ira ne, “Hei, tamata Israel averi! Minovak ma lolin na'a afa i mane myotu verin tamata ovi! ³⁶ Varat ifira nti roak veli, na tamata isa naran Teudas nma ma nfalak verin tamata ra ne, tamata dawan ia, ba ka'a bi tamata ratut ifa'at rorang ia. Na'uk

[†] **5:34** 5:34 Gamaliel nair Yahudi rira inukun ra, ba tamata ra munuk ralang ia. Ia ndoku vali Yahudi rira sidovung dawan na'a Yerusalem, ovu neluk tuan guru verin Paulus.

rfedan ia ma tamata ovi rorang ia rban-talik munuk ia, ba rira sidovung nama'ar ma wol rot-nala akataka lahir. ³⁷ Afa avyai kena munuk roak, beti Roma rira fareta nfallak ma rtulis tamata ra munuk nararira ra na'a daftar. Na'ut inyai, na tamata Galilea isa naran Yudas nma vali ma notu ma tamata rivun rorang ia, ma rotu rihi ovu Roma ra. Na'uk rfedan vali ia, ba rira sidovung nama'ar ma tamata ovi rorang ia rban-talik ia. ³⁸ Ba mane usurak mia ne, deka mtyeri ira na'a afa ovi rotu ra, ba fyatalik watan ira! Wean i tamata ra rvolan ma rotu afa avyai, na ira veka wol rot-nala.‡ ³⁹ Na'uk wean i Ubu nsinir ira ma rair tamata ra, na mia veka wol fyalek-nala ira, tevek wean inyai, na mia veka myangal Ubu." Ba ira rorang Gamaliel ni snurak yai.

⁴⁰ Ira rera rasul ra rma ma rasveva ira. Nata rfallak teri ma deka rfamalik Yesus verin tamata ra, beti rfatalik ira. ⁴¹ Rasul ra rban-talik sidovung dawan yai ovu inar lolin, tevek Ubu nfili ira ma tamata ra rotu sian ira ovu rfallak sian ira, tevek rorang Yesus. ⁴² Lokat amar, na rti Rahan Dawan Falurut ni lean ovu na'a tamata rira rahan ra ma rair lalawatan ira. Ira rfamalik lalawatan Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra ne, Yesus yai Raja i ntevut dida salasilan ra.

6

Rasul ra rfili brana iftu ma rlobang varu ra

‡ **5:38** 5:38 Gamaliel ni maksud ne, rasul ra wol rot-nala vali, wean lan a Teudas ovu Yudas wol rot-nala ma rira sidovung ra rama'ar watan (msi'ik ayat 36 ovu 37).

¹ Na'ut inyai, na tamata ovi rorang Yesus ntafal lalawatan ma rivun ira. Boku tali ira rala a'uk vai Yunani, na'uk etal dawan rala vai Ibrani. Tamata ovi rala vai Yunani rafngamu'ur, tevek lokat amar, na tamata ovi rala vai Ibrani rtanang afamtahan verin varu ra, na'uk tamata ovi rala vai Yunani rfalak ne, wol rala afamtahan verin rira varu ra. ² Ba rasul vutu rahin irua yai rasdovu munuk tamata ovi rorang Yesus, ma rfalak verin ira ne, "Wol kena ma amtanang afamtahan verin varu ra, tevek wean inyai, na wol mami amar roak ma amair ovu amfamalik Ubu Ni vaivatul ra. ³ Ba teramam-valimami averi, eka fyili tamata* ifitu tali bir tinemun. Fyili tamata ovi mkya'a roak ne, Ubu Ni Roh nsoru lahir ira, ovu rira kaka'a dawan, boma amala varvara ini verin ira. ⁴ Wean inyai bi ralamami isa ma amaflurut verin Ubu, ovu amfamalik watan Ni vaivatul ra."

⁵ Rira tinemun inar, ba rtorung afa ovi rasul ra rfalak. Ira rfili tamata isa naran Stefanus i ni inorang nangrebat, ovu Ubu Ni Roh nsoru lahir ia. Ira rfili vali Filipus, Prokhorus, Nikanor, Timon, Parmenas, ovu isa ntali Antiokhia naran Nikolaus. Ia wol Yahudi ia, na'uk norang Yahudi rira agama.† ⁶ Ira rovun tamata ifitu yai ti verin rasul ra, ba rasul ra rfadoku limarira ra na'a tamata ifitu yai, beti raflurut verin ira. ⁷ Ba tamata ovi rorang Yesus ti rfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata rivun. Tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem ntafal ma rivun

* **6:3** 6:3 Vai Yunani npake vaivatul andras, ihin a, brana (rfili brana ifitu). † **6:5** 6:5 Nikolaus norang Yahudi rira agama, beti mulai ma norang Yesus.

ila'a. Yahudi rira mela falurut ra, rivun vali ira rorang Yesus.

Yahudi ra rtaha Stefanus ma rmangadu ia

⁸ Ubu naflahar ma dawan Stefanus, ba nkarya ovu Ni ngrebat ma notu mujizat dawan ra ovu faneak‡ dawan ovi tamata ra wol rot-nala na'a tamata rivun waharira ralan ra. ⁹ Na'uk Yahudi boku rangal vali ia. Ira rtali Yahudi rira rahan falurut i naran “Libertini.”[§] Yahudi avyai rtali kota Kirene ovu kota Aleksandria, boku vali rtali propinsi Kilikia ovu propinsi Asia. Ira rsisoal ira ovu Stefanus, ¹⁰ na'uk wol rvalat nala afa ovi nfalak ra, tevek Ubu Ni Roh nala kaka'a dawan verin ia ma nangrihi ma lolin buas. ¹¹ Ba rangrihi fanfonak verin tamata ifira ma rala ralarira ra, ma tamata avyai rfalak ne, “Ami amrenar lahir i Stefanus near nfasoba Musa ovu Ubu!”

¹² Rotu wean inyai, na rfakeri tamata Yahudi ralarira ra, dawan Yahudi ra ovu rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra. Ba rti ma rtaha Stefanus ma rovun ia ti ndiri Yahudi rira sidovung dawan waharira ralan ra. ¹³ Ira rera tamata boku ma rti sidovung dawan ma rala vaivatul siklabir ma

‡ **6:8** 6:8 Ubu nala ngrebat verin Ni rasul ra ma rfamalik Ni Ivar Lolin, ovu rotu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, ovu betfasa tamata ra rsi'ik. Ubu notu ma raling vatuk nait sian ra, rotu ma lolin ewal tamata ra, rfava'at ewal tamata ovi rmata roak, ovu rotu mujizat liak ra vali. § **6:9** 6:9 Na'ut varat 63 (Sebelum Masehi), fareta Roma notu rihi ovu tamata Yahudi ra, ma rtaha ma tamata rivun ma rfedo ira ma reluk tamata sansinir. Ti nata rfatalik ira, ma boku rasdovu ira na'a Yerusalem, ma rfanara rira rahan falurut ne, Libertini, ihin a ne, tamata ovi wol reluk tamata sansinir roak.

rfalak sian Stefanus. Tamata avyai rfalak ne, “Tamata ini nfallak sian lalawatan dida Rahan Dawan Falurut. Ia nfallak sian vali inukun ovi Ubu nala verin Musa. ¹⁴ Ami amrenar roak ia nfallak ne, Yesus i ntali ahu Nazaret yai veka na'ar vatuk Rahan Dawan Falurut ini, ovu veka nkati vali adat ovi Musa nfallaku verin ami.” ¹⁵ Rfallak munuk wean inyai, na tamata ovi rdoku Yahudi rira sidovung dawan yai munuk rsi'ik nanuang Stefanus, na wahan a wean Ubu Ni sansinir ntali lanit ratan.

7

Stefanus nangrihi verin tamata Yahudi ra na'a rira sidovung dawan

¹ Yahudi rira Mela Falurut Ila'a norat Stefanus ne, “Ba afa ovi rfalak ra kena te wahal?”

² Stefanus nfallak ne, “Terang a valing ovu yamang averi, eka mryenar! Ubud-nusid Abraham wol nleal ahu Haran obin, na nleal wan dawan isa naran Mesopotamia. Na'ut inyai, na Ubu i sa'i dawan Ia nfallavotuk Ia verin Abraham. ³ Ubu nfallak verin ia ne, ‘Muti talik mu negara ovu mu tiniman ra, ma muti wan i veka ufaturu verin oa.’* ”

⁴ Ba Abraham nban-talik negara i rfanara ia ne Kasdim,† ma nti ahu isa naran Haran ma nleal inyai. Ia nana'a inyai ti naran i yaman nmata, beti Ubu nsinir ia ma nma wan i fiang ini tleal. ⁵ Na'ut inyai, na Ubu wol nala lanun kedan a vali verin ia. Na'uk Ubu notu tnorung verin ia. Ubu nfallak na'a Ni Tnorung ne, Ia veka

* **7:3** 7:3 Kejadian 12:1 † **7:4** 7:4 Ira rfanara vali Mesopotamia ne Kasdim.

nala lanun verin Abraham ovu ubun nusin ra, velik ne na'ut inyai, na wol yanan obin. ⁶ Ubu nfalak verin ia ne, 'Ubum-nusim ra veka reluk tamata dakan na'a negara liak. Tamata ovi rna'a negara yai veka rotu sian ububir-nusibira ra ma reluk tamata sansinir, ti naran varat ratut ifa'at. ⁷ Na'uk Ya'a veka ukun tamata ovi rotu ma tamata Yahudi ra reluk tamata sansinir, beti ububir-nusibira ra rban-talik negara yai ma rma wan ini ma raning Ya'a.†

⁸ Ba Ubu nala tnorung verin Abraham ma nfalak verin ia ovu brana ra munuk na'a ni rahan ovu ubun nusin brana ra ne, veka rsunat ira al nfaneak ne, Ubu yanan ira.‡ Ni amar kena ma rarali Abraham yanan naran Ishak, ma ni amar iwalu, na Abraham nsunat ia. Ishak yanan Yakub, nata Yakub yanan brana vutu rahin irua, na nsunat vali ira. Yakub yanan avyai reluk ubud-nusid ra. ⁹ Yakub yanan isa naran Yusuf. A'an ra ralar sian ia, ba rfedi ia verin tamata Mesir ra, ma neluk tamata sansinir. Na'uk Ubu nfatuang ia, ¹⁰ ovu nfatalik ia tali ni susa ra munuk. Ubu nala kaka'a dawan verin ia, ma notu ma Mesir rira Raja Firaun inan ia. Ba Firaun nsikat ia ma nfareta Mesir ovu nsi'ik munuk afa ovi rna'a ni rahan dawan.

¹¹ Nata lafar dawan nkena Mesir ovu Kanaan, ba rtuan susa dawan ila'a. Na'ut inyai, na ubud-nusid ra vali wol rira afamtahan roak ma ra'an. ¹² Amar isa, na Yakub nrenar ne, gandum na'a

† 7:7 7:7 Ira rfamalik tamata Yahudi ra na'ut i rban-talik Mesir ma rti Israel. Kejadian 15:13, 14 § 7:8 7:8 Ubu nfalak ma Yahudi ra rsunat yanarira brana ra na'ut i beti rarali ira ma rira amar ifitu te iwalu.

Mesir, ba nsinir ubud-nusid ra rti ma rfaha gandum. Ira betfasa rti Mesir.* ¹³ Na'ut i rti ewal Mesir, na Yusuf nfalyawang ia verin a'an a warin ra. Ba tamata Mesir ra rfamalik Yusuf a'an a warin ra verin Raja Firaun. ¹⁴ Nata Yusuf nsinir ira ma rti ma rfalak verin yaman i Yakub, ma irmunuk ni tiniman ra rti Mesir. Ni tiniman ra munuk tamata vutfitu rahin ilima. ¹⁵ Ba Yakub ovu ni tiniman ra rti Mesir. Ira rleal inyai, ti naran ia ovu ubud-nusid ra rmata. ¹⁶ Tamata ra rtaha luririra ra rti ahu i naran Sikhem, ma rfadoku na'a van isa ralan a. Van ini lalan a Abraham nfaha ovu kubang perak tali Hemor yanan ovi rna'a Sikhem.†

¹⁷ Sarseri roak ma Ubu nfakena Ni tnorung verin Abraham, na dida tamata Yahudi ovi rna'a Mesir rtafal ma rivun ila'a roak ira. ¹⁸ Nata rsikat raja liak isa ma nfaretta Mesir. Raja ngorva'an yai wol nka'a akataka na'a Yusuf. ¹⁹ Raja yai nweang ubud-nusid ra, ma notu sian ira. Ia nsinir ira ma rvatuk rira kasiko'u yanat ovi beti rarali ra ma rmata.

²⁰ Na'ut inyai, na beti rarali Musa, ovu Ubu notu ma felan a lolin urun. Ba renan ovu yaman a rwanar fanfonak ia na'a rira rahan, ti naran vulan itelu. ²¹ Nata rfadoku ia na'a murin ma raja Firaun yanan vata nrea ia, ba nala lahir ma nsiwota ia neluk yanan.‡ ²² Tamata Mesir ra rair rira kaka'a munuk verin Musa. Dawan roak ia, na nka'a urun ma nangrihi ovu ni ngrebat na'a afa ovi notu ra.

* **7:12** 7:12 Kejadian 42-45 † **7:16** 7:16 Kejadian 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Yosua 24:32 ‡ **7:21** 7:21 Tamata ovi rarenar Stefanus rka'a roak ne, Firaun yanan vata nala Musa tali oar Nil ralan.

²³ Musa ni varat vutfat'at roak, na amar isa ia nanovak na'a ralan a ne, inan ma ti nalola teran a valin tamata Israel ra. ²⁴ Ti ma nsi'ik tamata Mesir isa notu sian tamata Israel isa, ba nlotar ni tamata yai ovu nbalas afa ovi tamata Mesir yai notu ma nfedan ia. ²⁵ Musa nanovak ne, tamata Israel ra veka rka'a roak ne, Ubu nsinir ia ma nfatalik ira tali Mesir, boma deka reluk tamata sansinir kikyai. Na'uk wol rka'a. ²⁶ Ni ilyan ana, ia nrea brana Israel irua rsitaha, ba inan ma notu ma rsiotu lolin ewal ira. Ia nfalak ne, 'Terang a valing averi, eka mryenar! Mirua ini iya'an iwarin mia, ba notu afakinimi msyiotu sian mia?'

²⁷ Na'uk tamata i notu sian tamata liak yai nala'ing Musa, beti nfalak ne, 'Iki nsikat oa ma fwaleka inukun verin ami ovu fwareta ami?' ²⁸ Beta ne oa mane fwedan ya'a, wean i inravin fwedan tamata Mesir yai?'§

²⁹ Musa nrenar vaivatul avyai, na nafla talik Mesir ma nti negara isa naran Midian. Musa neluk tamata dakan roak ma nleal inyai. Nata nsifa ma yanan brana irua.

³⁰ Varat vutfat'at nelak roak beti amar isa, na Ubu Ni sansinir isa tali lanit ratan nma ma nfavotuk ia verin Musa na'a wan lean vu dawan i nebang vuar Sinai. Sansinir yai nvotuk na'a yafu ongan i na'a kadmadir ralan. ³¹ Musa nsi'ik yafu ongan yai ma ntalkaka lahir, ba ti nfaseri ma nsi'ik ma lolin, na nrenar Duila'a nfalak verin ia ne, ³² 'Ya'a Ubu Ya'a. Ubum-nusim ra Abraham, Ishak ovu Yakub raraning Ya'a.' Musa nbobar ma raruru lalean ia, ba wol nsi'ik roak kadmadir yai.

³³ Nata Duila'a nfallak verin ia ne, 'Eka maling mu tatea ra, tevek wam i mdirai yai nmerat urun.*

³⁴ Usi'ik roak ne, wean inba ma tamata Mesir ra rotu sian Ning tamata ra. Urenar roak rira maruhuk ra, ba uma ma ufatalik ira tali rira susa ra. Ba mwa kikyai ma usinir oa ma muti ewal Mesir.†

³⁵ Musa ini Israel ra rafena ia, ma rfallak verin ia ne, 'Iki nsikat oa ma fwareta ami ovu fwaleka inukun verin ami?' Na'uk Ubu nsinir Musa ma nban-ulu verin ira ma nfatalik ira, boma deka reluk tamata sansinir kikyai. Ubu nsinir Ni sansinir ntali lanit ratan ma nfavotuk ia na'a yafu ongan i na'a kadjadir ralan. ³⁶ Musa notu mujizat ra ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, ma novun Israel ra ma rban-talik Mesir. Ira rbana earira ma retal Tahat Valvulin, ovu vali rna'a wan lean vu dawan ti naran varat yutfa'at.

³⁷ Musa ini tamata i nfallak verin Israel ra ne, 'Ubu veka nfili tali bir tinemun nabi isa ma ti nfamalik Ni Ivar Lolin. Ia nfili tamata yai verin mia wean i nfili ya'a.‡ ³⁸ Musa novun ubud-nusid ra ma rasdovu ira na'a wan lean vu dawan. Ubu Ni sansinir yai nangrihi verin ia na'a vuar Sinai. Ubu nala vali Ni vaivatul ovi rala yava'at verin tamata ra verin Musa, ma ti nfamalik verin ita.

³⁹ Na'uk ubud-nusid ra rafena ma rot-orang afa ovi nfallak ra, ba rala'ing ia, tevek inar ma rewai ira rti Mesir. ⁴⁰ Ira rfallak verin Harun ne, 'Eka motu ubu boku verin ami, ma rlobang ami ma rfaturu linga'an verin ami. Amfallak wean

* **7:33** 7:33 Wan yai nmerat urun, tevek Duila'a nana'a inyai.

† **7:34** 7:34 Keluaran 3: 2-10 ‡ **7:37** 7:37 Ulangan 18:15

ini, tevek ami wol amka'a roak ne, afaka nkena Musa i novun ami ma amban-talik Mesir!'§ 41 Ba na'ut inyai, na rotu walut isa, felan a wean karba yanan. Nata rfedan afwatan ra ma rashuri ira al raring walut yai, ovu rotu snoba ma al rsoba afa i ira ka'i rot-nala roak yai. 42 Na'uk Ubu nangrova ira, ba wol nkamlabir ira. Ia nsi'ik watan ma ira ka'i raring lera, vulan ovu nara ra. Afa avyai rfakena vaivatul ovi nabi ra rtulis roak na'a Surat Ralan. Nabi Amos nfalak ne, 'Hoi tamata Israel averi, mia fyedan afwatan ra ma reluk bira korban ra ma myala roak verin Ya'a?

Na'ut i mnya'a wan lean vu dawan ti naran varat vutfa'at, na wol myala korban verin Ya'a!

43 Mia byara befak isa miti inba watan, ma fyadoku bira walut i naran Molokh na'a ralan.

Mia mtyaha bira ubu isa vali i felan wean nara isa i fyan-aran ia ne, Refan.

Myotu walut ra ma mryaning ira, ba Ya'a veka otu ma negara liak ra raling vatuk mia tali bira negara, ma rtaha mia miti wan i na'a kota Babel ni lihir timur veli.'*

44 Na'ut inyai, na ubud-nusid ra rleal wan lean vu dawan, na ira rvara rira befak dawan i ba'i raring Ubu na'a. Ubu nfareta Musa ma notu befak dawan i nfaturu verin ia, ba Musa not-orang afa ovi nfalak ra. 45 Ubud-nusid ra rala befak dawan yai tali yamarira ra. Na'ut i Yosua nfareta ira, na rvara ia rma lanun ini. Na'ut inyai

§ 7:40 7:40 Keluaran 32:1 * 7:43 7:43 Amos 5:25-27

vali, na Ubu notu ma tamata ovi rleal inyai rafla talik rira lanun, boma ubud-nusid ra rala lanun yai. Na'ut i Raja Daud nfareta Israel ra, na befak dawan yai na'a ini obin. ⁴⁶ Daud notu ma Ubu ralan a lolin, ba nera verin Ia ma fara ntorung ma nfadiri rahan isa ma Yakub ubun-nusin ra raraning Ubu na'a inyai. ⁴⁷ Na'uk Salomo nfadiri rahan isa verin Ubu.

⁴⁸ Na'uk Ubu i Ni dawan nlia munuk akataka wol nleal rahan ovi tamata ra rotu. Wean nabi Yesaya nfalak ne,

⁴⁹ 'Duila'a nfalak ne: Ya'a una'a lanit ratan ma ufareta, ovu lanit ivavan ini neluk wan ma ufadoku eang ra na'a.

Mia mane fyadiri rahan aka verin Ya'a? Wang i mane uyari Ya'a na'a inba?

⁵⁰ Mia mky'a'a ne, Ya'a otu munuk afa ovi rna'a lanit ratan ovu lanit ivavan ini vali.'†

⁵¹ Mia ulubira vatu, ralabira rasmotak ovu msyibi arubira ra ma wol mryenar ovu wol myot-orang afa ovi Ubu nfalak ra. Mia weabira lahir ububir-nusibira ra, ma myangal lalawatan Ubu Ni Roh!‡ ⁵² Ububir-nusibira ra rotu sian munuk lahir nabi ra. Ira rfedan vali tamata ovi lalan ana rfalak ne, Ubu Ni Tamata i Ni vava'at nmalola veka nma. Tamata yai nma roak, ma fyedi ovu fyedan Ia! ⁵³ Ubu nsinir Ni sansinir tali lanit ratan ra ma rala Ni inukun ra verin mia, na'uk wol myot-orang vali!"

† **7:50** 7:50 Yesaya 66:1-2 ‡ **7:51** 7:51 Ubu nfareta tamata Yahudi ra ma rsunat ralarira ra (Ulangan 10:16; 30:6). Ihin ne, fara rarenar ovu rorang Ia. Stefanus nfalak ne, Ralarira ovu arurira ra wol rsunat obin, ba Stefanus nangrihi fedan roak ira ma nfalak ira ne, tamata ovi wol rka'a Ubu.

Tamata Yahudi ra rtev-fedan Stefanus

⁵⁴ Dawan Yahudi ovi rdoku na'a rira sidovung dawan yai rarenar munuk afa ovi Stefanus nfalak ra, ba nifarira ra rsitutu ira, tevek rangrova urun i lahir. ⁵⁵ Na'uk Ubu Ni Roh nsoru lahir Stefanus. Ia ntadata nrata lanit ma nsi'ik Ubu vanan i nfitik nyadat, ovu nrea vali Yesus ndiri Ni lahir mela. ⁵⁶ Ba nfalak ne, "Ya'i yo, eka msyi'ik kikyai! Usi'ik, na lanit ratan a natvadil ma Tamata Yanan ndiri na'a Ubu Ni lahir mela."

⁵⁷ Ira rarenar ni vaivatul ra, na rtaha motak arurira ra ma rafwak ila'a ma rafla ti rtaha Stefanus. ⁵⁸ Nata rlia soli-sasan ia rti kota murin, beti rteva lahir ia. Tamata ovi rteva ia raling rira ravit blawat ra ma rfadok-ebang varverun isa naran Saulus. ⁵⁹ Ira rteva Stefanus obin, na nera verin Ubu ne, "Duila'a Yesus, mala a'uk ning roh a."

⁶⁰ Ti nata nsangatur ma nafwak ne, "Duila'a, deka mtorung ma ira rvara rira salasilan i rotu ini!" Nfalak munuk wean inyai, na nan nakbosal lahir.

8

¹ Saulus ntorung vali ma rfedan Stefanus.

Saulus nwi-nwa tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem

Na'a amar yai vali, na tamata ra mulai ma rwi-rwa ma dawan tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem, ba rafla tia ma watan ma ti rleal ahu ovi rna'a propinsi Yudea ovu propinsi Samaria. Na'uk rasul ra rna'a watan Yerusalem. ² Tamata ovi rot-orang afa ovi Ubu ralan nfalak ra, boku ti ma roving Stefanus. Ira ralarira lalau urun, ba

rvakar ma rfaktanit lahir. ³ Na'uk Saulus nkiwal ma nwi-nwa tamata ovi rorang Yesus. Ba ntali rahan isa nti rahan isa ma nving vatuk vata ovu brana ovi rorang Yesus, ma nala ira rti bu'i ralan.

Filipus nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin ma ti nsoru munuk roak propinsi Samaria

⁴ Tamata inorang ovi rafla talik roak Yerusalem, rti inba watan ma rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra. ⁵ Ba Filipus nti kota isa na'a Samaria ma nfamalik Raja i ntevit dida salasilan ra verin tamata ovi rna'a inyai.* ⁶ Ti ma tamata rivun avyai rarenar afa ovi Filipus nfamalik ra, ovu rsi'ik faneak ovi notu ra ma al rfaturu Ubu Ni ngrebat a, na irmunuk ralarira isa ma rtorung afa ovi nfalak ra. ⁷ Filipus nfareta nait sian ra ma rti talik tamata rivun ovi nait sian ra rleal ira. Nait sian avyai rafwak urun ia, beti rati. Tamata rivun ovi raklukut ovu tamata ovi rtakil ra lolin lahir ira. ⁸ Ba tamata ovi rna'a kota yai ralarira lolin urun i lahir.

⁹ Na'a kota yai, na tamata isa naran Simon. Ia ntaha afa te notu ni afnitu ra ma mnanat roak ia na'a inyai, ba nfabriang tamata Samaria ra, ovu vali nfakaratat tenan ma nfalak ne, tamata dawan ia. ¹⁰ Ba tamata ko'u ovu dawan ra munuk rorang ia ma rfalak ne, "Tamata ini ni ngrebat tali Ubu, ba tfanara ia ne Ngrebat Ila'a."

¹¹ Ira rorang ia, tevek mnanat roak nfaturu ni ngrebat ma notu ma tamata ra rtalkaka ovu ni afnitu ra. ¹² Na'uk ti ma Filipus nfamalik Ivar Lolin na'a i wean inba ma Ubu nfareta tamata

* **8:5** 8:5 Filipus termasuk tamata inorang ovi rafla talik roak Yerusalem. Tbas roak Filipus na'a Kisah 6:5.

ra wean lahir Raja ovu nfamalik vali Yesus, Raja i ntevit dida salasilan ra, na vata ovu brana rivun ira rorang afa ovi nfalak ra ma nbaptis ira. ¹³ Simon norang afa ovi Filipus nfalak ra, ba Filipus nbaptis vali ia. Nbaptis munuk ia, na norang Filipus nti inba watan. Ia nrea Filipus notu mujizat dawan ra ovu faneak dawan ovi tamata ra wol rot-nala, ba Simon ntalkaka lahir.

¹⁴ Na'a Yerusalem, na rasul ra rarenar roak ne, tamata rivun na'a propinsi Samaria rtorung roak ma rala Ubu Ni vaivatul ra na'a ralarira ra, ba rsinir Petrus irua Yohanes ma rti ineri. ¹⁵ Ti ma raran Samaria, na raflurut verin Ubu ma nala Ni Roh ma nleal tamata ovi beti rorang Yesus, ¹⁶ tevek tali ira, na Ubu Ni Roh wol nleal tamata isa vali obin. Rbaptis roak ira, na'uk rala watan Duila'a Yesus naran a. ¹⁷ Ba Petrus irua Yohanes rfadoku limarira na'a ira, na Ubu nala Ni Roh ma nleal lahir ira.

¹⁸ Simon nsi'ik, na rasul avyai rfadoku roak limarira na'a tamata ra ma Ubu nala Ni Roh verin ira, ba ntaha kubang ti verin Petrus ovu Yohanes ma nfalak ne, ¹⁹ “Era verin mia ma myala ngrebat yai verin ya'a vali, boma wean i ufadoku limang na'a tamata iki watan, na Ubu veka nala Ni Roh verin ira.”

²⁰ Na'uk Petrus nfalak verin ia ne, “Fara Ubu not-visal oa ovu mu kubang a! Oa munovak ne, bisma fwaha Ubu Ni Roh ovu kubang? ²¹ Oa wol mu hak ma movu ami na'a mami karya ini, tevek ralam wol kena lahir na'a Ubu wahan ralan a. ²² Ba mahil ma mtalik tali afa sian i ralam a nlewan yai ma mera verin Duila'a, boma na'i vatuk afa sian i munovak yai. ²³ Ya'a uka'a roak

ne, ralam a sian da'in, ovu vali mu salasilan ra rkeak teri roak oa.”

²⁴ Ba Simon nera verin ira ne, “Kida averi, miflurut verin Ubu, ma fara ne afa ovi beti fyalak yai deka rkena ya'a.”

²⁵ Ti ma irua rfamalik munuk roak Ubu Ni vaivatul ra, beti rewal ira rti Yerusalem. Wol raran Yerusalem obin, na rfamalik vali Ubu Ni Ivar Lolin yai na'a ahu rivun ovi rna'a Samaria.

Filipus nbaptis fareta dawan isa ntali Etiopia

²⁶ Amar isa, na Ubu Ni sansinir isa ntali lanit ratan nfalak verin Filipus ne, “Bwatar kikyai! Mahu tranan ma muti linga'an i ntali Yerusalem nsuta ma naran Gaza. Linga'an yai nana'a wan lean vu dawan, ba wol tamata rna'a inyai.” ²⁷ Ba Filipus nbatar ma nbana roak. Ia nbana ma ntuan tamata isa ntali negara Etiopia. Tamata yai dawan fareta ia ma nkarya verin rira raja vata i naran Kandake.† Ia nsi'ik munuk lahir negara yai ni metan ra. Ia nti Yerusalem ma nfadawang Ubu. ²⁸ Tamata yai navul ni kareta ma newal ia nti Etiopia. Na'a ni kareta a, na nbas kitab i lalan a nabi Yesaya ntulis a. ²⁹ Ubu Ni Roh a nfalak verin Filipus ne, “Muti ma mebang kareta yai!”

³⁰ Ba Filipus ti ma nebang kareta yai ma nrenar tamata yai nbas tali Yesaya ni kitab a. Filipus norat ia ne, “Baba, oa mka'a afa ovi bwasyai ihin a te wahal?”

† **8:27** 8:27 Dawan fareta yai, rfahil roak ia, te tali amar i rarali ia, na wean tamata ovi rfahil roak ira. Vai mala nfalak ia ne, orang sida-sida.

³¹ Ia nfalak ne, “Wean inba ma uka'a, wean i wol tamata ma nfalyawang kitab ini ihin a verin ya'a?” Ba nera ma Filipus nrata ma irua rdoku ni kareta. ³² Ubu Ni vaivatul ovi nbas yai ngoarira wean ini:

“Ia wean domba isa i rovun Ia ma ti rfedan Ia.‡
Ia wean domba ko'u i rngotal vulun a, na'uk wol vain.

³³ Ira rfalak sian Ia ma rfama'it Ia, ovu vali wol kena lahir ma rukun Ia.
Wol tamata isa rfamalik Ia ubun a nusin ra, Tevek rfedan roak Ia ma wol nana'a lanit ivavan a.”§

³⁴ Tamata yai norat Filipus ne, “Baba, eka fwalak verin ya'a ne, Yesaya ka'i nfamalik ia, te tamata liak?”

³⁵ Ba Filipus mulai ma nair ia, na nala lan vaivatul avyai, ma nfalyawang Ubu Ni Ivar Lolin i nfamalik Yesus verin ia. ³⁶ Ira rbana nata ti ma raran wan isa i wear nana'a. Tamata yai nfalak verin Filipus ne, “Baba, eka msi'ik wear ini! Afaka wol kena obin ma wol bwaptis ya'a?”

[³⁷ Filipus nfalak ne, “Wean i morang ovu ralam urun, na veka ubaptis oa.”

Tamata yai nfalak ne, “Ya'a orang urun ne, Yesus Kristus yai Ubu Yanan a.”]*

‡ **8:32** 8:32 Tamata Yahudi rivun rfawatak domba. Wean i wol domba, na rira vava'at sian. Tamata ra ra'an domba, rotu vulun ovu ulin ra na'a kadaravit ma reluk. Na'ut Perjanjian Mnanat, na Yahudi ra rala domba brana ovi felar lolin ma rala verin rira mela falurut ra ma rfedan ira al ntevtut rira salasilan ra. § **8:33** 8:33 Yesaya 53:7-8 * **8:37** 8:37 Naskah mnanat rivun wol rira ayat ini, ba tfaneak ayat ini ovu tanda kurung.

³⁸ Nata nfareta tamata i ntaha ni kareta ma na'a teri veki, beti irua rsuta ma rti wear yai ralan ma Filipus nbaptis ia. ³⁹ Ti ma irua rdata tali wear yai, na brian munuk Ubu Ni Roh a nala Filipus tali wan yai. Ba dawan fareta Etiopia yai wol nrea roak ia, na'uk newal watan ia ovu ralan lolin urun. ⁴⁰ Brian munuk, na Filipus na'a roak kota Asdod. Ia nbana ma ti nfamalik Yesus na'a ahu ovi rna'a inyai, nata ti naran kota Kaisarea.

9

Saulus nahil ma ntalik tali ni salasilan ra ma norang Yesus

¹ Na'uk Saulus ndava watan linga'an obin mane nwi-nwa ovu nfedan tamata ovi rorang Duila'a Yesus. Ba ia ti nlolak Yahudi rira Mela Falurut Ila'a. ² Saulus nera surat kuasa tali ia ma ntaha verin Yahudi rira dawan ovi rna'a rira rahan falurut ra na'a kota Damsyik, boma wean i ntuan vata te brana ovi rorang Duila'a Yesus Ni Linga'an a,* na ntaha ira ma novun ira rti Yerusalem. ³ Saulus nbana ma ti nfaseri roak Damsyik, na brian munuk lyawan ntali lanit nsuta ma nlilit ia. ⁴ Ba nleka lahir nsuta lanun, beti nrenar vai isa nfalak verin ia ne, "Saulus, Saulus! Afakinimi mwi-mwa Ya'a i?"

⁵ Saulus norat ne, "Iki Oa ta Duila'a?"

Ba vai yai nfalak ne, "Ya'a ini Yesus i mwi-mwa a. ⁶ Bwatar kikyai ma muti kota ralan eri, tevek na'a ineri, na tamata isa veka nfalak verin oa na'a afa ovi musti motu ra."

* **9:2** 9:2 Duila'a Yesus Ni Linga'an ihin a ne, Yesus neluk linga'an verin tamata ovi inar ma rka'a Ubu, ma rira vava'at kakiwal.

⁷ Brana ovi rovu Saulus rdir-teri ma wol vair lahir, tevek rarenar vali vai yai, na'uk wol rarea tamata isa vali. ⁸ Saulus ndiri ma nvelar matan a, na'uk wol nrea afa isa vali. Ba rtaha liman a ma rfabana ia rti Damsyik. ⁹ Amar itelu, na ia wol nsirea ovu wol nafna'an-nafnenu vali.

¹⁰ Na'a Damsyik, na tamata isa naran Ananias. Ia norang Yesus. Amar isa, na wean i namifi na'uk wol ntub-lufa ma nrenar ne, Duila'a[†] nera ia ma nfalak ne, “Ananias!”[‡]

Ananias nvalat ne, “Ya'a ini ta Duila'a.”

¹¹ Duila'a nfalak verin ia ne, “Mdiri ma bwana lahir muti linga'an i rfanara ia ne, ‘Linga'an i Nmalola’, ma mwelat tamata isa naran Yudas ni rahan. Morat al mdava tamata isa naran Saulus i ntali kota Tarsus. Tamata yai naflurut verin Ya'a obin. ¹² Ia wean i namifi na'uk wol ntub-lufa ma nsi'ik roak tamata isa naran Ananias nma ma nfadoku liman na'a ia ma nsirea ewal.”

¹³ Ba Ananias nfalak ne, “Duila'a, ya'a urenar roak tamata rivun rfamalik tamata ini ne, notu afa sian rivun ila'a roak na'a Yerusalem verin tamata ovi rorang Oa. ¹⁴ Yahudi rira dawan mela falurut ra rtorung roak ma rala fareta verin ia ma ntaha munuk tamata ovi rorang Oa.”

¹⁵ Na'uk Duila'a Yesus nfalak verin ia ne, “Muti a'uk, tevek Ya'a ufili roak ia ma nfabana Ning karya, ma ti nfamalik Ya'a verin tamata Israel ra ovu vali tamata ovi wol Yahudi ra, ntafal vali rira raja ra. ¹⁶ Ya'a veka ufalyawang verin ia na'a

[†] **9:10** 9:10 Ayat 17 nfalak lahir ne, Duila'a Yesus. [‡] **9:10** 9:10 Vai mala ni vaivatul penglihatan ihin a ne, tamata wol ntub-lufa, ba wean i namifi watan. Tatub-lufa lahir, beti tamifi.

angangal rivun ovi rotu ma musti nfarnuang wawa'uk, tevek norang Ya'a."

¹⁷ Ba Ananias nti rahan yai ma nti ralan ma nfadoku liman a na'a Saulus, ma nfalak verin ia ne, "Terang i Saulus, Duila'a Yesus i mrea Ia na'a linga'an i mahu mwa ini, nsinir ya'a ma uma, boma msirea ewal, ovu vali Ubu Ni Roh nsoru lahir ralam a."

¹⁸ Ananias nfalak munuk wean inyai, na brian munuk afa boku wean ian ki'in ra rleka tali matan a ma nsirea lahir. Ba nbatar ma Ananias nbaptis ia. ¹⁹ Nata nafna'an ma nangrebat ewal roak.

Saulus nsiair na'a kota Damsyik

Saulus nlolak tamata Damsyik ovi rorang Yesus ma ni amar ifira na'a inyai. ²⁰ Ia nti lahir Yahudi rira rahan falurut ra ma nfamalik Yesus verin tamata ra ne, Ubu Yanan Ia! ²¹ Tamata ovi rarenar ia rtalkaka munuk, ba rfalak ne, "Ya'yo, tamata ini lan a notu sian tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem. Ia nma ini ma ntaha tamata ovi rorang Yesus, ma novun ira ti ma rdiri Yahudi rira dawan mela falurut waharira ralan ra."

²² Na'uk Ubu ntafal ngrebat verin Saulus ma nsiair, ba notu ma tamata Yahudi ovi rna'a Damsyik wol rangal nala ia, tevek nfalyawang lahir verin ira ne, Yesus yai Raja i ntevit dida salasilan ra. ²³ Amar rivun relax roak, na Yahudi rira dawan ovi rna'a Damsyik ra'an vai isa ma rfedan ia. ²⁴ Na'uk Saulus nka'a roak ne, mane rfedan ia, tevek ovan-amar, na tamata Yahudi ra rwan lalawatan ia na'a kota ni falfolat ila'a ovi na'a rira fidu ra, boma rfedan ia. ²⁵ Ba ovan isa,

na Saulus ni kida ra rma ma rala ia ma rfadoku ia na'a ahir dawan isa ralan a, beti rtolar ia tali kota ni tembok dawan.

Saulus nlolak tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem

²⁶ Saulus ti naran Yerusalem, na ndava mane ti nasdovu ia ovu tamata ovi rorang Yesus, na'uk rbobar ia, tevek wol rorang ne, ia ralan urun roak ma norang Yesus. ²⁷ Na'uk Barnabas ntorung ma nala ia, ma novun ia ti nfavotuk verin rasul ra, ma nfamalik verin ira na'a i wean inba ma Saulus nrea Duila'a na'a ni banbanan a, ovu Duila'a nangrihi verin ia. Ia nfamalik vali ne, wean inba ma Saulus nabrahi ma nala Yesus naran a ala nsiar na'a Damsyik. ²⁸ Ba Saulus nlolak ira ma irmunuk tia ma ira na'a Yerusalem. Ia wol nbobar ma nala Duila'a naran a al nsiar. ²⁹ Saulus nangrihi verin Yahudi ovi rala vai Yunani ovu rsisoal ira, ba rdava linga'an mane rfedan ia. ³⁰ Nata teran a valin ovi rorang Yesus rarenar afa avyai, ba rovun ia rti kota Kaisarea, beti rlobang ia ma nti kota Tarsus. ³¹ Ba na'a amar avyai, na tamata ovi rorang Yesus na'a propinsi Yudea, propinsi Galilea ovu propinsi Samaria malinan watan. Na'ut inyai, na Ubu Ni Roh nfangrebat tamata ovi rorang Yesus na'a rira inorang ovu nfalling ralarira ra, ma rira sidovung ra rtafal ma rivun, ovu vali ralang ovu rfadawang Ia.

Petrus notu mujizat na'a kota Lida ovu kota Yope

³² Petrus nbana nti wan rivun, ma nalola tamata ovi rorang Yesus. Amar isa, na ti nalola

tamata ovi rorang Yesus na'a kota Lida. ³³ Nana'a inyai, na ntuan brana isa naran Eneas. Brana ini varat iwalu roak ntuba watan ni ko'i a, tevek naklukut. ³⁴ Petrus nfallak verin ia ne, "Eneas, Yesus Kristus notu ma lolin ewal roak oa. Bwatar ma mususan wam i mtuba yai." Na'ut inyai vali, na Eneas nbatar lahir. ³⁵ Tamata rivun ovi rleal Lida ovu Saron rsi'ik Eneas, na lolin roak ia, ba rivun ira rorang Duila'a. §

³⁶ Na'a kota Yope, na vata isa naran Tabita norang vali Yesus. Naran na'a vai Yunani ne, Dorkas.* Ia ba'i notu a'uk afa lolin ovu nlobang tamata kasian ra. ³⁷ Na'ut inyai, na nawar ia ma nmata, ba rliru ia beti rfadoku ia na'a kamar i na'a ratan. ³⁸ Lida ovu Yope rsifaseri watan ira, ba Yesus Ni tamata ovi rna'a Yope rarenar ne Petrus nana'a Lida, ba rsinir tamata irua ma ti rera ia. Rtuan ia ma rfallak verin ia ne, "Baba, mwa ma tati Yope kikyai."

³⁹ Ba Petrus nasusan wan ma irmunuk rti. Raran Yope, na rovun ia rarata kamar i Dorkas ntuba a. Vata varu ovi rna'a inyai rdir-lilit ia ma rvakar, ovu rfaturu verin ia ravit ovu kadaravit liak ovi Dorkas noar verin ira na'ut i nva'at obin. ⁴⁰ Petrus nsinir ira munuk ma rti murin, beti nsangatur ma naflurut. Naflurut munuk, beti nsi'ik matmatan yai ma nfallak ne, "Tabita, bwatar kikyai!" Ba Tabita nvelar matan a ma nsi'ik Petrus, na nbatar ma ndoku lahir. ⁴¹ Ba Petrus ntaha liman a ma nfadiri ia, beti nera varu avyai ovu tamata liak ovi rorang Yesus ma

§ **9:35** 9:35 Saron wol kota, na'uk wan manesan dawan isa.

* **9:36** 9:36 Dorkas ihin a ne, rusa.

nfaturu verin ira ne, Tabita nva'at ewal roak.
⁴² Ivar ini nsoru lahir Yope, ba tamata rivun
 rorang Duila'a. ⁴³ Petrus ya'i mnanat ia na'a
 inyai, ma nlolak tamata isa naran Simon i ba'i
 nvinit afwatan ulin ra ma nfaear ira.

10

Kornelius wean i namifi, na'uk wol ntub-lufa

¹ Na'a kota Kaisarea, na brana isa naran
 Kornelius.* Ia neluk suldadu dawan isa na'a
 Roma rira sidovung suldadu dawan isa naran
 Italia. ² Tamata yai not-orang afa ovi Ubu ralan
 nfalak ra, ovu ia ovu ni rahan a teta ba'i ralang
 ma dawan Ubu. Ia naflurut lalawatan verin Ubu,
 ovu vali nala kubang rivun ma nlobang tamata
 Yahudi ovi kasian ira. ³ Amar isa, na ka'a bi
 lera mane sian roak, na Kornelius wean i namifi
 na'uk wol ntub-lufa ma nrea Ubu Ni sansinir
 isa ntali lanit ratan nma verin ia ma nfalak ne,
 "Kornelius!"

⁴ Kornelius nsi'ik sansinir yai, na nbobar urun
 i lahir, ba norat ne, "Afaka ta Duila'a?"

Sansinir yai nfalak ne, "Oa motu ma Ubu ralan
 a lolin, tevek muflurut lalawatan verin Ia ovu
 mlobang tamata kasian ra. Ba Ia nangnanang afa
 ovi motu avyai. ⁵ Ba fiang ini msinir lahir tamata
 ifira ma rti kota Yope ma rera tamata isa naran
 Simon Petrus. ⁶ Ia nlolak tamata liak isa naran
 Simon vali, ni rahan a nebang tahat. Tamata yai
 ba'i nvinit afwatan ulin ra ma nfaear ira."

* **10:1** 10:1 Kornelius yai wol tamata Yahudi ia. Ia nfareta Roma
 rira suldadu ratut isa. Roma rira sidovung suldadu dawan yai
 naran Italia, ni suldadu ratut inean ti naran rivun isa.

7 Ti ma Ubu Ni sansinir i nangrihi nulu Kornelius yai nti, na ia nera ni tamata irua ovi rkarya na'a ni rahan a ovu ni suldadu isa i nwanar ia. Ni suldadu ini norang vali Ubu. 8 Ia nfamalik munuk verin ira na'a afa ovi Ubu Ni sansinir nfallak verin ia, beti nsinir ira ma rti Yoqe.

Petrus wean i namifi na'uk wol ntub-lufa ma nrea maloli dawan isa

9 Ti ma ni ilyan ana, lera ndirlola roak, beti tamata ovi Kornelius nsinir ira yai rbana ma rfaseri Yoqe, na Petrus nrata vali ma naflurut na'a rira rahan ratan.† 10 Ia nfarnuang ne nablafar roak, ba inan ma nafna'an. Ira rafva'ak obin, na brian munuk Petrus wol nka'a wan roak ma wean i namifi na'uk wol ntub-lufa ma nrea afa isa. 11 Ia nrea lanit natvadil ma afa isa wean maloli dawan nsuta lanit ivayan ma naklo'i na'a ni susun ifa'at. 12 Na'a maloli yai ralan a, na afwatan rivun ovi earira ifa'at ra, ovi rla'a ra, ovu vali manut nangan ra. 13 Nata vai isa nfallak verin ia ne, “Petrus, bwatar ma fwedan afa avyai ma muan!”

14 Ia nfallak ne, “Wahal ta Duila'a! Ya'a wol uan afa avyai, tevek mami inukun ra rfallak ma deka ama'an afa ovi ngra te malmoli‡ ra.”

15 Vai yai nfallak ewal ne, “Afa ovi Ubu nfallak ne rmerat yai, deka fwalak ne ngra te malmoli.”

† 10:9 10:9 Tamata Yahudi rira rahan ra wol vunarira, ba ira ba'i rdoku na'a rira rahan ratan, wean i tdoku na'a rahan ratan a. ‡ 10:14 10:14 Malmoli ihin a ne, afa ovi dida adat ovu budaya rfallak rteri. Vai mala nfallak ne, haram.

¹⁶ Afa i Petrus nrea wean mifi yai nma nala fatelu, beti maloli yai nrata ewal lanit ratan.

¹⁷ Ba Petrus nanovak afa i beti nrea yai na'a ralan a. Brian munuk, na tamata ovi Kornelius nsinir ira yai rma ma raran Yope. Ira rorat ma al rdava ne, Simon ni rahan na'a inba, ba rfaturu rahan verin ira ma ti rdiri lahir falfolat ngoran.

¹⁸ Ira rera tamata ra ma rorat ne, "Beta ne Simon Petrus nana'a teri rahan ini?"

¹⁹ Na'ut inyai, na Petrus nanovak na'a ralan obin ma al nka'a afa i nrea yai ihin a. Ba Ubu Ni Roh nfalak verin ia ne, "Tamata itelu rdava oa.
²⁰ Bwatar ma msuta kikyai ma mimunuk miti. Ira wol Yahudi ira, na'uk deka ralam raruan, tevek usinir ira ma rma."

²¹ Ba Petrus nsuta ma nfalak verin tamata avyai ne, "Kida averi, ya'a ini tamata i mdyava a. Afakinimi mya ini?"

²² Ira rfalak ne, "Roma rira suldadu dawan isa naran Kornelius nsinir ami ma amama ini. Ia ni vava'at nmalola ovu nalang ma dawan Ubu, ovu vali Yahudi ra rfalak ne, lolin ia. Ubu Ni sansinir isa tali lanit ratan nma ma nfalak verin ia ma nera oa muti ni rahan a, ma nrenar afa ovi fwalak ra."

²³ Ba Petrus nfalak ma tamata avyai rna'a rahan yai ovan isa veki.

Ni ilyan ana, irmunuk Petrus rban-talik ahu yai. Tamata ovi rorang Yesus, boku rtali Yope rban-orang ira vali.

²⁴ Amar isa nelak, beti raran Kaisarea. Kornelius nasdovu roak ni tiniman ra, ovu vali ni kidabela ra ma al rnaban ira. ²⁵ Na'ut i Petrus nti rahan ralan, na Kornelius nti ma nsangatur na'a

Petrus wahan ralan a, tevek nalang ia. ²⁶ Na'uk Petrus nlobang ia ma ndiri ma nfalak ne, “Mdiri ta baba! Ya'a ini tamata watan ya'a wean oa.”

²⁷ Irua rdiri rangrihi obin, na Petrus nti rahan ralan ma nsi'ik tamata rivun rasdovu roak ira. ²⁸ Ba nfalak verin ira ne, “Terang a valing averi, mia mkya'a roak ne, mami inukun ra rfalak teri lahir ma tamata Yahudi ra deka rasdovu ovu tamata ovi wol Yahudi ra, te ralola ira na'a rira rahan ra. Na'uk Ubu nfaturu roak verin ya'a ne, itmunuk wead isa watan, ba deka ufalak ne, tamata ra ngra ira. ²⁹ Wean inyai, bi mera ya'a, na uma lahir. Ba fiang ini mane uka'a ne, afakinimi mera ya'a ma uma ini?”

³⁰ Kornelius nfalak ne, “Amar ifa'at nti roak veli, ka'a bi lera sian roak ma wean amar ini, § na uflurut obin na'a ning rahan. Brian munuk, na tamata isa nma ma ndiri wahang ralan a. Ni ravit vanan urun. ³¹ Ia nfalak verin ya'a ne, 'Kornelius, Ubu nrenar roak mu falurut a, ovu nsi'ik roak ne, mlobang tamata ovi kasian ira. ³² Ba msinir tamata ra ma rti Yope, ma rera Simon Petrus ma nma. Ia nlolak tamata liak isa vali naran Simon, ni rahan a nebang tahat. Tamata yai ba'i nvinit afwatan ulin ra ma nfaear ira.’

³³ Ba usinir lahir brana boku ma rera oa ta baba. Ralam a lolin bi mwa ini. Fiang ini amasdovu munuk roak ami na'a Ubu wahan ralan a ma amrenar afa ovi nfareta verin oa ma fwalyawang verin ami.”

§ **10:30** 10:30 Na'ut inyai, na snain a jam 3 lera sian.

Petrus nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin Kornelius ovu tamata ovi rna'a ni rahan

³⁴ Nata Petrus nfalak ne, “Did tinemun, uka'a roak ne, Ubu wol nlobang a'uk tamata Yahudi ra, ³⁵ na'uk na'a lanit ivavan a, Ia inan tamata iki watan i notu afa ovi lolin ra ovu nalang Ia, velik ne ntali bangsa inba watan. ³⁶ Ba terang a valing averi, mia mkya'a roak Ubu Ni Ivar i nfalak verin tamata Israel ra. Ivar yai wean ini: tamata ralarira ra veka malinan ovu Ubu, nahu Yesus Kristus i tamata ra munuk rira Duila'a verin Ia. ³⁷ Mia mkya'a munuk roak afa ovi Yesus notu ra na'a propinsi Yudea munuk. Ia notu lan na'a propinsi Galilea, na'ut i Yohanes i nbaptis tamata ra nfalak ma tamata ra rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, boma nbaptis ira. ³⁸ Bir tinemun mkya'a roak Ivar na'a Yesus i ntali ahu Nazaret. Ubu nfili Ia ma nala Ni Roh ma nleal Ia, ovu nala ngrebat verin Ia. Ubu novun Ia, ba ti notu afa lolin rivun na'a wan inba watan na'a Israel, ovu notu ma tamata ovi nitdawan nleal ira, lolin ewal ira munuk.

³⁹ Did tinemun, ami ini amsi'ik roak afa ovi Yesus notu ra na'a Yerusalem ovu na'a wan liak ovi tamata Yahudi ra rleal.* Ti nata rfaklo'i Ia na'a aa walwalur ma rfedan Ia. ⁴⁰ Na'uk ti ma amar itelu nelak, na Ubu nfava'at ewal Ia tali matmatan ma nfaturu Ia verin tamata ra. ⁴¹ Ubu wol nfaturu Yesus verin tamata ra munuk, na'uk verin ami tamata ovi nfili roak a ma amfamalik Ia. Nva'at ewal tali matmatan, beti amafna'an ovu amafnenu ovu Ia. ⁴² Ia nfareta ami ma

* **10:39** 10:39 Wan ini na'a vai Yunani nfalak watan ne, wan (daerah) Yahudi. Na'uk tafsiran boku rfalak ne, wan Yudea.

amfamalik Ni Ivar Lolin verin tamata ra, ovu vali amfalak verin ira ne, Ubu nfile roak Ia ma nfaleka inukun verin tamata ovi rva'at ra ovu ovi rmata roak a. ⁴³ Tali lalan ana, nabi ra munuk rfamalik Yesus. Ira rfamalik ne, Ubu veka na'i vatuk tamata iki watan i norang Yesus, ni salasilan ra nahu Yesus Ni ngrebat a.”

Ubu nala vali Ni Roh a verin tamata ovi wol Yahudi ra

⁴⁴ Na'ut i Petrus nangrihi obin, na Ubu Ni Roh nsuta ma nleal munuk tamata ovi rarenar ni vaivatul ra. ⁴⁵ Tamata Yahudi[†] ovi rorang Yesus ma irmunuk Petrus rtali Yope rma yai rtalkaka, tevek Ubu nala Ni Roh verin tamata ovi wol Yahudi ra vali. ⁴⁶ Ira rka'a roak ne, Ubu Ni Roh nleal vali tamata ovi wol Yahudi ra, tevek rarenar ira rangrihi ovu vai ovi wol rka'a ra[‡] ma rfadawang Ia. Ba Petrus nfalak ne, ⁴⁷ “Did tinemun, eka msyi'ik. Ubu Ni Roh a nleal roak tamata ovi wol Yahudi ra, wean i nana'a ita, tamata Yahudi. Ba deka totu teri ma rbaptis ira ovu wear.”

⁴⁸ Ba ia nfalak verin tamata ovi rorang Yesus ma rbaptis ira na'a Yesus Kristus naran a ovu Ni ngrebat a. Rbaptis roak ira, beti rera verin Petrus ma nlolak ira amar ifira vali.

[†] **10:45** 10:45 Teks Yunani nfalak ne, rsunat roak tamata Yahudi ovi rorang Yesus. [‡] **10:46** 10:46 Tafsiran ra rsialing ira na'a vai ovi wol rka'a, ihin a. Vai Yunani nfalak ne, Vai ear: Tafsiran ra rfalak vai avyai ne, vai ovi tamata ra wol rka'a, ba Ubu a'uk sa'i nka'a. Tafsiran boku vali rfalak ne, vai avyai, vai ovi wean tamata dakan rala, na'uk tamata i nangrihi wol nasahak ma nka'a vai avyai.

11

Petrus nfalyawang afa ovi notu roak verin tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem

¹ Rasul ra ovu tamata liak ovi rorang vali Yesus na'a propinsi Yudea rarenar ne, tamata ovi wol Yahudi rorang roak Ubu Ni vaivatul ra.

² Ba Petrus nti ma naran Yerusalem, na tamata Yahudi ovi rorang Yesus rfasala ia, ³ ma rfalak ne, "Wol kena lahir ma muti tamata ovi wol Yahudi rira rahan ra ma mimunuk mifna'an!"

⁴ Ba Petrus nfamalik ma al nfalyawang afa avyai munuk verin ira. ⁵ Ia nfalak ne, "Amar isa, na uflurut na'a kota Yope, na brian munuk wol uka'a wang roak, ma wean i umifi na'uk wol utub-lufa ma urea afa boku. Urea afa isa wean maloli dawan ni susun ifa'at, ntali lanit ratan nsuta ma naklo'i na'a ni susun ifa'at nebang nelang a. ⁶ Usi'ik maloli yai ralan a, na urea afwatan ovi earira ifa'at ra, afwatan ovi ralar ra, afwatan ovi rla'a ra, ovu vali manut nangan ra. ⁷ Urenar vali vai isa nfalak verin ya'a ne, 'Petrus, mdiri kikyai ma fwedan afa avyai ma muan!'

⁸ Na'uk ufalak ne, 'Wahal ta Duila'a! Ya'a wol uan afa avyai, tevek mami inukun ra rfalak ma deka ama'an afa ovi ngra te malmoli ra.'

⁹ Na'uk vai i ntali lanit ratan yai nfalak ewal ne, 'Afa ovi Ubu nfalak ne rmerat yai, deka fwalak ne ngra te malmoli.'

¹⁰ Afa i urea yai nma nala fatelu, beti maloli yai nrata ewal lanit ratan. ¹¹ Brian munuk, na tamata itelu rma raran rahan i amna'a teri. Kornelius nsinir tamata avyai tali Kaisarea ma rma. ¹² Ba Ubu Ni Roh nfalak ma orang ira,

velik ne wol Yahudi ira, na'uk deka ralang raruan. Tamata inean ovi rorang Yesus rovu vali ma amati Kaisarea. Amaran inyai, na amati Kornelius ni rahan. ¹³ Nata ia nfamalik verin ami ne, ia nsi'ik Ubu Ni sansinir isa ntali lanit ratan nma ma ndiri ni rahan a ma nfalak ne, 'Msinir tamata ra ma rti Yope, ma rera tamata isa naran Simon Petrus ma nma. ¹⁴ Ia veka nfamalik ivar isa verin mia. Ivar yai nfalyawang ne, wean inba ma Ubu veka nsikat oa ovu mu rahan teta tali bira salasilan ra, ma bira vava'at kakiwal.' ”

¹⁵ Petrus ntafal ma nfalak ne, “Bet mane ungrihi, na Ubu Ni Roh nsuta ma nleal lahir ira, wean i betfasa nleal ita na'a amar ovi rti roak veli. ¹⁶ Nata ungnanang nala ewal Duila'a nfalak ne, 'Yohanes nbaptis tamata ra ovu wear, na'uk Ubu veka nbaptis mia ovu Ni Roh.’* ”

¹⁷ Ubu nala Ni Roh verin ovi wol Yahudi ra, wean basil i nala verin ita na'ut i torang Duila'a Yesus Kristus, ba ya'a wol bisma angal Ubu!”

¹⁸ Ti ma rarenar afa ovi Petrus nfalak ra, na wol rfasala roak ia, ba rfadawang a'uk Ubu. Ira rfalak ne, “Ubu nala vali amar verin tamata ovi wol Yahudi ra ma rahil ma rtalik tali rira salasilan ra ma rorang a'uk Ubu, boma rira vava'at kakiwal.”

Tamata ovi rorang Yesus rira sidovung na'a kota Antiokhia

¹⁹ Tamata ra rfedan roak Stefanus, beti tamata ovi wol rorang Yesus rwi-rwa lalawatan tamata ovi rorang Yesus. Ba rivun ira rafla rti wan liak.

* **11:16** 11:16 Faliak nbaptis mia ovu Ni Roh, ihin a ne, Ubu naflahar tamata ovi rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, ma nala Ni Roh ma nleal lahir ralarira ra.

Boku rti propinsi Fenisia, nuhu Siprus ovu boku rti kota Antiokhia.† Ira rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata Yahudi ra watan. ²⁰ Tamata boku vali rtali nuhu Siprus ovu kota Kirene. Ira rti Antiokhia ma rfamalik Ivar Lolin na'a Duila'a Yesus verin tamata ovi wol Yahudi ra. ²¹ Ubu nala ngrebat verin ira, ba tamata ovi wol Yahudi ra, rivun ila'a rorang afa ovi rfalak ra ma rorang Duila'a. ²² Tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem rarenar afa yai, ba rsinir Barnabas ma nti Antiokhia. ²³ Barnabas ti naran Antiokhia, na nsi'ik i Ubu naflahar tamata ovi wol Yahudi ra, ba inan urun i lahir. Ia nfalak verin ira ne, “Myorang lalawatan Duila'a ovu ralabira urun.”

²⁴ Barnabas ini tamata lolin ia. Ubu Ni Roh nfangrebat ia ovu norang urun Ubu. Ba wean inyai bi tamata rivun rorang Duila'a.

²⁵ Nata Barnabas nban-talik Antiokhia ma nti kota Tarsus ma ndava Saulus.‡ ²⁶ Ti ma ndavnala Saulus, na novun ia nti Antiokhia ma rna'a inyai varat isa. Irua rasdovu ira ovu tamata ovi rorang Yesus ma rair ira. Na'a inyai, na betfasa rfanara tamata ovi rorang Yesus ne, tamata Kristen.

²⁷ Na'ut inyai, na nabi boku rtali Yerusalem rti vali Antiokhia. ²⁸ Tali tamata avyai, na tamata isa naran Agabus. Ubu Ni Roh nleal ia, ba ndiri ma nfalak verin tamata ra ne, Roma rira negara

† **11:19** 11:19 Na'ut inyai, na kota Antiokhia dawan ila'a. Roma ovu Aleksandria a'uk veran rahi kota yai na'a Roma rira fareta dawan. Betfasa, ma sidovung tamata inorang isa ni tamata ra etal dawan wol Yahudi ira. Sidovung yai nfili Paulus ma nobal fatelu lahir. ‡ **11:25** 11:25 Saulus nana'a kota Tarsus nlabas varat vutu roak. Msi'ik Kisah 9:30.

ra munuk veka lafar dawan. Lafar dawan yai nkena ira na'ut i Kaisar Klaudius nfareta Roma rira negara rivun. § 29 Ba tamata ovi rorang Yesus na'a Antiokhia ra'an vai isa ma rala rira kubang ra verin terarir-valirira ovi rorang Yesus na'a Yudea, na'uk wol nlia rira ngrebat ra. 30 Ira rasdovuk kubang avyai ma rala verin Barnabas irua Saulus ma rtaha rti Yerusalem ma rala verin dawan kareda ovi reluk penatua.*

12

Herodes wol inan tamata ovi rorang Yesus, ba nsinir ni suldadu ra ma ti rfdan Yakobus ovu ra'abu'i Petrus

1 Ka'a bi na'a amar yai vali, na Raja Herodes nsinir ni suldadu ra ma rotu sian tamata boku tali ovi rorang Yesus.* 2 Ia nsinir ni suldadu ra ma rtaha nahin blawat ra, ma ti rfdan Yohanes warin a naran Yakobus. 3 Herodes nka'a roak ne, Yahudi ra inar urun, ba nfareta ni suldadu ra ma rtaha Petrus vali. Notu afa avyai na'ut amar i Yahudi ra rotu snoba ma ra'an roti i wol rfadoku raga na'a. 4 Ba rtaha roak Petrus ma Herodes nfareta ma ti rfdoku ia na'a bu'i

§ 11:28 11:28 Roma rira Kaisar veran rahi raja ra. Ia nfareta raja ra munuk na'a Roma rira negara. * 11:30 11:30 Vai Yunani npake vaivatul presbuteros na'a ayat ini. Presbuteros ihin a ne, dawan kareda ovi rban-ulu verin tamata ovi rorang Yesus rira sidovung ra. Terjemahan Baru na'a vai Mala npake penatua, ovu Terjemahan Sehari-hari npake pemimpin-pemimpin jemaat.

* 12:1 12:1 Raja Herodes i na'a ayat ini nfaturu Raja Herodes Agripa I. Ia memin verin Raja Herodes Antipas i nfdan Yohanes, ovu ubun verin Raja Herodes Agung.

ralan a. Suldadu vutu rahin inean rwanar ia na'a inyai, ba rsiduk ira na'a sidovung ko'u ifa'at ma tamata fanfa'an lokat sidovung. Herodes nanovak ma wean i Yahudi rira snoba roak munuk roak, beti nukun Petrus ma tamata rivun rsi'ik.† ⁵ Ba Petrus nana'a roak bu'i ralan, na'uk sidovung tamata ovi rorang Yesus raflurut ovu ralarira urun verin Ubu ma nlobang ia.

Ubu nsinir Ni sansinir isa tali lanit ratan ma nfatalik Petrus tali bu'i ralan

⁶ Teran ovan isa, na Herodes mane nukun Petrus. Rdadul Petrus ovu kakeak tma'an irua, ma ntuba suldadu irua fruarira ra. Suldadu liak ra rwanar bu'i ni falfolat a. ⁷ Brian munuk, na Ubu Ni sansinir isa ntali lanit ratan nsuta ma ndir-ebang Petrus ma wan i ntuba yai lyawan. Sansinir yai nkafir nelan a ma nfalak ne, “Hei, bwatar kikyai!”

Nfalak munuk wean inyai, na kakeak tma'an avyai rleka lahir tali Petrus liman a. ⁸ Ba sansinir yai nfalak verin Petrus ne, “Meluk mu kadaravit a ovu bwaki mu tatea.” Ba Petrus not-orang lahir afa avyai.

Sansinir yai nfalak ewal verin ia ne, “Moru mu ravit a blawat ma morang ya'a.”

⁹ Nata ia norang sansinir yai ma rban-talik bu'i yai, na'uk Petrus wol nka'a obin ne, afa ovi sansinir notu ra kena te wahal, tevek nanari ne wean i namifi na'uk wol ntub-lufa. ¹⁰ Ba irua rbana lia suldadu boku na'a bu'i yai, beti rbana lia suldadu liak boku vali ma raran falfolat tma'an i mane rahu rti kota. Ti raran ana, falfolat

† **12:4** 12:4 Keluaran 12:1-27

yai ka'i natvadil watan, ba rbana ma rti raran murin ma rahu linga'an isa. Brian munuk, na sansinir yai nti talik roak ia. ¹¹ Nata Petrus ni fikiran lyawan roak ma nfalak ne, "Uka'a urun roak ne, inlangin a Ubu nsinir Ni sansinir isa ntali lanit ratan nma nlobang ya'a ma nfatalik ya'a tali Herodes liman ralan, boma deka utuan afa sian ovi Yahudi ra ranovak na'a ya'a."

¹² Ba ti ma nka'a roak ne, Ubu nlobang ia, na nti lahir Maria i yanan verin Yohanes ni rahan a. Yohanes ini rfanara vali ia ne, Markus. Na'a inyai, na tamata rivun ovi rorang Yesus rasdovu ira ma raflurut. ¹³ Petrus nevan falfolat i na'a murin a, ba vata sansinir isa naran Rode i nkarya na'a rahan yai nma ma nfatlina ne, iki nevan falfolat a. ¹⁴ Vata yai nef-nala Petrus vain a, na inan urun i lahir, ba wol nvadil falfolat a. Ia nafla lahir ma ti nfalak verin tamata ovi rna'a rahan ralan yai ne, Petrus ndiri murin. ¹⁵ Na'uk tamata avyai wol rorang, ba rfalak ne, "Beta ne fwoar!"

Ba vata yai nfalak lalawatan verin ira ne, "Ufalak urun!"

Na'uk ira rfalak ne, "Inyai Ubu Ni sansinir i nwanar Petrus!"

¹⁶ Na'uk Petrus nevan lalawatan falfolat a, ba rvadil ma rsi'ik, na rtalkaka urun i lahir. ¹⁷ Petrus nala liman a ma al notu faneak ma deka vair, beti nfamalik verin ira na'a i wean inba ma Ubu nfatalik ia tali bu'i a. Nfamalik munuk, na nfalak verin ira ne, "Fyamalik vali afa ini verin Yakobus ovu tamata liak ovi rorang Yesus." Nata nban-talik ira ma nti wan liak.

¹⁸ Ti ma ni ilyan varverak ana, vangoa-vanga dawan na'a bu'i, tevek suldadu ovi rwanar bu'i

yai wol rka'a ne, Petrus nahu ba nti. ¹⁹ Herodes nrenar roak ne, Petrus wol nleal, ba nsinir ni suldadu ra ti rdava ia, na'uk wol rdav-nala ia. Ba ia norat suldadu ovi rwanar Petrus a, beti nfareta ni suldadu liak boku vali ma ti rfedan suldadu ovi rwanar Petrus. Notu munuk wean inyai, beti nban-talik Yudea ma nti kota Kaisarea. Ia ya'i mnanat vali ia na'a inyai.

Herodes nmata, tevek wol nalang Ubu

²⁰ Herodes nangrova urun tamata ovi rleal kota Tirus ovu kota Sidon. Tamata avyai rva'at ovu afamtahan i ntali Herodes ni negara, ba rasdovu ira ma ra'an vai isa, beti rsinir rira tamata boku ma ti rdiri wahan ralan a, ma rera verin ia boma irmunuk rsimaklivur ewal ira. Ira rti lan ma rlolak Blastus ma rotu kida ovu ia. Blastus ini nsi'ik Herodes ni rahan dawan a. ²¹ Naran roak amar i Herodes nfadoku ma rsituan ira, ba neluk ni kadaravit mela ra ma ndoku kadera i ndoku ma nfareta a, ma nangrihi verin ira. ²² Tamata ovi rarenar Herodes rfadawang ia ma rafwak ne, "Vaivatul avyai wol rtali tamata, na'uk rtali ubu isa!"

²³ Brian munuk, na Duila'a Ni sansinir isa ntali lanit ratan nsuta notu ma Herodes nawar ma dawan ia, tevek nfakaratat tenan ma wol nalang Ubu. Ba masrat ra'an ia, nata ti naran i nmata. ²⁴ Nata tamata ovi rarenar ovu rorang Ubu Ni vaivatul ra rtafal ma rivun ira. ²⁵ Barnabas irua Saulus rala roak kubang i ntali tamata ovi rorang Yesus na'a Antiokhia verin kareda i na'a Yerusalem. Rewal ira rti Antiokhia, na rovon Yohanes i rfanara vali ia ne, Markus.

13

Tamata ovi rorang Yesus rsinir Barnabas ovu Saulus ma ti rfabana karya ovi Ubu nala verin ira

¹ Sidovung tamata ovi rorang Yesus na'a Antiokhia ni nabi boku, ovu tamata boku vali rair Surat Ralan verin tamata ra. Nararira ra: Barnabas, Simeon i nangtoan, Lukius i ntali kota Kirene, Saulus ovu Menahem i lan ana irua Raja Herodes Antipas dawan ira na'a rahan isa.

² Amar isa, na tamata ovi rorang Yesus raraning Duila'a ovu rtolat, ma Ubu Ni Roh nfalak verin ira ne, "Fyili watan Barnabas ovu Saulus verin Ya'a, boma ti rfabana karya i ufadoku roak verin ira."

³ Ira rtolat ovu raflurut munuk roak, na rfadoku limarira ra na'a ira, beti rsinir ira ma rti.

Barnabas irua Saulus rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a Siprus

⁴ Ubu Ni Roh nsinir Barnabas irua Saulus ma rti kota Seleukia. Rtali inyai, na ravul kabal lar ma robal rti nuhu isa naran Siprus. ⁵ Ba ti raran kota Salamis, na rfamalik Ubu Ni vaivatul ra na'a Yahudi rira rahan falurut ra. Yohanes i rfanara vali ia ne Markus, norang vali ma nlobang ira.

⁶⁻⁸ Ira rban-lilit lahir nuhu yai ma ti raran kota Pafos. Na'a inyai, na rtuan tamata Yahudi isa naran Baryesus, na'a vai Yunani naran Elimas. Ia ba'i ntaha afa te notu ni afnitu ra al nlabir waweang tamata ra, ovu nsiklabir ma nfalak ne nabi ia. Ia notu kida ovu nuhu yai ni gubernur naran Sergius Paulus. Gubernur yai ni kaka'a dawan ma nera Barnabas irua Saulus, tevek inan

ma nrenar Ubu Ni vaivatul ra. Na'uk Elimas i ntaha afa te notu ni afnitu ra, nangal teri ira, boma gubernur yai deka norang Yesus. ⁹ Na'uk Ubu Ni Roh nsoru lahir Saulus i rfanara vali ia ne Paulus, ma nsi'ik nanuang Elimas, ¹⁰ ma nfalak ne, “Oa nitdawan yanan oa, ba mangal teri lalawatan afa ovi kena ra, ovu mlabir tia ma watan tamata ra. Duila'a Yesus Ni afa ovi notu ra rmalola, na'uk inam ma fwakiluk afa avyai. ¹¹ Eka msi'ik kikyai, Duila'a veka nukun oa ma mkibu, ma amar ifira nelak wol mreia lera vanan a!”

Paulus nfalak munuk wean inyai, na brian munuk lova nteri matan a ma wol nsirea, ma nbana nteman tia ma watan al ndava tamata ma nfabana ia.

¹² Gubernur yai nsi'ik afa yai, ba norang lahir Yesus. Ia ntalkaka, tevek rala ngrebat tali Ubu al rair Duila'a verin tamata ra.

Paulus nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a na'a kota Antiokhia

¹³ Paulus ovu ni kida ra rban-talik Pafos ma ravul kabal lar isa ma robal rti kota Perga na'a propinsi Pamfilia. Na'uk Yohanes Markus nban-talik ira ma newal ia nti Yerusalem. ¹⁴ Ira rban-talik Perga ma rti raran kota Antiokhia i na'a propinsi Pisidia. Nata ti naran amar i Yahudi ra ryari ira, na rti ma rdoku rira rahan falurut ralan a. ¹⁵ Tamata isa nbas tali Ubu Ni inukun ovi Musa nfadoku na'a ni kitab ra, ovu vali tali nabi rira kitab ra. Ti ma nbas munuk roak, na dawan ovi rna'a rahan falurut yai rsinir tamata isa ma nfalak verin ira ne, “Tamata Yahudi averi, amera verin bir tinemun ne, wean i bira snurak

lolin boku ma myala verin tamata ovi rna'a ini, na fyalak verin ira.”

¹⁶ Paulus ndiri ma nala liman a ma al notu faneak ma deka vair, beti nyalak verin ira ne, “Terang a valing Israel averi ovu tamata ovi wol Israel mia na'uk myorang Ubu, eka mryenar ma lolin afa ovi ufalak ra! ¹⁷ Lalan a Ubu i Israel ra ba'i raraning Ia nfili roak ubud-nusid ra, ovu notu ma rivun ila'a ira na'ut i rleal Mesir. Ubu novun ira ovu Ni ngrebat a ma rdir-talik Mesir. ¹⁸ Varat vutfa'at, na Ia ntahang watan ralan verin ira na'a rira afa ovi rotu ra na'a wan lean vu dawan. ¹⁹ Ubu novun Israel ra ma rot-visal bangsa ifitu na'a Kanaan, beti nala lanun yai verin ira, boma rira lanun yai. ²⁰ Varat ratut ifa'at vutlima, na rotu munuk afa avyai. Nata Ubu nfili tamata dawan boku ma rfareta ira, ma ti naran na'ut i nabi Samuel nva'at a, na tamata avyai rfareta Israel ra.

²¹ Israel ra rera verin Ubu ma nala raja isa ma nfareta ira. Ba Ubu nala Saul i yaman a naran Kish verin ira ma nfareta ira varat vutfa'at. Kish ini ubun-nusin ra rtali Yahudi rira arun dawan i naran Benyamin. ²² Ba ti ma Ubu nfasuka Saul tali ni fareta, na nsikat Daud ma notu raja verin ira. Ubu nfamalik na'a Daud ne, ‘Ya'a urea roak Isai yanan i naran Daud a. Ya'a inak urun ia, tevek ni vava'at nfakena lahir afa ovi ralang nyalak ra.’ ²³ Tali Daud ubun-nusin ra, na Ubu nala Yesus verin Israel ra ma nsikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. Ubu notu wean inyai al nfakena Ni tnorung yai verin Daud.* ²⁴ Yesus wol nfabana Ni karya obin,

* **13:23** 13:23 2 Samuel 7:11-16

na Yohanes nyalak roak verin Israel ra ma rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, boma nbaptis ira. ²⁵ Sarseri ma Yohanes notu munuk ni karya a, na norat ira ne, 'Tali bir tinemun, na minovak ne ya'a ini iki? Ya'a wol weang Raja i ntevit dida salasilan ra! Mingnanang ma lolin afa ini, tevek ya'a uma lan ma ufavotuk verin mia ne, Ia veka nma. Wol inovan lahir ma aling ni tatea a, tevek ya'a wol verang a ratang Ia.'

²⁶ Eka mryenar ta terang a valing ovi ububir-nusibira verin Abraham, ovu ovi wol Yahudi mia, na'uk myorang Ubu! Ia nala roak verin ita ivar i nfamalik ne, wean inba ma nsikat ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal. ²⁷ Tamata Yahudi ovi rna'a Yerusalem ovu rira dawan ra wol rka'a ne, Yesus yai Tamata i nabi ra rfamalik lan roak. Lokat amar i ryari ira, na rbas vaivatul ra tali nabi ra, na'uk wol rfan-aran. Ira rukun Yesus ma nmata, ba rfakena vaivatul avyai. ²⁸ Velik ne wol rtuan sala isa vali na'a Yesus ma rukun Ia, na'uk rera roak verin gubernur Pilatus ma ni suldadu ra rfedan Ia. ²⁹ Ba rfakena munuk roak afa ovi lan a rfadoku na'a Surat Ralan a, beti rfasuka tenan a tali aa walwalur ma rfanuba Ia na'a van matmatan isa ralan. ³⁰ Na'uk Ubu nfava'at ewal Ia tali matmatan. ³¹ Nata Yesus nfavotuk Ia na'a amar rivun verin tamata ovi rban-orang Ia tali Galilea, ma irmunuk rti Yerusalem.† Fiang ini tamata avyai rfamalik Yesus verin Yahudi ra. ³²⁻³³ Ba amfalak ivar lolin ini verin mia. Ubu nfakena munuk roak Ni tnorung i lalan a nyalak verin

† **13:31** 13:31 Tali amar i Yesus nva'at ewal tali matmatan, na amar vutfa'at nelak, beti nrata lanit ratan.

ubud-nusid ra, ma nfava'at ewal Yesus. Mazmur pasal irua nfalak wean ini,‡

'Ya'a Yanak Oa!

Amar ini lahir, ufalak verin Oa ne, Yamam Ya'a.'

³⁴ Ubu nfava'at ewal roak Ia tali matmatan, ba Ia veka wol nmata roak. Ubu nfavotuk afa yai nahu Ni vaivatul ovi ne:

'Ya'a veka ufakena lahir Ning tnorung ovi rmerat urun verin Oa.

Tnorung avyai lalan a ufalak roak verin Daud.'§

³⁵ Daud nfamalik vali na'a Mazmur liak ma nfalak verin Ubu ne,

'Oa veka wol mtorung ma Mu Tamata i nmerat urun yai tenan a nakvisal.'*

³⁶ Daud notu munuk roak afa ovi Ubu ralan nfalak ma notu na'ut i nva'at obin, nata ti naran i nmata, ma ti rfadok-ebang ia ovu ubun-nusin ra, ba tenan nakvisal munuk. ³⁷ Na'uk Yesus i Ubu nfava'at ewal Ia tali matmatan yai, tenan a wol nakvisal.

³⁸⁻³⁹ Ba terang a valing averi, mia musti mkya'a ne, ami amfamalik ne, Ubu sa'i na'i vatuk dida salasilan ra, tevek Yesus nmata verin ita. Tamata iki watan norang Yesus, na Ubu veka na'i vatuk ni salasilan ra vali. Mia myorang Musa ni inukun ra, na'uk inukun avyai wol ra'i vatuk nala bira salasilan ra. ⁴⁰ Ba msyi'ik wabira ma lolin, boma afa ovi nabi ra rfadoku roak na'a rira kitab ra deka rkena mia:

‡ **13:32-33** 13:32,33 Mazmur 2:7 § **13:34** 13:34 Yesaya 55:3

* **13:35** 13:35 Mazmur 16:10

41 'Eka mryenar ma lolin! Mia tamata ovi fyalak sian Ya'a.

Mia veka mtyalkaka lahir ma myata!

Tevek fiang ini, na Ya'a veka otu afa isa, na'uk mia wol myorang, velik ne tamata isa nfalyawang roak verin mia.' "†

42 Paulus irua Barnabas rsilyaha tali Yahudi rira rahan falurut, na tamata ra rasweang ira ma rfamalik ewal afa avyai verin ira, na'ut amar i veka nma ma Yahudi ra ryari ira. 43 Ti ma tamata ra rsilyaha munuk roak tali rira rahan falurut a, na tamata Yahudi rivun, ovu vali ovi wol Yahudi ira na'uk rorang Yahudi rira agama, rban-orang Paulus ovu Barnabas. Ba rasul irua ini rangrihi al rsurak ira ma rorang lalawatan Ubu i nlobang ita, ovu nala Ni rala lolin verin ita. 44 Ba amar i Yahudi ra ryari ira nma ewal, na tamata ovi rna'a kota yai labir mane munuk lahir rasdovu ira ma rarenar Ubu Ni vaivatul ra. 45 Ti ma Yahudi ra rsi'ik tamata rivun avyai, na ralarira sian urun Paulus, ba rangrihi ma rworuk-rwak ia ovu wol rtorung afa ovi nfalak ra.

46 Na'uk Paulus irua Barnabas rabrahi watan ma rfalak verin ira ne, "Ubu nfareta ma amfamalik lan Ni vaivatul ra verin mia, tamata Yahudi ra, na'uk mifena ma myorang. Mifena, ba mia ka'i fyaturu ne, wol inovan ma bira vava'at kakiwal ovu Ubu. Ba wean inyai bi amban-talik mia ma amati watan tamata ovi wol Yahudi ra. 47 Amotu wean inyai, tevek Ubu nfareta ami ma nfalak ne,‡

† 13:41 13:41 Habakuk 1:5 ‡ 13:47 13:47 Yesaya 49:6

'Ya'a ufadoku roak mia ma myeluk lyawan verin tamata ovi wol Yahudi ira, boma mia veka fyamalik verin tamata ra na'a lanit ivavan a munuk ne, wean inba ma Ya'a veka usikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal.' "

⁴⁸ Ba tamata ovi wol Yahudi ira rarenar afa avyai, na inar lolin ma rfadawang Ubu, tevek Ni vaivatul ra na'a Yesus. Tamata ovi Ubu nfili roak ira ma rira vava'at kakiwal, rorang Ni vaivatul ra. ⁴⁹ Ba Ubu Ni vaivatul ra ti rsoru munuk wan yai.

⁵⁰ Na'uk Yahudi ra rfakeri vata mela boku ovu rira dawan boku na'a kota yai, ralarira ra. Vata ovi wol Yahudi ira, na'uk ralang Ubu. Ira rotu wean inyai ma rwi-rwa Paulus irua Barnabas, ma rala'ing ira tali inyai. ⁵¹ Ba irua rasnabar vatuk kyavu tali earira ra ma al rtabu ira, beti rban-talik ira ma rti kota Ikonium. § ⁵² Tamata ovi rorang Yesus na'a Antiokhia ralarira lolin urun, ovu Ubu Ni Roh nfangrebat ira.

14

Paulus irua Barnabas rna'a kota Ikonium

¹ Paulus irua Barnabas rti raran kota Ikonium, na rti Yahudi rira rahan falurut ralan ma rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin. Ira rangrihi ma rala lahir

§ **13:51** 13:51 Wean i tamata Yahudi ra mane rti wan liak, na ira rsi'ik ma lolin ma rasyaruk vatuk kyavu tali earira ra ovu rira kadaravit ra. Rotu wean ini, tevek ranovak ne, tamata ovi wol Yahudi ira ovu rira lanun ngra. Paulus irua Barnabas rotu vali wean ini verin Yahudi ovi rala'ing Ubu Ni vaivatul ra ma rfaturu ne, ralarira ngra ovu Ubu veka nukun ira, wean i wol rahil ma rtalik tali rira salasilan ra.

tamata Yahudi ovi ovi wol Yahudi ralarira ra, ba rivun ila'a rorang Yesus. ² Na'uk tamata Yahudi ovi wol rorang Yesus rfakeri tamata ovi wol Yahudi ralarira ra ma wol inar lahir tamata ovi rorang Yesus. ³ Paulus irua Barnabas mnanat ira na'a inyai. Irua rabrahi ma rfamalik Duila'a. Ba Ubu nala ngrebat verin ira ma rotu mujizat ra, ovi rotu faneak ovi tamata ra wol rot-nala ma al rfaturu ne, afa ovi rfalak na'a Ubu Ni rala lolin a, kena. ⁴ Tamata ovi rna'a kota yai ralarira ra rsifarsangal ira, ba boku rorang tamata Yahudi ra, na boku vali rorang rasul irua yai. ⁵ Tamata ovi wol Yahudi ra, ovi tamata Yahudi ra, ovi vali rira dawan ra ra'an vai isa mane rotu sian Paulus irua Barnabas ma rtev-fedan ira. ⁶ Na'uk irua rka'a roak, ba rafla rti kota Listra, kota Derbe ovi ahu liak ra na'a wan isa naran Likaonia. ⁷ Na'a inyai, na rfamalik vali Ubu Ni Ivar Lolin.

Tamata ovi wol Yahudi rnarin ne, Paulus irua Barnabas ubu ira

⁸ Na'a Listra, na brana isa ean ra rmafun ma wol nbana nala, tevek natlukut tali amar i rarali ia. ⁹ Tamata yai nrenar afa ovi Paulus nfalak ra. Paulus nsi'ik ia ma nka'a ne, ni inorang a dawan ma veka lolin ia. ¹⁰ Paulus vain a dawan ma nfalak ne, "Mdiri kikyai!" Ba tamata yai naswatil ma ndiri, ma nbana lahir.

¹¹ Tamata rivun ovi rarenar Paulus rsi'ik afa ovi beti notu ra, ba rala vai Likaonia al rafwak ne, "Ubu ra rtali lanit ratan reluk tamata ma rsuta roak!"

¹² Ira rfanara Barnabas ne Zeus, ovi vali rfanara Paulus ne Hermes, tevek ia nangrihi ma

dawan.* ¹³ Rira ubu Zeus ni mela falurut nkarya na'a rira rahan falurut i ndok-ebang kota yai. Mela falurut yai nala karba brana ifira ovu aa ni fafun ra, ma rovun ira rti falfolat ila'a i na'a Listra ni fidu, boma rasnuri afwatan avyai ma al raraning Barnabas irua Paulus.† ¹⁴ Irua rarenar afa ovi tamata avyai mane rotu verin ira, na rkamadir lahir rira kadaravit ra ma rafila ti rdiri tamata avyai waharira ralan ra ma rafwak ne,‡ ¹⁵ “Kida averi, afakinimi myotu wean ini? Ami tamata watan ami wean mia! Amna'a ini ma amfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin mia, boma myahil ma deka mryaning ubu ovi wol rot-nala akataka. Myorang a'uk Ubu, tevek Ia nva'at ma notu lanit, lanit ivavan a, tahat ovu afa ovi rna'a munuk lahir ralan a. ¹⁶ Lalan ana, Ubu nsi'ik watan ma bangsa ra munuk ka'i rban-orang afa ovi ralarira ra rfalak ra. ¹⁷ Na'uk Ia notu ma tamata ra rka'a Ia. Ia nfaturu Ni lolin a, ma lokat varat nala da'ut ovu vali notu ma bira va'i ra ihirira. Ia nala afamtahan rivun verin mia ovu notu ma inabira lolin.”

¹⁸ Velik ne rasul irua yai rfalak roak wean inyai, na'uk susa watan obin ma rangal tamata rivun avyai, ma deka rasnuri rira karba ra ma raraning ira.

¹⁹ Nata Yahudi boku rtali Antiokhia ovu Ikonium rma Listra, ma rweang tamata rivun na'a

* **14:12** 14:12 Tamata Yunani rira ubu rivun. Isa naran Zeus ovu isa vali naran Hermes. † **14:13** 14:13 Tafsiran boku rfalak ne, mane rfaklo'i sabe'u fafun avyai na'a karba avyai relarira ra. ‡ **14:14** 14:14 Yahudi ra ba'i rkamadir rira kadaravit al rfaneak ne, rangrova te wol rtorung afa ovi tamata ra rotu. Ira rkamadir rira kadaravit ra, na'uk wol rabluhu.

inyai ma rteva Paulus, beti rving soli-sasan ia ma rti kota murin. Ira rnarin ne, Paulus nmata roak. ²⁰ Na'uk tamata ovi rorang Yesus rdir-lilit ia, nata nbatar ma newal ia nti kota ralan. Ni ilyan ana, irua Barnabas rti kota Derbe.

Paulus irua Barnabas rewai ira rti Antiokhia

²¹ Na'a Derbe, na Paulus irua Barnabas rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a, ba tamata rivun rorang Yesus. Irua rotu munuk roak wean inyai, beti rewai ira rti Listra, Ikonium ovu Antiokhia. ²² Ira rna'a kota avyai, na rala snurak lolin ma al rfangrebat tamata ovi rorang Yesus ralarira ra, boma rorang a'uk Yesus. Ira rfalak ne, "Kida averi, ita tatuan lan susa rivun veki, beti ti tna'a Ubu Ni Fareta Ralan."

²³ Paulus irua Barnabas rfaturu tamata ra verin lokat sidovung tamata ovi rorang Yesus ma rna'a rira dawan kareda ovi reluk penatua. § Nata irua raflurut ovu rtolat, beti rera verin Duila'a ma nwanar ira, tevek rorang lan roak Ia. ²⁴ Rotu munuk wean inyai, na rahu propinsi Pisidia ma rti raran propinsi Pamfilia. ²⁵ Ira rfamalik munuk Ubu Ni vaivatul ra na'a kota Perga, beti rti kota Atalia.

²⁶ Tali inyai, na ravul kabal lar ma robal rti ewal Antiokhia. Lan a na'a Antiokhia, na tamata ovi rorang Yesus rera verin Ubu ma nala Ni rala lolin verin Paulus irua Barnabas, boma rfabana rira karya i beti rotu munuk a. ²⁷ Ti ma raran Antiokhia, na rasweang sidovung tamata ovi rorang Yesus ma rasdovu ira, beti rfamalik munuk Ubu Ni afa ovi notu roak verin ira na'a

§ 14:23 14:23 Msi'ik catatan kaki na'a Kisah 11:30.

rira karya ra. Ira rfamalik vali ne, wean inba ma Ubu nala Ni linga'an lolin verin ira, boma tamata ovi wol Yahudi ra rorang vali Yesus. ²⁸ Paulus irua Barnabas mnanat lahir ira na'a kota yai, ma irmunuk tamata ovi rorang Yesus rleal inyai.

15

Tamata dawan ovi rorang Yesus rasdovu ira na'a Yerusalem mane ra'an vai isa

¹ Amar isa, na tamata boku rtali propinsi Yudea rma kota Antiokhia ma rair tamata ovi rorang Yesus, na'uk wol Yahudi ira. Ira rfalak ne, "Musa ni inukun ra rfalak ne, wean i wol rsunat mia, na Ubu wol nsikat mia tali bira salasilan ra, ma bira vava'at kakiwal."*

² Paulus irua Barnabas wol inar lahir afa i tamata avyai rfalak a, ba vair ma dawan. Nata ra'an vai isa ma irua ovu tamata boku ovi rorang Yesus rti Yerusalem, ma rfamalik afa ini verin rasul ra ovu dawan kareda ovi reluk penatua. ³ Ba tamata ovi rorang Yesus na'a Antiokhia rfatuang ira rti kota murin a, beti rbana rti propinsi Fenisia ovu propinsi Samaria ma rfamalik na'a tamata ovi wol Yahudi ira na'uk rorang Yesus. Tamata ovi rorang Yesus na'a inyai rarenar ivar yai, na inar lolin. ⁴ Ti raran Yerusalem, na tamata ovi rorang Yesus ovu rasul ra, ntafal vali dawan kareda ovi reluk penatua, rti ma rala ira. Ira rfamalik munuk afa ovi Ubu notu roak verin ira na'a rira karya verin tamata ovi wol Yahudi ra. ⁵ Na'uk tamata ovi

* **15:1** 15:1 Ira rfalak wean ini, tevek tamata ovi rorang Yesus, na'uk wol Yahudi ira, wol rsunat ira obin.

rorang Yesus boku rtali Yahudi rira sidovung isa naran Farisi rdiri ma rfalak ne, “Tamata ovi wol Yahudi ira, na'uk rorang roak Yesus, musti rot-orang Musa ni inukun ra ovu rsunat vali ira.”

⁶ Ba rasul ra ovu dawan kareda ovi reluk penatua rasdovu ira ma rfamalik afa ini. ⁷ Rasdovu ira ya'i mnanat vali ma rsiforat ira, beti Petrus ndiri ma nfalak ne, “Terang a valing averi, mia mky'a'a roak ne, amar rivun nti roak veli, na Ubu nfili ya'a tali bir tinemun ma ti ufamalik Ni Ivar Lolin verin tamata ovi wol Yahudi ra, boma rarenar ma rorang vali Yesus. ⁸ Ubu nka'a munuk lahir tamata ralarira ra. Ia nfaturu roak ne, nfili ira ma nala Ni Roh verin ira wean i notu roak verin ita. ⁹ Ubu nsi'ik ita tamata Yahudi, ovu tamata ovi wol Yahudi, wead isa watan, ba notu vali ma ralarira ra rmerat, tevek rorang roak Yesus. ¹⁰ Ba afaki notu mi mlyabir teman Ubu ma myala varvara aleman[†] verin tamata ovi wol Yahudi ra? Dekka mkyiwal tamata ovi rorang Yesus, na'uk wol Yahudi ira, ma rorang Musa ni inukun ra! Ita ovu ubud-nusid ra wol tvar-nala vali varvara yai. ¹¹ Dekka tkiwal ira ma rorang Musa ni inukun ra, tevek ita torang ne, Duila'a Yesus nala Ni rala lolin verin ita ma nsikat ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal. Tamata ovi rorang Yesus, na'uk wol Yahudi ira, na ira wean vali ita ma rira vava'at kakiwal!”

¹² Nata tamata rivun ovi rna'a inyai wol vair lahir, ba Barnabas irua Paulus rfamalik

[†] **15:10** 15:10 Varvara aleman ihin a ne, Tamata Yahudi ovi rorang Yesus boku mane rkiwal tamata ovi wol Yahudi na'uk rorang Yesus, ma musti rot-orang Musa Ni inukun ra ovu Yahudi rira adat ra.

lalawatan Ubu Ni ngrebat i nala verin ira, ma rotu mujizat ovu rotu faneak ovi tamata ra wol rot-nala verin tamata ovi wol Yahudi ra.

¹³ Rangrihi munuk roak, beti Yakobus‡ nfalak ne, “Terang a valing averi, eka mryenar ya'a!

¹⁴ Simon Petrus nfamalik roak ne, lalan ana Ubu nfaturu Ni rala lolin verin tamata ovi wol Yahudi ra, ma nfili boku tali ira ma reluk Ni tamata ra.

¹⁵ Afa yai wean lahir i nabi ra rfamalik lan roak.

Nabi isa ntulis ne:

¹⁶ ‘Amar liak, na veka uma ma ufadiri ewal Raja

Daud ni rahan i nleka roak. § Rahan yai nama'ar, na'uk Ya'a veka ufadiri ewal ia na'a wan a,

¹⁷ boma tamata ra munuk bisma rdava Duila'a.

Otu wean ini, boma tamata ovi ufili roak ira, velik ne Yahudi te wol Yahudi ira, veka rorang Ya'a.*

Ya'a Duila'a Ya'a,

¹⁸ ba tali lalan a ufavotuk roak afa ovi otu ra verin tamata ra.’ ”

¹⁹ Yakobus ntafal ma nfalak ne, “Ya'a unovak ne, tamata ovi wol Yahudi ira, na'uk inar ma rorang vali Ubu, na ita deka totu susa ira. † ²⁰ Ni lolin a tasusan surat verin ira ma tsurak ira ma deka ra'an afamtahan ovi rala roak al raraning walut ra, te ra'an afwatan ihin tali afwatan ovi rfungal ma rfedan ira, ovu deka renu te ra'an

‡ **15:13** 15:13 Yakobus ini, Duila'a Yesus warin a. § **15:16** 15:16

Nabi Amos nala vaivatul kamkuma ma nfalak Daud ni rahan. Tafsiran boku rfalak ne, Daud ni rahan ihin a Daud ubun nusin ra. Tafsiran boku vali rfalak ne, Daud ni fareta. * **15:17** 15:17

Amos 9:11-12 † **15:19** 15:19 Yakobus ni maksud ma deka rkiwal da'in tamata ovi wol Yahudi ira ma rorang tamata Yahudi rira adat ra.

lara. Deka rsifa tia ma watan ovu tamata ovi wol awarira‡ verin ira. ²¹ Tali lalan ana, tamata ra rfamalik Musa ni inukun ra. Lokat amar i ryari ira, na tamata ra rfamalik inukun avyai na'a rira rahan falurut ra na'a ahu ra munuk.”

Dawan kareda ovi reluk penatua rkirim surat verin tamata ovi wol Yahudi ira, na'uk rorang roak Yesus

²² Rasul ra ovu dawan kareda ovi reluk penatua, irmunuk tamata ovi rorang Yesus na'a rira sidovung a ra'an vai isa ma rfili tamata ifira tali ira, ma irmunuk Paulus ovu Barnabas rti Antiokhia. Ba rfili Silas ovu Yudas i rfanara vali ia ne Barsabas. Tamata irua ini rban-ulu vali na'a rira sidovung. ²³ Ira rala surat ma rtaha. Surat yai ihin wean ini:

“Ami ini rasul ra, dawan kareda ovi ameluk penatua, ovu terabir-valibira ra amasusan surat ini verin tamata ovi rorang Yesus, na'uk wol Yahudi ira, ma rleal Antiokhia, propinsi Siria ovu propinsi Kilikia. Amala salam verin mia!

²⁴ Ami amrenar ne, tamata ifira rtali mami sidovung ti rlolak mia, ma rotu ma wahabira rwa'uk na'a afa ovi rair ra. Ami wol amsinir ira ma rotu afa avyai. ²⁵ Amasdovu ami ma ama'an vai isa ma amfili brana ifira ma ti rdoku ovu mia. Ira veka irmunuk Barnabas ovu Paulus. Irua ini amlobang urun ira. ²⁶ Tamata irua ini wol rbobar ma rmata na'a karya ini, tevek dida Duila'a Yesus Kristus. ²⁷ Ba amsinir Yudas irua

‡ **15:20** 15:20 Deka rsifa tia ma watan ovu tamata ovi wol awarira verin ira ihin a ne, tamata ovi rsifa roak, na wol bisma rsifa ovu tamata liak. Varverun ovu vata mnelat ra wol bis rotu vali wean inyai.

Silas ma ti rfalyawang mami vaivatul ovi rna'a surat ini verin mia. ²⁸ Ubu Ni Roh ntorung roak, ovu ami amtorung vali, boma deka amala varvara aleman verin mia, ba amala watan varvara ovi byar-nala, wean ini: ²⁹ deka mian afamtahan ovi rala roak al raraning walut ra, deka mian afwatan ihin tali afwatan ovi fyungal ma fyedan ira, ovu deka myenu te mian lara. Deka msyifa tia ma watan ovu tamata ovi wol awabira verin ira. Wean i fyaroa tenabira tali afa avyai, na kena roak mia. Lawan watan inyai ta bir tinemun, ba ki tsituan ewal ita.”

³⁰ Rsituli munuk roak ira, beti irfa'at rban-talik ira ma rti Antiokhia. Ira rasdovu munuk tamata ovi rorang Yesus na'a inyai ma rala surat yai verin ira. ³¹ Tamata ovi rorang Yesus rbas munuk surat yai, ba ralarira lolin urun, tevek ihin nfaloling ralarira ra. ³² Yudas irua Silas nabi vali ira. Ira rsurak ma mnanat terad a valid ovi rna'a Antiokhia ma rfaloling ovu rfangrebat ralarira ra. ³³ Irua rna'a inyai ma ya'i mnanat roak, beti tamata ovi rorang Yesus na'a inyai rsinir ira ma rewal ira rti Yerusalem, ma rfalak verin tamata ovi rsinir ira ne, fara Ubu naflahar ira. [³⁴ Na'uk Silas ralan nfalak ma nana'a watan inyai.]§ ³⁵ Paulus irua Barnabas mnanat vali ira na'a Antiokhia. Ira ovu tamata rivun vali rair ovu rfamalik Duila'a Ni vaivatul ra.

Paulus irua Barnabas rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra ma ka'i rban-sialing ira

§ 15:34 15:34 Naskah mnanat etal dawan wol rira ayat ini, ba tfaneak ovu tanda kurung.

³⁶ Ba amar isa, na Paulus nfallak verin Barnabas ne, "Mwa ma ti tfalokat ewal ahu ovi lan a tfamalik roak Ubu Ni vaivatul ra, ma talola terad a valid ovi rorang roak Yesus, boma tsi'ik ne, rira vava'at a wean inba."

³⁷ Barnabas inan ma novun Yohanes i rfanara vali ia ne Markus, ³⁸ na'uk Paulus nanovak ne, wol lolin ma rovun Markus, tevek ia nban-talik roak ira na'a propinsi Pamfilia, velik ne rira karya nbana obin. ³⁹ Barnabas irua Paulus rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra, ma ti nata rban-sialing roak ira, ba Barnabas nala Markus ma irua ravul kabal lar ma robal rti nuhu isa naran Siprus. ⁴⁰ Na'uk Paulus nfili Silas ma nkarya ovu ia. Wol rti obin, na tamata ovi rorang Yesus na'a kota Antiokhia rera verin Ubu ma nala Ni rala lolin verin ira. ⁴¹ Irua rti ma rban-lilit propinsi Siria ovu propinsi Kilikia, ma rfangrebat sidovung tamata ovi rorang Yesus na'a inyai, boma rira inorang nangrebat.

16

Timotius ntuan Paulus irua Silas ma norang lahir ira

¹ Paulus irua Silas rti lan kota Derbe, beti rti kota Listra. Tamata isa i norang Yesus naran Timotius nana'a inyai. Renan Yahudi ia ma norang roak Yesus, na'uk yaman a tamata Yunani ia. ² Tamata ovi rorang Yesus na'a Listra ovu kota Ikonium rfalak ne, Timotius tamata lolin ia. ³ Paulus inan ma Timotius novu vali ma irmunuk, ba rsunat ia, tevek Yahudi ovi rna'a

wan yai rka'a ne, Timotius yaman ntali Yunani.*
 4 Nata rtali ahu isa rti ahu isa ma rsurak tamata ovi rorang Yesus. Ira rfamalik verin ira na'a afa ovi rasul ra ovu dawan kareda ovi reluk penatua na'a Yerusalem rfadoku roak a, boma sidovung tamata ovi rorang Yesus rot-orang.† 5 Ba amar nkati amar, na sidovung tamata ovi rorang Yesus rira inorang ntafal ma nangrebat, ovu vali ntafal ma rivun ira.

Paulus wean i namifi na'uk wol ntub-lufa na'a kota Troas

6 Ubu Ni Roh notu teri ma Paulus irua Silas deka rfamalik Ni Ivar Lolin na'a propinsi Asia, ba irua rbana rti propinsi Frigia ovu propinsi Galatia. 7 Ti raran propinsi Misia ni elat ratan a, mane rti propinsi Bitinia, na'uk Yesus Ni Roh notu teri ma deka rti inyai. 8 Ba rban-etel Misia ma rti lahir kota Troas. 9 Ni ovan ana, Paulus wean i namifi na'uk wol ntub-lufa ma nrea ne, brana isa ntali propinsi Makedonia ndiri wahan ralan a, ma nera ovu ralan urun ne, "O baba, eka mwa Makedonia ma mlobang ami."

10 Paulus wean i namifi munuk, na amasusan wamami ma amban-talik lahir wan yai ma amati

* **16:3** 16:3 Tamata Yahudi veka wol inar Timotius, wean i wol rsunat ia, velik ne tamata Yunani wol rsunat yanarira ra.
 † **16:4** 16:4 Paulus irua Timotius rira maksud ma rot-orang afa ovi Paulus nfalyawang na'a surat i ntali dawan kareda avyai na'a Yerusalem. Msi'ik Kisah 15:23-29.

Makedonia,‡ tevek amka'a ne, Ubu nera ami ma ti amfamalik Ni Ivar Lolin verin tamata ovi rna'a ineri.

Lidia norang vali Yesus

¹¹ Amavul kabal lar isa na'a Troas ma amobal amati lahir nuhu isa naran Samotrake, ma ni ilyan ana, amati kota Neapolis. ¹² Tali inyai, na amati kota dawan isa naran Filipi na'a propinsi Makedonia. Tamata Roma rivun rleal kota yai, ovu amna'a inyai amar ifira vali.

¹³ Naran amar i ami tamata Yahudi amyari ami, na amahu kota ni falfolat ila'a i na'a ni fidu ma amati oar isa nelan, tevek amanovak ne, tamata ra rasdovu ira ma raflurut na'a inyai. Ba amdoku ma amangrihi ovu vata ovi rasdovu ira na'a inyai. ¹⁴ Tali vata avyai, na isa ntali kota Tiatira naran Lidia. Ia nfredi maloli ungu. Vata yai ba'i nraning Ubu. Ba na'ut i nrenar afa ovi Paulus nfalak ra, na Duila'a notu ma ralan natvelar ma ntorung afa avyai. § ¹⁵ Ira rbaptis ia ovu ni rahan teta a. Nata vata yai nera verin ami ne, “Ning kida averi, wean i mkya'a roak ne, ya'a orang urun Duila'a Yesus, na mya ma milola ami na'a ning rahan vek.” Ia nkiwal nala ami ma amna'a ni rahan.

‡ **16:10** 16:10 Amasusan wamami: Mulai tali ayat ini ti ayat 17, na Lukas i ntulis kitab ini nfalak ne, ami. Snain a ihin a ne, Lukas novu vali Paulus ti raran Filipi, beti rban-sialing ira. Tevek na'ut i Paulus nti talik Filipi, na Lukas wol nfalak roak ne, ami. § **16:14** 16:14 Lidia ini wol tamata Yahudi, na'uk norang Ubu. Velik ne norang roak Ubu, na'uk wol norang Yesus Kristus obin. Tamata rivun rfredi-rfaha afa na'a kota Tiatira. Maloli ungu ini fyawan dawan ma tamata ka'i a'uk rfaha nala.

Ra'abu'i Paulus irua Silas na'a Filipi

¹⁶ Amar isa, na mane amati wan falurut i na'a oar nelan yai, na amtuan vata sansinir isa. Vata yai nait sian nleal ia, ma notu ma nanovak nala afa ovi veka rvotuk na'a amar ovi veka rma. Vata yai notu ma duan ra rira kubang a dawan, tevek tamata ra rbahir ia ma nfalak afa ovi veka rkena ira. ¹⁷ Vata yai norang lalawatan Paulus ovu ami ma nafwak ne, “Brana ovi rkarya verin Ubu i Ni dawan nlia munuk afakataka. Ira rfamalik ne, wean inba ma Ia veka nsikat mia tali bira salasilan ra, ma bira vava'at kakiwal!”

¹⁸ Amar ifira lahir vata yai nafwak wean inyai, ba ti nata Paulus wol ntahang nala roak, ba nfulak ia ma nfalak verin nait sian yai ne, “Ya'a ala Yesus Kristus naran ovu Ni ngrebat, ma ufareta oa ma muti talik vata ini!” Na'ut inyai lahir, na nait sian yai nti talik ia.

¹⁹ Vata yai duan ra rka'a roak ne, wol rdavnala roak kubang tali ia. Ba rtaha Paulus irua Silas ma rlia soli-sasan ira rti wan i rfedi-rfaha afa na'a, ma rdiri dawan fareta waharira ralan ra. ²⁰ Ba vata yai duan ra rtaha roak Paulus ovu Silas verin Roma rira dawan fareta ra ma rfalak ne, “Tamata irua ini Yahudi ira. Rma ma rotu ma vangoa-vanga na'a dida kota a! ²¹ Ira rair tamata ra ma rot-orang rira adat ovu inukun ovi wol kena ovu ita, tamata Roma, dida adat ovu inukun ra! Ba deka torang rira adat ra!”

²² Tamata rivun rdiri vali ma rangal Paulus irua Silas. Dawan fareta avyai rfareta rira tamata ra ma raling irua rira kadaravit ra, beti rala navnaval ra ma al rvaval ira. ²³ Rvaval ma dawan roak ira, beti rovun ira ma ti rvatuk ira

na'a bu'i ralan. Nata rfareta tamata dawan i nfareta bu'i ma nsi'ik ma lolin ira. ²⁴ Tamata yai norang afa ovi ni dawan ra rfalak verin ia, ba nvatuk lahir ira na'a bu'i ralan, beti nala kakeak tma'an al ndadul earira ra na'a liri dawan ra.

²⁵ Ka'a bi nafafruan tenan, na Paulus irua Silas raflurut ovu rdedang ma al raraning Ubu. Tamata liak ovi ra'abu'i roak ira na'a inyai rarenar vali. ²⁶ Brian munuk, na ruru dawan urun i lahir, ma bu'i yai nawelu ma ti naran ni fanderen a. Falfolat ra munuk ratvadil lahir ovu kakeak tma'an ra munuk rablewar ma rleka tali tamata ovi rna'a bu'i ralan. ²⁷ Dawan i nfareta bu'i yai nbatar ma nsi'ik, na falfolat ra ratvadil roak, ba ntavar ni nahin blawat mane nfedan tenan, tevek nanarin ne, tamata ovi rna'a bu'i ralan rafla munuk roak. ²⁸ Na'uk Paulus nafwak ma vain dawan ma nfalak ne, "Deka fwedan tenam a! Ami amna'a munuk ini obin!"

²⁹ Tamata dawan yai nera ma rala ulu isa, ma nafla ovu ulu yai nti ralan. Nti naran, na tenan a raruru ma nsangatur nulu Paulus irua Silas.

³⁰ Nata novun ira rti murin ma norat ne, "Baba averi, ya'a musti otu afaka, boma Ubu nsikat ya'a tali ning salasilan ra, ma ning vava'at kakiwal?"

³¹ Ira rfalak verin ia ne, "Morang Duila'a Yesus Kristus, boma Ia veka nsikat oa tali mu salasilan ra, ma mu vava'at kakiwal, oa ovu vali mu rahan teta!"

³² Nata ira rfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin ia ovu tamata ovi rna'a ni rahan a munuk.

³³ Nafafruan tenan yai vali, na dawan i nfareta bu'i yai novun irua ma nfamerat rira mngala ra. Nata rbaptis lahir ia ovu ni rahan teta munuk.

³⁴ Rbaptis munuk ira, beti novun Paulus irua

Silas rti ni rahan ma nfa'an ira. Ia ovu ni rahan teta inar lolin, tevek rorang roak Ubu.

³⁵ Ni ilyan varverak a, na Roma rira dawan fareta ra rsinir rira tamata ra rti ma rfalak verin dawan i nfareta bu'i yai ne, "Fwatalik kikyai tamata irua yai!"

³⁶ Ba dawan i nfareta bu'i yai nfalak ivar yai verin Paulus. Ia nfalak ne, "Baba averi, dawan fareta ra rfalak roak ma ufatalik mia, ba myewal mia kikyai ovu byana ma lolin."

³⁷ Na'uk Paulus nfalak verin dawan fareta rira tamata avyai ne, "Ya'i yo, ami tamata Roma ami,* na'uk wol fyaleka inukun verin ami obin, na rvaval ma dawan roak ami na'a tamata rivun waharira ralan ra, nata rvatuk ami ti bu'i ralan ma rdadul ami. Ira mane rfareta ami ma amban-talik wan ini, na'uk rfonak ma tamata ra deka rka'a. Wol kena lahir! Eka msyinir dawan fareta avyai ma ka'i rma ma rfatalik ami!"

³⁸ Roma rira dawan fareta ra rira tamata ra ti rfamalik afa ini verin ira, ba rarenar ne Paulus irua Silas tamata Roma ira, na rbobar urun, tevek wol rot-orang Roma rira inukun ra. ³⁹ Ba rti ma rera verin Paulus irua Silas ma rabun afa sian ovi rotu verin ira. Nata rovun irua tali bu'i ralan ma rera ovu ralar urun verin ira, ma rban-talik kota yai. ⁴⁰ Paulus irua Silas rban-talik roak bu'i yai ma rti Lidia ni rahan. Na'a inyai, na rtuan tamata ovi rorang Yesus, ba irua rsurak ira, boma rira inorang deka kako'u, beti rban-talik ira.

* **16:37** 16:37 Tamata ovi raja Roma nfareta ira munuk, na etal ko'u watan reluk tamata Roma. Ira a'uk sa'i rira hak rivun wean Paulus ntuntut na'a ayat ini.

17

Yahudi rira dawan ra rfakeri tamata ralarira ra, ma rangal Paulus na'a Kota Tesalonika

¹ Paulus irua Silas rahu linga'an i nti kota Amfipolis ovu kota Apolonia ma rti raran kota Tesalonika.* Yahudi rira rahan falurut isa na'a inyai. ² Paulus ba'i nti Yahudi rira rahan falurut yai. Lokat amar i ryari ira, na ia ovu tamata Yahudi ra rfamalik Ubu Ni Surat Ralan, ti naran karedralan itelu. ³ Ia nfamalik ne, "Ubu nfadoku roak ma rotu sian ma rfedan Raja i ntevtu dida salasilan ra, beti nva'at ewal tali matmatan. Raja i ntevtu dida salasilan ra, inyai Yesus i ufamalik verin mia!"

⁴ Ba tamata Yahudi boku rorang Yesus ma rovu Paulus irua Silas. Wean inyai vali verin tamata Yunani ovi rorang Ubu, ovu vata mela ra, rivun ira rorang afa ovi Paulus nfalak ra.

⁵ Na'uk dawan Yahudi ra ralar sian, ba rera tamata ktufan ifira tali linga'an ra ma rasdovu ira. Tamata ktufan avyai rti ma rotu ma vangoa-vanga dawan na'a kota ralan. Ira rti tamata isa naran Yason ni rahan, mane rot-visal rahan yai ma rdava Paulus irua Silas, tevek inar ma rtaha ira ti verin tamata rivun. ⁶ Na'uk wol rdav-nala Paulus irua Silas na'a inyai, ba rlia soli-sasan Yason ovu tamata ovi rorang Yesus boku vali, ma ti rdiri dawan ovi rfareta kota yai waharira ralan ra. Ira rafwak ne, "Kida averi, tamata ovi rotu

* **17:1** 17:1 Tesalonika ini kota dawan isa, ma vai Mala nfalak ne, Ibu Kota propinsi Makedonia. Ni nama a lolin (wan i abau te kabal ra bisma rlau), ovu snain tamata rivun ratut irua (200.000) rleal inyai.

sian tamata ra na'a wan inba watan, fiang ini rma roak dida ahu a! ⁷ Yason nala roak ira ma rna'a ni rahan. Ira munuk wol rorang inukun ovi Roma rira Kaisar nfadoku ra, tevek rfalak ne, raja isa vali naran Yesus!"

⁸ Ba rira vaivatul avyai rfakeri tamata rivun ralarira ra na'a kota yai, ovu rfakeri vali rira dawan fareta ralarira ra ma rangrova urun. ⁹ Nata tamata ovi rfareta kota yai rfalak ma Yason ovu tamata ovi rorang Yesus rfadok-teri rira kubang na'a inyai veki, ma wean i rtorung ne, wol rotu roak afa avyai, beti rfatalik ira.

Paulus irua Silas rna'a kota Berea

¹⁰ Lervava roak, na tamata ovi rorang Yesus na'a Tesalonika rsinir Paulus irua Silas ma rti kota Berea. Ti raran inyai, na rti lahir Yahudi rira rahan falurut. ¹¹ Tamata ovi rna'a Berea yai rira sialang verin tamata liak ra lolin lia tamata ovi rna'a Tesalonika. Ira inar urun ma rarenar Ubu Ni vaivatul ra, ovu vali lokat amar rbas ma lolin Surat Ralan ma al rsi'ik ne, afa ovi Paulus nfalak ra kena te wahal. ¹² Ba tamata Yahudi rivun ovi rna'a inyai rorang Yesus. Vata mela Yunani boku ovu brana Yunani rivun vali rorang Yesus.

¹³ Ti ma Yahudi ovi rna'a Tesalonika rarenar ne, Paulus nfamalik Ubu Ni vaivatul ra na'a Berea, na rti inyai ma rfakeri tamata ralarira ra, boma vangoa-vanga dawan. ¹⁴ Ba tamata ovi rorang Yesus ti rovun lahir Paulus ma rti tahat nelan a, na'uk Silas irua Timotius rna'a watan Berea. ¹⁵ Nata rovun Paulus rti kota Atena. Paulus nsurak tamata avyai ma rfalak verin Silas irua Timotius ma yarak ti rtuan ia na'a Atena.

Ia nfalak munuk wean inyai, beti rewai ira rti Berea.

Paulus nfamalik Ubu na'a kota Atena

¹⁶ Paulus nana'a Atena al nanaban Silas irua Timotius, na ralan lalau urun, tevek nsi'ik kota yai nngora lahir ovu walut ovi tamata ra raraning. ¹⁷ Ba nti Yahudi rira rahan falurut, ma ia ovu Yahudi ra ovu Yunani ovi rorang Ubu rfamalik afa ala rsiforat ira na'a inyai. Lokat amar Paulus notu wean inyai vali verin tamata ovi ntuan ira na'a wan i rfedir-rfaha afa. ¹⁸ Guru ovi rira kaka'a dawan rira sidovung naran Epikuros, ovu tamata ovi rira sidovung naran Stoa rsisoal ira ovu ia. Boku tali ira rfalak ne, "Tamata ini sumarn batbitin ma nangrihi tia ma watan!" Boku vali rfalak ne, "Beta ne nfamalik tamata liak rira ubu ra." Ira rfalak wean inyai, tevek Paulus nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin i nfamalik Yesus, ovu nfamalik vali ne, tamata ra veka rva'at ewal tali matmatan.

¹⁹ Nata guru avyai rovun ia, ma ti rasdovu ira na'a rira sidovung dawan a naran Areopagus. Ira rfalak verin ia ne, "Baba, inamami ma amrenar afa ngorva'an ovi mair yai. ²⁰ Tevek amrenar afa ovi fwalak ra, na'uk afa avyai rfabriang ami. Inamami ma amka'a vaivatul avyai ihirira ra."

²¹ Tamata Atena ra ovu tamata dakan ovi rna'a kota yai inar ma rdoku ma rfamalik ovu rarenar lalawatan afa ngorva'an ra.

²² Ba Paulus ti ma ndir-ulu na'a sidovung dawan Areopagus yai ma nfalak ne, "O tamata Atena averi! Usi'ik tali afa ovi myotu ra, na

myorang urun bira agama, ma mryaning bira ubu ra. ²³ Tevek uban-lilit bira kota ma usi'ik wan ovi mryaning bira ubu ra. Urea vali wan i ba'i misnuri bira korban ra na'a. Na'a wan yai rtulis vaivatul ovi ne, 'Verin Ubu i wol amka'a.' Mia fyadawang Ubu, na'uk wol mkya'a Ia. Ba mane ufamalik Ia verin mia.

²⁴ Ubu i notu lanit ivavan ovu afa ovi rna'a munuk ralan a, Ia Duila'a verin afa ovi rna'a lanit ratan ovu ovi rna'a lanit ivavan. Ia wol nleal rahan falurut ovi tamata ra rotu, wean rahan ovi fyadoku bira walut ra na'a. ²⁵ Ia wol nera afa tali tamata ra, tevek Ni munuk afakataka! Ubu a'uk sa'i nala dida vava'at ovu nad ra, ntafal vali afakataka munuk verin tamata ra. ²⁶ Ubu not-nala tamata ra munuk na'a lanit ivavan a tali tamata isa i naran Adam, ma nsiduk ira lokat nuhu ovi rna'a lanit ivavan. Tali lalan, nfadoku roak dida vava'at ovu matmatan a, ovu vali tamata ra veka rna'a inba. ²⁷ Ubu notu wean inyai, boma tamata ra rdava Ia, ma fara ne rtuan Ia na'a amar ovi rdava Ia. Velik aba, Ubu wol raroa tali ita. ²⁸ Tamata ra ba'i rfalak ne, 'Ia novun ita ma tna'a lanit ivavan a, ovu tasdai ma tva'at, tevek Ni ngrebat a.' Inyai wean vali bira tamata boku ovi rasusan surat ra rfalak ne, 'Ubu yanan verin ita munuk.'

²⁹ Ubu yanan ita, ba deka tanovak ne, Ubu wean walut ovi rotu tali masa te perak te vatu, ma tamata ra rotu tali rira kaka'a. ³⁰ Lalan ana, wol tka'a Ubu ralan ma totu afa boda-badi rivun. Ubu nablufang roak afa avyai, na'uk fiang ini Ia nfareta tamata ra munuk na'a wan inba watan ma rahil ma rtalik tali rira salasilan ra. ³¹ Ubu nfadoku roak amar ma veka nfaleka inukun ovu

Ni malolan a verin tamata ra munuk na'a lanit ivavan a. Ia nfili roak tamata isa ma veka nukun tamata ra. Ia nfava'at ewal roak tamata yai tali matmatan ma nfaturu verin tamata ra munuk ne, Ubu nfili Ia!"

³² Ira rarenar Paulus nfalak ne, Ubu nfava'at ewal tamata isa tali matmatan, ba boku rangrihi lablabir ia. Na'uk boku rfalak verin ia ne, "Inamami ma fwamalik ewal afa ovi verin ami."

³³ Ba Paulus nban-talik rira sidovung yai. ³⁴ Tamata boku rtorung Paulus ni vaivatul ra, ma rorang Yesus. Tamata avyai nararira Dionisius i ndoku rira sidovung Areopagus ovu vata isa naran Damaris, ovu tamata liak boku rorang vali.

18

Paulus nsiair na'a Korintus

¹ Nata Paulus nban-talik kota Atena ma nti kota Korintus. ² Na'a inyai, na ntuan tamata Yahudi isa naran Akwila, ntali propinsi Pontus. Ia ovu awan naran Priskila beti rtali Italia rma Korintus, tevek Kaisar Klaudius nfareta ma Yahudi ra munuk rdir-talik kota Roma. Paulus ti nalola ira. ³ Nata nleal inyai ma nkarya ovu ira, tevek ira munuk rotu afwatan ulin na'a befak ma al rdava kubang. ⁴ Lokat amar i Yahudi ra ryari ira, na Paulus nti Yahudi rira rahan falurut ma nfamalik ni inorang a. Paulus nfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata Yahudi ra ovu ovi wol Yahudi ra, ma ndava ralarira ra ma rorang Yesus.

⁵ Silas irua Timotius rtali propinsi Makedonia rma vali, ba Paulus wol notu befak roak. Ia nala munuk ni amar ra ma al nfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin Yahudi ra ne, Yesus yai Raja i

ntevut dida salasilan ra. ⁶ Na'uk tamata Yahudi ovi rna'a inyai rangal Paulus ma rfalak sian ia, ba nasyaruk vatuk kyavu tali ni kadaravit ma notu faneak ne, sala ira. Ia nfalak verin ira ne, “Amar isa, na Ubu veka nukun mia ma ka'i byara bira salasilan ra! Ya'a wol ning varvara roak verin mia, ba tali amar ini, mane uti ma ufamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ovi wol Yahudi ra.”

⁷ Ba Paulus nban-talik ira ma ti nsiair na'a rahan i nebang rahan falurut yai. Tamata i ni rahan yai naran Titus Yustus. Ia wol Yahudi ia, na'uk nraning vali Ubu. ⁸ Tamata dawan isa naran Krispus nfareta rira rahan falurut. Ia ovu ni rahan teta, ovu vali tamata Korintus rivun, rarenar afa ovi Paulus nfalak ra ma rorang Duila'a Yesus, beti rbaptis ira.

⁹ Ovan isa, na Paulus wean i namifi na'uk wol ntub-lufa ma nrenar Duila'a nfalak verin ia ne, “Deka bwobar ta baba! Fwamalik lalawatan Ning vaivatul ra ma deka mtalik. ¹⁰ Tevek ovun oa, ba wol tamata isa vali veka nkena tenam a ma notu sian oa, tevek Ning tamata rivun na'a kota ini.”

¹¹ Ba Paulus nleal Korintus varat isa vulan inean, ma nair Ubu Ni vaivatul ra verin tamata ra.

¹² Na'ut inyai, na tamata isa naran Galio nfareta propinsi Akhaya, ovu tamata Yahudi ra ra'an vai isa ma rtaha Paulus ma rti wan i ba'i rfaleka inukun verin tamata ra. ¹³ Ira rfalak verin Galio ne, “Tamata ini nair tamata ra ma raraning Ubu, na'uk afa ovi nair ra rangal Musa ni inukun ra!”

¹⁴ Paulus mane nangrihi, na Galio nfallak lan roak verin tamata Yahudi ra ne, “O tamata Yahudi averi! Wean i myangadu tamata ini, tevek ni sala maraan te sala aleman, ki unaban ma urenar mia. ¹⁵ Na'uk vaibira na'a bira adat a, vaivatul ra ovu tamata nararira ra, ba mia ka'i myotu ma lolin watan. Ufena ma ufaleka inukun na'a afa avyai!”

¹⁶ Ba Galio nfallak ma rala'ing vatuk ira tali wan i ba'i rfaleka inukun na'a yai. ¹⁷ Ira rtaha lahir Sostenes i nfareta Yahudi rira rahan falurut a, ma rvaal ia na'a Galio wahan ralan a, na'uk Galio wol nkamlabir.

Paulus newal ia nti Antiokhia

¹⁸ Paulus mnanat vali ia na'a Korintus, beti nti talik tamata ovi rorang Yesus na'a inyai. Irmunuk Priskila ovu Akwila rti kota isa naran Kengkrea, ma Paulus nacukur lahir ni vut ma nfaturu ne, nfakena roak ni tnorung verin Ubu.* Nata rarata kabal lar ma robal rti propinsi Siria. ¹⁹ Ti ma raran kota Efesus, na Paulus nsuta ma nban-talik Priskila ovu Akwila, ma nti Yahudi rira rahan falurut isa ma ia ovu tamata Yahudi ra rsisoal ira. ²⁰ Ira rera ma Paulus mnanat ia na'a inyai, na'uk nafena. ²¹ Mane nban-talik ira, na nfallak ne, “Wean i Ubu ralan nfallak, na ki uma ewal.” Nfallak munuk wean inyai, beti nrata ewal kabal lar ma nti talik Efesus.

²² Kabal lar yai ti naran kota Kaisarea, na Paulus nsuta ma nra Yerusalem, ma ntuli tamata ovi rorang Yesus na'a inyai, beti nti Antiokhia.

* **18:18** 18:18 Tamata Yahudi rira adat ma racukur vatuk lahir rira vut ma rfaturu ne, rfakena roak afa ovi rtorung roak verin Ubu.

²³ Ti naran Antiokhia, na ni amar ifira vali na'a inyai, beti ntali ahu isa nti ahu isa na'a propinsi Galatia ovu propinsi Frigia, ma nalola tamata ovi rorang Yesus na'a inyai ma nfangrebat rira inorang a.

Apolos nfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata ra

²⁴ Na'ut inyai, na tamata Yahudi isa naran Apolos, rarali ia na'a kota Aleksandria. Ia beti naran kota Efesus. Ia nka'a nangrihi ma lolin, ovu nka'a ma lolin Surat Ralan ihin a. ²⁵ Rair roak ia ma nka'a Duila'a Yesus Ni Linga'an a, ba inan urun i lahir ma nfamalik Yesus. Afa ovi nair ra kena vali, na'uk ni kaka'a ti naran watan i Yohanes nbaptis tamata ra. ²⁶ Ia ralan dawan ma nsiair na'a Yahudi rira rahan falurut ralan a. Priskila irua Akwila rarenar afa ovi nair ra, ba rasweang vali ia ma nana'a rira rahan, boma rfalyawang ma lolin lahir verin ia na'a Ubu Ni Linga'an a.

²⁷ Nata Apolos mane nti propinsi Akhaya, ba tamata ovi rorang Yesus na'a Efesus rfangrebat ralan a, ma rasusan surat isa verin tamata ovi rorang Yesus na'a Akhaya, boma rtorung ma rala ia ovu ralar lolin. Ba ti naran inyai, na nlobang ma dawan tamata ovi rorang roak Yesus, tevek Ubu nala roak Ni rala lolin verin ira. ²⁸ Apolos ni dardirin nangrebat ma nfaleka tamata Yahudi ra ovu ni vaivatul ra na'a tamata rivun waharira ralan ra. Ia nala vaivatul ovi rtali Surat Ralan ma nfalyawang ne, Raja i ntevut dida salasilan ra, inyai Yesus.

19

Paulus newal ia nti Efesus

¹ Apolos na'a kota Korintus obin, na Paulus nbana raa ma nti naran kota Efesus. Na'a inyai, na ntuan tamata boku ovi rorang roak Yesus,

² ma norat ira ne, “Terang a valing averi, tali amar i beti myorang Yesus, na mtyorong ma Ubu nala Ni Roh ma nleal ralabira ra te wahal?”

Ira rfalak ne, “Wahal obin. Ami wol amrenar lahir ne, Ubu Ni Roh nana'a.”

³ Ba Paulus norat ira ne, “Wean inyai, na myorang aka na'ut amar i rbaptis mia?”

Ira rfalak ne, “Ami amorang afa ovi Yohanes nair verin tamata ovi nbaptis ira.”

⁴ Paulus nfalak ne, “Yohanes nbaptis tamata ra ma nfaturu ne, rahil roak ma rtalik tali rira salasilan ra. Ia nfalak verin tamata ra ma musti rorang tamata i veka nma yai. Tamata yai naran Yesus.”

⁵ Ti ma rarenar afa ovi nfalak ra, na inar ma rbaptis ewal ira na'a Duila'a Yesus naran a.

⁶ Paulus nfadoku liman a na'a ira, na Ubu Ni Roh nsuta ma nleal lahir ira ma rala vai ovi wol rka'a ra. Ira rarenar lahir tali Ubu ma ti rfamalik Ni vaivatul ra verin tamata ra. ⁷ Tamata avyai ka'a bi vutu rahin irua.

⁸ Paulus nana'a inyai vulan itelu ma ba'i nti Yahudi rira rahan falurut ma nsiair, ovu wol nbobar tamata ra. Ia ni dardirin nangrebat ma nfamalik Ubu Ni Fareta verin ira, boma rorang Yesus ma nfareta vali ira. ⁹ Na'uk boku ulurira vatu ma rafena ma rorang afa ovi nfalak ra, ma rfalak sian Duila'a Yesus Ni Linga'an verin tamata rivun. Ba Paulus nban-talik ira, ma

novun tamata ovi rorang Yesus ma rti skola isa. Tamata isa naran Tiranus ntaha skola yai, ma lokat amar Paulus nair ira na'a inyai. ¹⁰ Paulus na'a inyai varat irua ma nfamalik Duila'a Yesus, ba tamata ovi rleal propinsi Asia, velik ne Yahudi te wol Yahudi ira, na rarenar Ubu Ni vaivatul ra.

Skewa yanan ra wol rfaret-nala nait sian ra ma rti talik tamata isa

¹¹ Ubu nala ngrebat verin Paulus ma notu mujizat ovi tamata ra wol rarea obin. ¹² Ba tamata ra rala lesu te kadaravit ovi Paulus npake roak, ma rti tamata ovi nawar ira ma rkena tamata avyai, na lolin lahir ira. Ira rkena tamata ovi nait sian ra rleal ira ovu lesu te kadaravit avyai, na nait sian ra rafla talik tamata avyai. ¹³ Tamata Yahudi ifira ba'i rbana tia ma, ma raling vatuk nait sian ra tali tamata ra. Ira rarenar Paulus nfamalik Yesus, ba rala vali Duila'a Yesus naran ma raling vatuk nait sian ra. Ira rfalak ne, "Hei nait sian averi, ami amala Yesus i Paulus nfamalik Ia yai naran a, ma amaling vatuk mia tali tamata ini!"

¹⁴ Yahudi rira mela falurut isa naran Skewa. Ia yanan brana ifitu rala vali Yesus naran ma raling vatuk nait sian ra. ¹⁵ Amar isa mane raling vatuk nait sian tali tamata, na'uk nait sian yai nfalak verin ira ne, "Uka'a roak Yesus irua Paulus, na'uk mia ini tamata aba?"

¹⁶ Ba tamata i nait sian nleal ia yai nwatil ma ntaha tamata avyai, ma nfar-visal ira ovu nving vatuk rira kadaravit ra. Ramngala ovu rabluhu lahir, ba rafla talik ni rahan a. ¹⁷ Tamata Yahudi ovu tamata ovi wol Yahudi ra munuk na'a Efesus

rarenar afa yai ma rbobar urun, ba rfadawang Duila'a Yesus. ¹⁸ Tali tamata ovi rorang roak Yesus na'a inyai, na rivun ira rma ma rtorung ma rfamalik verin tamata rivun na'a afa sian ovi rotu ra. ¹⁹ Tamata rivun ovi rtaha afa te rotu rira afnitu ra rasdovu munuk rira buku* ovi rtaha ra, ma rasnuri ma tamata rivun rsi'ik. Ira rarekan buku ovi rasnuri fyawarira ra, ba ni fyawan kubang perak rivun vutlima.† ²⁰ Wean inyai, na Ubu nfaturu Ni ngrebat a ma Ni vaivatul ra ti rsoru wan inba watan ovu tamata ovi rorang Yesus rtafal ma rivun.

Vangoa-vanga na'a kota Efesus

²¹ Paulus notu munuk roak afa avyai, beti ralan nfalak ma nahu propinsi Makedonia ovu propinsi Akhaya ma nti Yerusalem. Ia nfalak ne, "Uti roak Yerusalem, beti uti vali kota Roma."

²² Ba nsinir Timotius irua Erastus ma ula ira rti Makedonia. Tamata irua yai ba'i rlobang Paulus. Ia nana'a propinsi Asia amar ifira ewal.

²³ Ka'a bi amar yai, na vangoa-vanga ma dawan na'a Efesus, tevek Paulus nfamalik Duila'a Yesus Ni Linga'an a verin tamata ra.

²⁴ Tamata isa na'a inyai naran Demetrius nkarya perak. Ia nfakadi tukan rivun ma rlobang ia ma rotu rahan ko'u tali perak ma al rdava kubang, ba uturira ma dawan. Rahan ko'u avyai felarira wean rahan dawan i raraning rira ubu vata Artemis na'a. ²⁵ Ia nasdovu ni tukan ra ovu tukan liak ovi rkarya perak vali ma nfalak verin

* **19:19** 19:19 Ira rasnuri buku ovi rtulis rira afnitu ra na'a.

† **19:19** 19:19 Tali kubang perak rivun vutlima yai, kubang perak isa watan fyawan wean tamata isa ni kadi na'a amar isa.

ira ne, “Kida averi! Mia mkya'a roak ne dida kubang dawan na'a karya ini. ²⁶ Mia msyi'ik ovu mryenar afa ovi Paulus nfalak ra. Ia nfalak ne, ubu ovi tamata ra rotu wol urun, ma nweang nala tamata rivun ma rorang ia na'a Efesus ini ovu na'a propinsi Asia! ²⁷ Beta ne tamata ra veka rfalak sian dida karya. Nlia tali inyai, na dida ubu vata Artemis ni rahan falurut veka wol fyawan, ovu veka rta sorat ni dawan. Velik ne tamata ra na'a Asia ovu lanit ivavan munuk raraning Artemis, na'uk veka rablufang ia.”

²⁸ Ti ma rarenar afa ovi nfalak ra, na rangrova urun, ba rafwak ne, “Ita, tamata Efesus, dida ubu vata Artemis sa'i dawan ia!”

²⁹ Ba vangoa-vanga dawan na'a kota ralan. Nata tamata rivun rtaha tamata irua tali Makedonia. Isa naran Gayus, na isa vali naran Aristarkhus. Tamata irua ini ba'i rfatuang Paulus na'a ni banbanan a. Ba rlia soli-sasan ira rti wan dawan i tamata rivun rasdovu ira na'a.‡ ³⁰ Paulus mane ti ndiri tamata rivun avyai fruarira ra, na'uk tamata ovi rorang Yesus rfalak teri ma deka nti. ³¹ Ni kida ifira ovi rdoku propinsi yai ni fareta rsinir tamata ma ti rfalak ma lolin verin ia, ma deka nti wan dawan yai. ³² Amar yai vali na'a wan dawan yai ralan a, na tamata ra rasdovu ira ma rafwak a'ar tia ma watan. Etal dawan tali ira wol rka'a ne, afakinimi rasdovu ira na'a inyai. ³³ Tamata Yahudi ra rala'ing tamata isa naran Aleksander ma ti ndiri tamata rivun waharira ralan ra, beti rfalak ma nangrihi. Ba nala liman a ma al

‡ 19:29 19:29 Wan dawan yai na'a kota Efesus fruan, ma tamata rivun vutrua rahin bisma rdoku na'a inyai.

notu faneak ma deka vair, boma nlotar tenan.
³⁴ Na'uk ti ma tamata rivun ovi wol Yahudi ra rka'a roak ne, Aleksander tamata Yahudi ia, na irmunuk rafwak fasa lahir, ma ti naran jam irua ne, "Ita tamata Efesus dida ubu vata Artemis sa'i dawan ia!"

³⁵ Nata kota yai ni sekretaris notu ma tamata rivun avyai deka vairira ma nfalak ne, "Hei, tamata Efesus averi! Tamata ra munuk rka'a roak ne, Efesus ini kota i nwanar dida ubu vata Artemis i ni dawan nlia munuk afakataka, ni rahan falurut a. Ita twanar vali ni walut vatu i ntali lanit nsuta. ³⁶ Wol tamata isa nangal nala afa ovi ufalak ini, ba deka vaibira ma minovak ma lolin veki. ³⁷ Tamata ovi myovun roak ira mya ini, wol rbori afa ovi rna'a dida rahan falurut ralan, ovu wol rfalak sian dida ubu vata. ³⁸ Wean i Demetrius ovu tukan ovi rovu ia mane rmangadu tamata isa, na eka rti wan i fareta ni tamata ovi ba'i rfaleka inukun verin tamata ra, ovu verin gubernur, ma rmangadu ira. ³⁹ Na'uk wean i ralabira ra rfalak ma fyamalik bira susa liak ra, na eka fyalak na'a fareta ovu tamata rivun waharira ralan ra. ⁴⁰ Tevek inlangin a sarseri roak ma Roma rira tamata fareta ra rfasala lahir ita ne, totu mi vangoa-vanga dawan, ba wol dida vaivatul lolin isa ma al tlotar ita na'a vangoa-vanga ini!"

⁴¹ Ia nfalak munuk wean inyai, beti nsinir ira ma rsilyaha tali wan yai.

20

Paulus newal ia nti propinsi Makedonia ovu Yunani

¹ Ti ma kota Efesus malinan roak, beti Paulus nasdovu tamata ovi rorang Yesus, ma nsurak ira ma nfangrebat ralarira ra. Nata ntuli ira ma nti propinsi Makedonia. ² Ia nban-oli Makedonia ma nsurak ma dawan tamata ovi rorang Yesus ma nfangrebat ralarira ra, beti nti propinsi Yunani. ³ Paulus nleal Yunani vulan itelu. Na'ut i nasusan wan mane navul kabal lar ma nobal nti propinsi Siria, na tamata ra rfalak verin ia ne, Yahudi ra mane rfedan ia. Wean inyai, bi ralan nfallak ma newal ia nti Siria nahu Makedonia. ⁴ Brana ifira rfatuang vali ia. Isa naran Sopater i Pirus yanan ia, ntali kota Berea. Tamata irua rtali kota Tesalonika, nararira Aristarkhus ovu Sekundus. Isa ntali kota Derbe naran Gayus, na tamata itelu rtali propinsi Asia, nararira Timotius, Tikhikus ovu Trofimus. ⁵ Tamata avyai ula ira rti kota Troas ma rnaban ami.* ⁶ Amar dawan i Yahudi ra rotu snoba ma ra'an roti i wol rfadoku ragi na'a nbosal roak, beti amati talik kota Filipi ma amarata kabal lar ma amobal amati Troas.† Amar ilima beti amaran inyai, ma amasdovu ewal ami ovu tamata ovi ula roak ira ma raran Troas. Amna'a inyai amar ifitu.

Paulus nfava'at ewal varverun isa

⁷ Amar kareda ni lervava ana, amasdovu ami na'a rahan isa ma amafna'an kida. Paulus nangrihi ma dawan verin tamata ra, ti naran

* **20:5** 20:5 Mulai na'a ayat ini, na Lukas i tulis kitab ini nfallak ne, ami ihin a ne, Lukas novu vali Paulus ma nti Yerusalem. Msi'ik vali catatan kaki na'a pasal 16:10. † **20:6** 20:6 Na'a amar dawan yai, na tamata Yahudi rangnanang amar i uburir nusirira ra rdir-talik Mesir.

nafafruan tenan, tevek ni ilyan ana, mane nti talik ira. ⁸ Amasdovu ami na'a rahan yai ni kamar i na'a ratan. Kamar yai ni damar rivun. ⁹ Varverun isa i naran Eutikhus ndoku na'a jendela i na'a rahan yai ni dadir itelu. Paulus nangrihi ma blawat, ba varverun yai matan naswosu ma ntub-lufa lahir, ba nleka tali jendela yai nsuta fun. Tamata ra rsuta ma rsikat ia, na'uk nmata roak. ¹⁰ Paulus nsuta ma nfangofak tenan na'a varverun yai ma nangabuk ia, ma nfalak verin ira ne, "Hei, deka byobar, ia nva'at obin!"

¹¹ Nata nrata ewal kamar yai ma nsiduk roti ma ra'an. Paulus nangrihi ma blawat ovu ira, ti naran varverak sumatan, beti nban-talik ira. ¹² Tamata avyai rovun varverun yai nti ewal ni rahan, ba ralarira ra lolin urun, tevek nva'at ewal.

Paulus ntali Troas nti Miletus

¹³ Amavul kabal lar ma ula ami ma amati kota isa naran Asos ma amsa'a Paulus, tevek mane nbana raa nti inyai. ¹⁴ Amaran Asos, na amtuan Paulus na'a inyai, ma amovun ia ma amarata kabal yai, beti amobal amati kota Metilene. ¹⁵ Amna'a inyai, nata ni ilyan, na amarata ewal kabal lar ma amati nuhu isa naran Khios. Ni ilyan ewal, na amobal amati nuhu isa vali naran Samos. Nata amar isa nelak ewal vali, beti amaran kota Miletus. ¹⁶ Paulus nfadoku roak ma deka nwelat Efesus, boma deka nvatuk amar na'a propinsi Asia, tevek nfarlan ma yarak nti

naran Yerusalem, ma norang Yahudi rira amar dawan Pentakosta.‡

Paulus nala vaivatul situli verin dawan kareda ovi reluk penatua na'a Efesus

17 Paulus nana'a Miletus, na nsinir tamata isa nti Efesus, ma nera dawan kareda ovi reluk penatua ma rma rtuan ia. 18 Ba rma ma rtuan ia ma nfalak verin ira ne, “Terang a valing averi, bir tinemun mkya'a roak ne, tali amar i beti uma propinsi Asia ini, na lokat amar itmunuk ma ukarya, ti naran amar i uti talik mia. 19 Ufakabava tenang ma ufabana Duila'a Ni karya, na amar boku lung ra rditi ovu utuan susa dawan, tevek Yahudi ra mane rfedan ya'a. 20 Bir tinemun mkya'a roak ne, wol ubobar ma ufamalik afa lolin ovi rlobang mia. Air roak mia na'a tamata rivun waharira ralan ra, ovu na'a bira rahan ra. 21 Ungrihi roak verin tamata Yahudi ra ovu ovi wol Yahudi ra, ma ufalak ma myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra, ovu myorang dida Duila'a Yesus Kristus.

22 Ubu Ni Roh nsinir ya'a ma veka uti Yerusalem, ba orang watan, na'uk wol uka'a ne, veka utuan aka na'a ineri. 23 Uka'a watan ne, na'a lokat ahu ovi uwelat ra, na Ubu Ni Roh nfalak roak verin ya'a ne, veka ra'abu'i ya'a ovu rotu sian ya'a. 24 Na'uk ning vava'at wol fyawan verin ya'a, wean i ot-nala munuk karya ovi Duila'a Yesus nala verin ya'a. Ufabana karya ini ti naran i umata, boma ufamalik Ivar Lolin i nfamalik Ubu Ni rala lolin verin ita.

‡ 20:16 20:16 Eka msi'ik Kisah 2:1

²⁵ Ya'a ti ulola roak bir tinemun ma ufamalik verin mia, na'a i wean inba ma Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja. Mane uti talik mia, ba uka'a roak ne, veka wol tsituan roak ita. ²⁶ Ba amar ini ufalak verin bir tinemun ne, wean i myata, na'uk wol myorang Yesus, na deka fyasala ya'a, ²⁷ tevek wol ufla talik ning varvara ini ma ufamalik munuk afa ovi Ubu inan ma mky'a. ²⁸ Kida averi, eka msyi'ik wabira ma lolin, ovu msyi'ik ma lolin tamata ovi Ubu Ni Roh nala roak ira verin mia. Ia nsikat mia ma myeluk dawan kareda ovi byan-ulu verin bira sidovung ra,§ ba myanar ira wean domba duan nwanar ni domba ra. Ubu nala Yanan a ma laran nvoat al ntevut tamata ovi rorang Ia ma reluk Ni tamata ra. ²⁹ Uka'a basil ne, uti talik roak mia, na tamata ra rma mane rot-visal mia, wean serigala dawan ovi rfedan domba ra. ³⁰ Boku tali bir tinemun vali veka rfulak-rvalik afa mnga'un ra ma rair afa ovi wol kena ra, boma tamata ovi rorang Yesus veka rorang ira. ³¹ Ba eka msyi'ik wabira ma lolin! Mingnanang, tevek wol utalik ma usurak mia ovan-amar ti naran varat itelu, ovu lung ra rditi verin mia.

³² Kida averi, ya'a ala mia verin Ubu ma

§ **20:28** 20:28 Vai Yunani npake vaivatul episkopos na'a ayat ini. Episkopos ihin a ne, dawan kareda ovi rban-ulu te rwanar tamata ovi rorang Yesus rira sidovung ra. Tafsiran rivun rfalak ne, episkopos ini ovu presbuteros (penatua - msi'ik Kisah 11:30) irua ihirira wer isa watan, te rfamalik van (jabatan) isa watan verin dawan kareda ovi rban-ulu te rwanar tamata ovi rorang Yesus rira sidovung ra. Terjemahan Baru na'a vai Mala npake penilik jemaat, na'uk kareda boku rpake vali uskup.

nwanar mia. Deka miblufang ma myot-orang Ubu Ni vaivatul ovi rfamalik Ni rala lolin a. Ubu bisma nfangrebat mia na'a bira inorang ovu Ni vaivatul avyai. Ubu veka nala afa lolin ovi ntorung roak verin tamata ovi nfamerat roak ira tali rira salasilan ra. ³³ Ya'a wol ubo'itea tamata rira kubang te kadaravit ra. ³⁴ Mia mkya'a roak ne, ukarya ovu limang ra ma al ufaha fana'an-fanenu, kadaravit ovu afa liak boku vali verin ya'a ovu ning kida ovi rorang ya'a. ³⁵ Ya'a ufaturu roak verin mia na'a afa ovi otu ra ma tkarya urun, boma tlobang tamata ovi wol rangrebat te rira kasian. Eka tangnanang Duila'a Yesus Ni vaivatul ovi nfalak roak ne, 'Wean i tala afa verin tamata ra, na Ubu veka naflahar ma dawan ita. Deka inad watan ma tamata ra rala afa verin ita.' "

³⁶ Paulus nangrihi munuk beti irmunuk rsangatur ma raflurut. ³⁷ Raflurut munuk, na rvakar ma rangabuk ovu rvoan ia. ³⁸ Ralar lalau urun, tevek Paulus nfalak verin ira ne, veka wol rarea roak ia. Ti nata rovun ia ma rfaturat ia na'a kabal.

21

Paulus nti Yerusalem

¹ Ami amsifalak ralamami munuk roak ovu dawan kareda ovi rtali Efesus, beti amban-talik ira ma amavul kabal lar ma amobal amati lahir nuhu isa naran Kos. Ni ilyan ana, amobal amati nuhu isa vali naran Rodos. Amobal tali inyai ma ti amaran kota Patara. ² Amsuta tali kabal yai ma amdav-nala kabal isa vali i mane netal nti propinsi Fenisia, ba amarata kabal yai ma amati.

³ Amrea nuhu Siprus, na amahu ni lahir tranan ma amobal amati propinsi Siria. Amwelat kota Tirus ma rfasuka kabal ni vnuat ra. ⁴ Na'a inyai, na amsuta tali kabal ma amdav-nala tamata boku ovi rorang Yesus. Ba amlolak ira ti naran karedralan isa. Ubu Ni Roh nfalak verin tamata avyai ma rsurak Paulus ma deka nti Yerusalem.

⁵ Karedralan isa nelak roak, beti amban-talik wan yai. Tamata ovi rorang Yesus ovu awarir-yanarira ra rdoal ma rfaturat ami, ba amamunuk amsangatur na'a ngur ratan ma amaflurut. ⁶ Amaflurut munuk, na amsituli ami ma amarata kabal, beti tamata avyai rewai ira rti rira rahan ra.

⁷ Nata amobal ewal tali Tirus ma ti amaran kota Ptolemais. Na'a inyai, na amsuta tali kabal ma amtuan tamata ovi rorang Yesus, ba mami ovan isa ovu ira. ⁸ Ni ilyan ana, amban-talik ira ma amobal ewal, nata ti amaran kota Kaisarea. Na'a inyai, na ti amlolak tamata isa naran Filipus. Ia nfamalik vali Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra. Tali tamata ifitu ovi kareda na'a Yerusalem nfili ira, na ia naran na'a vali.* ⁹ Ia yanan vata ifa'at, mnelat ira obin. Nabi ira, ba rarenar lahir tali Ubu ma ti rfamalik Ni vaivatul ra verin tamata ra.

¹⁰ Amna'a inyai amar ifira roak, na tamata isa i nabi ia, tali propinsi Yudea nma. Tamata yai naran Agabus. ¹¹ Ia nma ma ntuan ami, ma nala Paulus ni ngesa a, ma ka'i nkeak ean ovu liman a ma nfalak ne, "Ubu Ni Roh nfalak ne, tamata Yahudi ovi rna'a Yerusalem veka rkeak tamata

* **21:8** 21:8 Msi'ik Kisah 6:1-7

i ni ngesa ini, ma rala ia verin tamata ovi wol Yahudi ra.”

¹² Amrenar afa i nfalak yai, na amamunuk tamata ovi rorang Yesus tali Kaisarea amera ovu ralamami urun verin Paulus ma deka nti Yerusalem. ¹³ Na'uk ia nfalak ne, “Kida averi, notu afakinimi byakar ma myotu ma ralang lalau urun? Utorung roak ma rkeak ya'a. Nlia tali inyai utorong vali ma rfedan ya'a na'a Yerusalem, tevek orang Duila'a Yesus.”

¹⁴ Paulus nafena ma nrenar afa ovi amfalak ra, ba amtalik watan ma amfalak ne, “Fara Duila'a nfaturu lahir afa ovi ralan nfalak verin Paulus.”

¹⁵ Amar ifira nelak roak, na amasusan afa ovi mane amtaha ra, ma amati Yerusalem. ¹⁶ Tamata ovi rorang Yesus tali Kaisarea, boku rovun ami ma ti amna'a Manason ni rahan. Ia ntali Siprus, ovu norang Yesus mnanat roak.

Paulus nti ma ntuan Yakobus na'a Yerusalem

¹⁷ Amaran Yerusalem, na tamata ovi rorang Yesus na'a inyai inar urun ma rala ami.

¹⁸ Ni ilyan ana, amamunuk Paulus ti amlolak Yakobus,[†] na dawan kareda ovi reluk penatua rma munuk vali. ¹⁹ Paulus nala salam verin ira, ma nfamalik afa ovi Ubu notu na'ut i nfabana ni karya verin tamata ovi wol Yahudi ra. ²⁰ Rarenar afa ovi Paulus nfamalik yai, na raraning Ubu. Nata rfalak verin ia ne, “O kida, eka msi'ik ma lolin, tevek tamata Yahudi rivun ila'a rorang roak Yesus. Irmunuk iva'urira ma rot-orang vali Musa ni inukun ra. ²¹ Ba rarenar roak vaivatul siklabir ovi rfalak ne, oa mair tamata Yahudi

[†] **21:18** 21:18 Msi'ik Kisah 15:13.

ovi rna'a tamata ovi wol Yahudi rira nuhu ra ma deka rorang Musa ni inukun ra. Ira rarenar ne, mair ira ma deka rsunat yanarira ra, ovu vali deka rorang ita tamata Yahudi dida adat. ²² Yahudi ovi rorang Yesus veka rarenar ne, mwa roak ini, ba ki totu aka? ²³ Eka morang lahir mami snurak ra ta baba. Tamata ifa'at ini rotu roak rira tnorung verin Ubu. ²⁴ Movun ira ma mimunuk miti ma myot-orang ita tamata Yahudi dida adat ma fyamerat tenabira ra. Oa ki bwahir rira varvara ra tali afa yai, beti bisma racukur lahir rira vut ra.‡ Motu wean inyai, na tamata ra veka rka'a ne, afa ovi rarenar tali tamata liak na'a oa wol kena, tevek mu vava'at nfakena vali Musa ni inukun ra. ²⁵ Tamata ovi wol Yahudi ira na'uk rorang roak Yesus, ami amala roak surat verin ira, ma deka ra'an afamtahan ovi rala roak verin walut ra, deka renu te ra'an lara, deka ra'an afwatan ovi rfungal ma rfedan ira, ovu deka rsifa tia ma watan ovu tamata ovi wol awarira verin ira.”

²⁶ Ba ni ilyan ana, Paulus novun tamata ifa'at yai ma irmunuk rfamerat tenarira ra. Nata nti Rahan Dawan Falurut ralan ma nfadoku amar ma wean i rira amar ifitu ma rfamerat munuk roak ira, na veka rala rira korban ra lokat ira verin Ubu.

‡ **21:24** 21:24 Ira rfalak ma Paulus novun tamata ifa'at yai ma irmunuk rti Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ma rala rira korban ra, boma rfamerat tenarira ra. Rotu wean inyai ma rorang Yahudi rira adat ra. Paulus nbahir tamata ifa'at yai rira korban ovi rala roak yai. Nata racukur lahir rira vut ra ma rfaturu ne, rfakena roak rira tnorung i rotu roak verin Ubu na'a ayat 23. Msyi'ik vali Bilangan 6:1-21.

Tamata Yahudi rasweang tamata ifira ma rtaha Paulus na'a rira Rahan Dawan Falurut

²⁷ Amar ifitu nelak roak, na tamata Yahudi boku tali propinsi Asia rarea Paulus na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ralan, ba rfakeri tamata rivun ralarira ra ma ti rtaha Paulus.

²⁸ Ira rafwak ne, "Wou tamata Israel averi, eka mlyobang ami o! Tamata ini nbana tia ma ma nair tamata ra munuk ma nfalak sian ita, tamata Yahudi ra, ovu nair afa ovi rangal dida inukun ra ovu dida Rahan Dawan Falurut ini! Ia novun vali tamata ovi wol Yahudi ra ma rna'a dida Rahan Dawan Falurut ini, ba rfangra lahir wan marmerat ini."

²⁹ Rafwak wean inyai, tevek rarea Paulus ovu tamata Efesus isa naran Trofimus, ba rnarin ne, Paulus novun ia nti Rahan Dawan Falurut ralan.

³⁰ Vangoa-vanga dawan na'a kota ralan lahir, ba tamata ra rafla tali wan inba watan rma ma rtaha Paulus. Rving soli-sasan ia rti murin, ovu rfolat lahir falfolat ila'a ra na'a Rahan Dawan Falurut ni tembok dawan.

³¹ Mane rfedan ia, na tamata boku ti rfalak verin suldadu dawan i nban-ulu verin Roma rira sidovung dawan suldadu isa ne, fiang ini vangoa-vanga dawan

na'a Yerusalem ralan lahir. § ³² Ba suldadu dawan i nban-ulu yai novun lahir ni suldadu ra ovu ni suldadu dawan boku, ma rafla rti wan i vangoa-vanga yai. Tamata rivun ovi rotu vangoa-vanga rarea suldadu dawan i nban-ulu yai ovu ni suldadu ra, na rtalik lahir ma wol

§ 21:31 21:31 Suldadu dawan i nban-ulu verin Roma rira sidovung dawan suldadu yai, nfareta suldadu ratut inean ti naran rivun isa (600 - 1.000). Vai mala nfalak pasukan te batalion.

rvaval Paulus. ³³ Suldadu dawan i nban-ulu yai ti ma ntaha Paulus, beti nfareta ni suldadu ra ma rdadul ia ovu kakeak tma'an irua. Nata norat ira ne, "Ini tamata iki? Ia notu afaka roak?"

³⁴ Na'a tamata rivun avyai, na boku rfalak wean ini, boku rfalak wean inyai. Ba suldadu dawan i nban-ulu yai wol nka'a ne, inba kena te sala, ba nfareta ni suldadu boku ma rovun Paulus rti rira markas. ³⁵ Rovun ia ma ti raran trap i nrata markas yai, na tamata ovi rotu ma vangoa-vanga yai ntafal ma dawan ila'a, ba suldadu avyai rvara Paulus ma rti. ³⁶ Tamata avyai rban-orang ira ma rafwak ne, "Fyedan ia o!"

Paulus nlotar tenan a

³⁷ Suldadu ovi rtaha Paulus mane rovun ia rti rira markas ralan a, na Paulus nfalak verin suldadu dawan i nban-ulu yai ne, "Baba, bis orat afa isa tali oa?"

Ia norat Paulus ne, "Oa mka'a vai Yunani te wahal? ³⁸ Oa ini beta ne tamata Mesir i lan ana, notu ulun dawan ma nangal fareta? Oa movun tamata ktufan rivun ifa'at ovi rtaha rira nahin blawat ra, ma miti wan lean vu dawan?"

³⁹ Paulus nfalak verin ia ne, "Ya'a ini tamata Yahudi ya'a, utali kota Tarsus na'a propinsi Kilikia. Tamata rivun rka'a roak kota yai. Era verin oa ta baba ma ungrihi kedan verin ira."

⁴⁰ Suldadu dawan i nban-ulu yai ntorung, ba Paulus ndiri markas ni trap, ma nala liman a ma al notu faneak ma deka vairira. Wol vairira roak, beti nala vai Ibrani ma nangrihi nulu ira.

22

¹ Paulus nfalak ne, “Yamang, a'ang a waring averi, era verin bir tinemun ma mryenar kikyai ma ulotar tenang!”

² Ti ma rarenar ne, Paulus nala vai Ibrani, na wol vair lahir. Ia nfalak ne,

³ “Ya'a ini tamata Yahudi ya'a. Rarali ya'a na'a kota Tarsus i na'a propinsi Kilikia, na'uk dawan ya'a na'a Yerusalem. Ning tuan guru naran Gamaliel. Ia nair ma dawan ubud-nusid ra rira adat ovu inukun ra verin ya'a, ba orang urun Ubu, wean mia myorang vali Ubu. ⁴ Uwi-uwa tamata ovi rorang Duila'a Yesus Ni Linga'an ma ti rfedan ira. Utaha vata-brana sileti uti ma ra'abu'i ira. ⁵ Yahudi rira Mela Falurut Ila'a ovu Yahudi rira dawan ovi rdoku na'a rira sidovung dawan veka rfalyawang munuk ne, wol usiklabir. Ira rala roak surat ra verin ya'a ma ufaturu verin tamata Yahudi ovi rna'a kota Damsyik, ba uti ineri ma utaha tamata ovi rorang Yesus ma amama Yerusalem ma rukun ira.”

Paulus nfamalik ni banbanan a

⁶ “Na'ut i uti Damsyik, na snain a lera ndirlola, na brian munuk lyawan ntali lanit nyeba ma nfitik-nyelar lilit lahir ya'a. ⁷ Uleka lahir usuta lanun, na urenar vai isa nfalak verin ya'a ne, ‘Saulus, Saulus! Afakinimi mwi-mwa Ya'a i?’

⁸ Ya'a orat ia ne, ‘Iki Oa ta Duila'a?’

Ia nfalak ne, ‘Ya'a ini tamata i mwi-mwa a, narang Yesus utali ahu Nazaret.’

⁹ Tamata ovi amamunuk rarea lyawan yai, na'uk wol rarenar vai i nangrihi verin ya'a

yai. ¹⁰ Ya'a orat ewal ne, 'Ya'a veka otu aka ta Duila'a?'

Duila'a nfalak ne, 'Bwatar ma muti Damsyik. Na'a ineri, na veka lyawan verin oa na'a afa ovi veka ufalak ma motu ra.'

¹¹ Lyawan yai notu ma wol usirea lahir, ba ning kida ra rtaha limang ma rfabana ya'a ma amati Damsyik ralan. ¹² Tamata isa naran Ananias nleal inyai. Ia not-orang afa ovi Ubu ralan nfalak a ovu not-orang Musa ni inukun ra, ba tamata Yahudi ovi rna'a inyai ralang ma dawan ia. ¹³ Ananias nma ma nsi'ik ya'a, ovu ndir-ebang ya'a ma nfalak ne, 'Kida Saulus, msirea kikyai!' Nfalak munuk, na usirea lahir ma usi'ik ia.

¹⁴ Ia nfalak vali ne, 'Baba, Ubu i ubud-nusid ra ba'i raraning a, nfili oa ma mka'a afa ovi ralan nfalak, ma msi'ik Ia i Ni vava'at nmalola, ovu mrenar Ni vaivatul ra.* ¹⁵ Oa veka fwamalik afa ovi mrenar ovu msi'ik ra verin tamata ra munuk. ¹⁶ Ba fiang ini mnaban aka? Mdiri kikyai muti ma rbaptis oa. Mera verin Duila'a ma na'i vatuk mu salasilan ra.' "

Ubu nsinir Paulus ma nfamalik Ni vaivatul ra verin tamata ovi wol Yahudi ra

¹⁷ "Ewal ya'a uti Yerusalem ma ti uflurut na'a Rahan Dawan Falurut, na wean i wol uka'a wang, ma ¹⁸ urea Duila'a Yesus nfalak verin ya'a ne, 'Bwan talik Yerusalem kikyai, tevek tamata ovi rna'a ini wol rorang afa ovi fwamalik na'a Ya'a.'

* **22:14** 22:14 Yesus Kristus i Ni vava'at nmalola, na'uk Paulus wol mane notu ma Yahudi ra rangrova, ba wol nfalak Ia naran.

19 Ba ufalak ne, 'Duila'a, ira rka'a roak ne, lan a, na uti Yahudi rira rahan falurut ra ma utaha ovu uvaval tamata ovi rorang Oa. 20 Amar yai rfedan Stefanus i nfamalik lalawatan Oa, na una'a inyai. Ya'a utorong ma rfedan ia, ba tamata ovi mane rfedan ia raling rira ravit blawat ra ma uwanar.' 21 Na'uk Duila'a nfalak verin ya'a ne, 'Muti watan, tevek usinir oa ma muti wan raroa veli, ma fwamalik Ya'a verin tamata ovi wol Yahudi ra!' "

22 Tamata Yahudi rarenar afa ovi Paulus nfalak ra, ti naran i nfamalik tamata ovi wol Yahudi ra. Ira rafwak ila'a, tevek nfamalik tamata ovi wol Yahudi ra, ma rfalak ne, "Tasba vatuk tamata ini ma tfedan a'uk ia! Wol inovan roak ma nva'at."

23 Rafwak ila'a ma raling vatuk rira ravit blawat ra ovu rasba kyavu tia ma watan.†

24 Suldadu dawan i nban-ulu yai nfareta ni suldadu ra ma rtaha Paulus rti rira markas a. Ira mane rasveva ia, boma rorat al rdava ne, afakinimi Yahudi ra rafwak ia. 25 Ira rkeak Paulus mane rasveva ia, na nfalak verin suldadu dawan isa i ndiri inyai ne, "Inukun ba nfalak ma misveva tamata Roma, velik ne wol rfaleka inukun verin ia obin?"‡

26 Suldadu dawan yai nrenar afa ovi Paulus nfalak ra, na nti ma nfalak verin ni suldadu dawan i nban-ulu na'a rira sidovung suldadu ne, "Tamata yai Roma ia, ba ki motu aka?"

† 22:23 22:23 Ira rotu wean inyai, tevek rangrova urun. ‡ 22:25 22:25 Tamata ovi raja Roma nfareta ira munuk, na etal ko'u watan reluk tamata Roma. Tamata Roma a'uk sa'i rira hak rivun, wean Paulus nfalyawang na'a ayat ini.

²⁷ Ba suldadu dawan i nban-ulu yai ti ntuan Paulus ma norat ia ne, “Eka fwalak verin ya'a ne, oa tamata Roma oa?”

Paulus nfalak ne, “Kena ta baba, ya'a tamata Roma ya'a.”

²⁸ Ia nfalak verin Paulus ne, “Na'ut i mane eluk tamata Roma, na ubahir ma dawan.”

Paulus nfalak ne, “Na'uk rarali ya'a, na tamata Roma roak ya'a.”

²⁹ Suldadu ovi mane rorat afa tali ia rsuka ewal lahir ira. Rira suldadu dawan i nban-ulu verin ira yai nanari ne Paulus wol tamata Roma ia, ba nbobar, tevek nsinir ma rdadul roak Paulus.

Rovun Paulus ma ti ndir-ulu na'a Yahudi rira sidovung dawan ma nlotar tenan

³⁰ Ni ilyan ana, suldadu dawan i nban-ulu yai inan ma nka'a basil ne, notu afakinimi Yahudi ra rmangadu Paulus. Ba nfalak ma raling ewal dadadul ra tali ia, beti nfareta Yahudi rira dawan mela falurut ra ovi tamata ovi rdoku na'a rira sidovung dawan ma rasdovu ira. Nata novun Paulus ma ti ndiri waharira ralan ra.

23

¹ Paulus nsi'ik nanuang tamata ovi rdoku na'a Yahudi rira sidovung dawan yai ma nfalak ne, “Terang a valing averi! Ralang ila'a lolin watan na'a afa ovi otu ra verin Ubu, ma naran amar ini.”

² Nangrihi munuk wean inyai, na Yahudi rira Mela Falurut Ila'a i naran Ananias nfareta lahir ma tamata ovi rdir-ebang ia rfari sumarn. ³ Ba Paulus nfalak verin Mela Falurut Ila'a yai ne, “Ubu veka nfari oa, tevek mweang tamata ra ma

fwalak afa isa, na'uk motu afa liak!* Oa mdoku inyai ma fwaleka inukun verin ya'a ovu Musa Ni inukun ra, na'uk mangal inukun avyai, tevek fwareta tamata ra ma rfari ya'a!"

⁴ Tamata ovi rdiri ebang Paulus rfalak ne, "Hei, deka fwalak sian Ubu Ni Mela Falurut Ila'a!"

⁵ Paulus nfalak ne, "Did tinemun, ya'a wol uka'a ne ia Mela Falurut Ila'a ia. Surat Ralan nfalak ne, 'Deka fwalak sian tamata dawan i nban-ulu verin mu tamata ra.' "†

⁶ Paulus nka'a ne, tamata ovi rdoku sidovung dawan yai, boku rtali sidovung isa naran Saduki, boku vali rtali sidovung i naran Farisi, ba nafwak ne, "Wou, terang a valing averi! Ya'a tamata Farisi ya'a, ovu ubung-nusing ra Farisi vali ira. Mia fyaleka inukun verin ya'a na'a ini, tevek orang ne, Ubu veka nfava'at ewal tamata ovi rmata roak!"

⁷ Nfalak munuk wean inyai, na tamata Farisi ovu Saduki ra rsitaku ulurira ra na'a rira fikiran, ba rira sidovung dawan nama'ar na'ut irua.

⁸ Tamata Saduki ra rfalak ne, tamata ovi rmata roak veka wol rva'at ewal. Rfalak vali ne, Ubu Ni sansinir ra tali lanit ratan ovu roh ra wol rna'a. Na'uk Farisi ra rorang ne, afa avyai rna'a munuk.

⁹ Vangoa-vanga ntafal ma dawan, na Farisi boku ovi rair Musa ni inukun ra rdiri lahir ma rangal Saduki ra ma rfalak ne, "Ami wol amdav-nala tamata ini ni sala! Beta ne roh isa te Ubu Ni sansinir isa ntali lanit ratan nangrihi lahir verin ia!"

* **23:3** 23:3 Vai Yunani (secara harfiah) nfalak ne,Ubu veka nfari oa. Oa ini tembok ngangiar i beti rsoka ovu kapur api. † **23:5** 23:5 Keluaran 22:28.

¹⁰ Vangoa-vanga ntafal ma dawan ila'a roak, ba suldadu dawan i nban-ulu verin sidovung suldadu yai nbobar beta ne, rsit-rsat Paulus. Ba nfareta ni suldadu ra ma ti rala ia tali ira, ma rovun ia rti rira markas a.

¹¹ Ovan yai, na Duila'a nma ma ndir-ebang Paulus ma nfalak ne, "Ralam deka kako'u ta baba! Fwamalik roak Ya'a na'a Yerusalem, ba wean inyai vali veka fwamalik Ya'a na'a Roma."

Yahudi ra rvolan ma rfedan Paulus

¹² Ni ilyan varverak a, na Yahudi boku rasdovu ira ma ra'an vai isa mane rfedan Paulus. Ira rafwaba lahir ne, wol rafna'an te rafnenu, ti naran i rfedan ia. ¹³ Tamata ovi rasdovu ira ma rfedan Paulus, vutfat rahin. ¹⁴ Ira rti ma rfalak verin Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu Yahudi rira dawan liak ra ne, "Ami amafwaba roak ma wol amafna'an te amafnenu lahir, ti naran i amfedan Paulus. ¹⁵ Ba amera tali mia ovu dawan ovi rdoku Yahudi rira sidovung dawan ma myera verin suldadu dawan i nban-ulu yai, ma novun Paulus ma ndiri wahabira ralan ra. Fyalak ne, inabira ma myorat ma lolin afa tali ia. Amasusan roak tenamami ra ma amnaban watan ia ma wol nma naran ini obin, na amfedan roak ia."

¹⁶ Na'uk Paulus uran a, yanan brana nrenar afa ovi rfalak ra, ba nti suldadu rira markas a, ma nfalak verin Paulus. ¹⁷ Ba Paulus nera suldadu dawan isa ma nfalak verin ia ne, "Baba, movun kasiko'u ini ti verin bira suldadu dawan i nban-ulu yai, tevek mane nfalak afa isa verin ia."

¹⁸ Suldadu dawan yai novun ia ti verin ni suldadu dawan i nban-ulu yai ma nfalak ne,

“Baba, Paulus i ra'abu'i ia yai nera ma ovun kasiko'u ini nma, tevek mane nyalak afa isa verin oa.”

¹⁹ Suldadu dawan i nban-ulu yai ntaha kasiko'u yai liman ma ti rdir-aling ira ma norat ia ne, “Baba, mane fwalak aka verin ya'a?”

²⁰ Kasiko'u yai nyalak ne, “Baba, Yahudi ra ra'an vai isa roak ma rlabir waweang oa, ma rera verin oa ma ilyan veka movun Paulus muti rira sidovung dawan, boma rorat ma lolin ewal afa boku tali ia. ²¹ Na'uk era verin oa ma deka morang ira, tevek tamata vutfat rahin rfonak roak ira mane rfedan ia. Ira rafwaba roak ma wol rafna'an te rafnenu lahir, ti naran i rfedan Paulus. Fiang ini ira rnaban watan ne, mtorung te wahal.”

²² Ba suldadu dawan i nban-ulu yai nyalak verin ia ne, “Deka fwalak verin tamata isa vali ne, fwamalik roak afa ini verin ya'a.”

Nata nyalak ma kasiko'u yai newal ia.

Rovun Paulus verin Gubernur Feliks

²³ Nata suldadu dawan i nban-ulu yai nsinir ni suldadu dawan irua ma nyalak verin ira ne, “Misovu suldadu ratut irua, ovu suldadu vutfitu ovi rarata kuda ra, ovu vali suldadu ratut irua ovi rtaha vunut ra, ma ovan ini ka'a bi jam sembilan, na miti Kaisarea. ²⁴ Myala vali kuda ifira verin Paulus, boma msyi'ik ma lolin ia ma myovun ia ti verin Gubernur Feliks.” ²⁵ Nata ntulis surat isa ma nala verin ira ma rtaha. Surat yai ngoan a ne,

²⁶ “Gubernur Feliks, ya'a alang ma dawan oa. Ya'a ini Klaudius Lisias, ala salam verin oa.

²⁷ Yahudi ra rtaha tamata ini ma sarseri mane rfedan watan ia. Ya'a urenar roak ne, tamata Roma ia, ba ovun ning suldadu ra ma amala ia tali tamata ovi mane rfedan ia. ²⁸ Ya'a inak ma uka'a ne, rmangadu ia na'a aka, ba ovun ia ma amati Yahudi rira sidovung dawan. ²⁹ Urenar ne, afa ovi rfalak ma rmangadu ia rtali rira inukun ra watan ma vair ia, na'uk wol udav-nala ni sala ma ta'abu'i te tfedan ia. ³⁰ Urenar vali ne, Yahudi ra rafwaba ma rfedan ia, ba ufareta ning tamata ra ma rovun ia ti verin oa ta baba. Ufalak vali verin tamata ovi rmangadu ia ma rtaha ngrihi ini ti verin oa. Ning surat a lawan watan ini.”

³¹ Ba ovan yai, na suldadu avyai rot-orang afa ovi rira dawan nfareta verin ira, ma rovun Paulus rti ahu isa naran Antipatris. ³² Ni ilyan a ma raran ahu yai, na suldadu ovi ravul kuda ra rovun Paulus rti Kaisarea, na ovi rban-earira rewai ira rti rira markas a na'a Yerusalem. ³³ Suldadu ovi ravul kuda ra ti raran Kaisarea, na rala lahir surat yai verin Gubernur Feliks, ovu rovun vali Paulus verin ia. ³⁴ Gubernur yai nbas munuk surat yai, beti norat Paulus ne, ntali propinsi inba. Paulus nfalak ne, ntali propinsi Kilikia, ³⁵ ba ia nfalak verin Paulus ne, “Ya'a veka urenar oa, na'uk unaban tamata ovi rmangadu oa rma raran ini veki.”

Nata nfareta ni suldadu boku ma rsi'ik ma lolin Paulus na'a Raja Herodes ni rahan fareta dawan.

24

Paulus ndiri Gubernur Feliks wahan ralan

¹ Amar ilima nelak roak, na Yahudi rira Mela Falurut Ila'a naran Ananias, ovu dawan Yahudi

boku ovu vali mela ngrihi isa naran Tertulus, rti kota Kaisarea ma rmangadu Paulus na'a Gubernur Feliks wahan ralan a. ² Rera Paulus ma nma, beti Tertulus nfallak verin Feliks ne, "Baba Gubernur, oa dawan oa! Na'a mu fareta a, afa ovi motu ra rala malinan lalawatan. Mu kaka'a dawan notu ma mami vava'at ra lolin rahi roak lan a. ³ Fara weninyai ta baba na'a afa avyai munuk, tevek msi'ik ma lolin mam tinemun lalawatan na'a inba watan. ⁴ Wol mane ufafrea oa ta baba, ba era verin oa ma fara ralam lolin al mrenar ning vaivatul etal i mane ufalak ini.

⁵ Amka'a lahir ne, tamata ini notu afa sian rivun roak. Ia suhut duan ia, ma notu ma tamata Yahudi ra vangoa-vanga lalawatan na'a wan inba watan. Ia ntaha vali sidovung isa naran Nazaret. ⁶ Nlia tali inyai, na mane nfangra mami Rahan Dawan Falurut a, ba amtaha ia. [Mane amukun ia ovu mami inukun ra. ⁷ Na'uk suldadu dawan i nban-ulu verin Roma rira sidovung dawan suldadu isa, nma ovu ngrebat ma nala ia tali ami. Suldadu dawan yai naran Lisias. ⁸ Ia nfareta tamata ovi rmangadu Paulus ma rma ma rdiri waham ralan a.]* Ba wean i morat ia al mdava afa ovi notu ra, na veka mka'a munuk afa sian ovi notu ra ma amangadu ia."

⁹ Yahudi ovi rna'a inyai rovu vali ma rman-gadu ia, ma rtorung afa ovi Tertulus nfallak ra.

Paulus nlotar tenan a na'a Gubernur Feliks wahan ralan a

* **24:8** 24:8 Naskah mnanat rivun na'a vai Yunani wol rira ayat 6 ni lahir, 7 ovu 8 ni lahir a.

¹⁰ Gubernur Feliks notu faneak verin Paulus ma nangrihi, ba Paulus nfallak ne, “Ya'a uka'a roak ne, varat nkati varat, na oa ba'i fwaleka inukun verin mami bangsa ini. Wean inyai bi inak ma ulotar tenang na'a waham ralan a. ¹¹ Baba, oa bisma mka'a lahir ne, wol nlia tali amar vutu rahin irua nti roak veli, na uva'al urata Yerusalem ma uraning Ubu. ¹² Tamata ovi rmangadu ya'a wol rarea ne, usingarahi ovu tamata na'a Rahan Dawan Falurut, te wol rarea ne, otu ma vangoa-vanga na'a rahan falurut ra, te na'a wan inba watan na'a kota yai ralan. ¹³ Tamata ovi wol rfaturu nala afa ovi rfalak ra ma rmangadu ya'a. ¹⁴ Na'uk utorong verin oa ta baba ne, ya'a ufadawang Ubu i ubumam-nusimami ra ba'i raraning a, ma orang Duila'a Yesus Ni Linga'an i tamata Yahudi ra rfalak ne, wol kena. Ya'a orang munuk Musa ni inukun ra, ovu orang vali afa ovi nabi ra rtulis roak na'a rira kitab ra. ¹⁵ Ya'a ufaklo'i a'uk ning vava'at verin Ubu, wean tamata ovi rdoku ini raklo'i vali rira vava'at ra verin Ia. Ya'a orang ne, tamata ovi rmata roak veka rva'at ewal, velik ne rira vava'at ra rmalola, te wol rmalola. ¹⁶ Wean inyai, bi otu lalawatan ma ralang ila'a nmerat na'a Ubu wahan ralan a, ovu na'a tamata waharira ralan ra. ¹⁷ Wol una'a Yerusalem varat ifira roak, ba ewal ya'a uti ineri ma utaha kubang, ma ulobang tamata Yahudi ovi kasian ra.† Ya'a vali ala

† **24:17** 24:17 Paulus nfallak kubang ovi sidovung tamata ovi rorong Yesus na'a Galatia, Makedonia ovu Akhaya rala ma al rlobang tamata inorang ovi rtuan susa, tevek lafar dawan. Eka msi'ik Kisah 11:27-30.

ning korban ra verin Ubu. ¹⁸ Amar i utaha ning korban ra uti Rahan Dawan Falurut a, na tamata ovi rmangadu ya'a rarea ya'a. Ya'a beti ot-orang mami adat Yahudi ma ufamerat tenang a,‡ na wol ka'i tamata na'a inyai, ovu wol vangoa-vanga akataka. ¹⁹ Na'uk Yahudi buku tali propinsi Asia rarea vali ya'a na'a inyai, ba wean i mane rfasala te rmangadu ya'a, na eka rma ini vali ma rdiri waham ralan a. ²⁰ Te ni lolin a, tamata ovi rmangadu ya'a fiang ini, eka rfalyawang ne, rfasala ya'a na'a aka na'ut amar i udoku Yahudi rira sidovung dawan. ²¹ Teran a'uk afa isa na'ut amar i udiri waharira ralan a ma ufwak ne, 'Amar ini udiri wahabira ralan a ma ulotar tenang a, tevek orang ne, Ubu veka nfava'at ewal tamata ovi rmata roak.' "

²² Nata Feliks i nka'a ma dawan roak na'a Duila'a Yesus Ni Linga'an nfalak ne, "Eka tnanan Lisias, suldadu dawan i nban-ulu yai, nma veki, beti ufadoku ning vaivatul na'a bira ngrihi ini."

²³ Ia nfareta suldadu dawan isa ma nwanar ma lolin Paulus, na'uk deka rdadul ia, ovu musti rtorung watan ma ni kida ra rma ma rlobang ia.

²⁴ Nata amar ifira nelak roak, beti Feliks irua awan rma. Awan a tamata Yahudi ia, naran Drusila. Feliks nsinir suldadu ra ma rala Paulus nma, beti nrenar Paulus nfamalik na'a tamata rira inorang verin Yesus Kristus. ²⁵ Paulus nfamalik na'a i wean inba ma tamata ni vava'at nmalola, tatahang ralad na'a afa ovi sian ra, ovu nfamalik vali amar i Ubu veka nma ma nfaleka inukun verin tamata ra munuk. Ba Feliks nbobar roak ma nfalak ne, "Naran roak ta Paulus. Muti

‡ **24:18** 24:18 Msyi'ik Kisah 21:24 ni catatan kaki.

kikyai! Wean i ning amar lean vu, na era ewal oa.”²⁶ Feliks inan vali ma Paulus veka nala kubang verin ia, boma nfatalik ia. Ba Feliks ba'i nera ia ma irua rfamalik afa. §

²⁷ Varat irua nelak roak, beti Perkius Festus nkati Feliks ma nrata Gubernur. Feliks mane nsuta roak, ba ndava Yahudi ralarira ra ma wol nfatalik Paulus tali bu'i ralan.

25

Paulus ndiri Festus wahan ralan

¹ Festus nfareta propinsi Yudea amar itelu roak, beti ntali kota Kaisarea nti Yerusalem.

² Na'a inyai, na Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu Yahudi rira dawan ovi rban-ulu verin ira, rdiri Festus wahan ralan a ma rmangadu Paulus.

³ Ira rera lablobang verin ia ma ntorung ma tamata ra rovun Paulus nma Yerusalem, tevek ra'an vai isa roak ma rfedan ia na'a linga'an ralan. ⁴ Festus nfalak ne, “Fiang ini ra'abu'i Paulus na'a Kaisarea. Wol mnanat, na veka uti vali ineri.

⁵ Ba fyalak verin bira dawan ovi rban-ulu verin mia ma rban-orang ya'a ma amati Kaisarea, boma wean i Paulus notu sala, na myangadu ia na'a ineri.”

⁶ Festus nalola ira amar iwalu te vutu, beti newal ia nti Kaisarea. Ni ilyan ana, nasdovu ira na'a wan i ba'i nfaleka inukun verin tamata ra, ma nfareta suldadu ra ma rovun Paulus ti ndiri wahan ralan a. ⁷ Ti ma Paulus naran wan

§ **24:26** 24:26 Paulus beti nala kubang rivun verin tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem. Ba snain Feliks nanari ne, Paulus veka nala vali kubang dawan verin ia, boma nfatalik ia tali bu'i ralan a.

yai, na Yahudi ovi rtali Yerusalem rma inyai ma rdir-lilit ia ma rfasala ma dawan ia. Na'uk wol rfaturu nala afa ovi rfalak ra ma rmangadu ia. ⁸ Ba Paulus nlotar tenan ma nyalak ne, “Ya'a wol otu sala akataka ma angal Yahudi rira inukun ovi Ubu nala verin Musa, te Yahudi rira Rahan Dawan Falurut, ovu vali wol ufalak sian Roma rira Kaisar a.”

⁹ Festus inan ma nala tamata Yahudi ralarira ra, ba norat Paulus ne, “Oa mtorung ma muti Yerusalem ma mdiri wahang ralan a, ma ukun oa na'a afa ovi tamata averi rfalak ra?”

¹⁰ Paulus nyalak ne, “Baba, fiang ini udiri wan i Kaisar ba'i nfaleka inukun verin tamata ra, ba inovan ma fwaleka inukun verin ya'a na'a wan ini. Baba, mka'a urun roak ne, wol ning sala akataka verin tamata Yahudi ra. ¹¹ Ba wean i otu sala ma dawan ma mukun ya'a ma umata, na utorung watan ma umata! Afa ovi rfalak ma rmangadu ya'a wol kena lahir, ba wol tamata isa bisma nala ya'a verin ira. Era ma Kaisar nfaleka inukun verin ya'a watan!”

¹² Nata Festus ovu ni tamata ovi rsurak ia rfamalik afa ini. Ba ia nyalak verin Paulus ne, “Oa mera ma Kaisar nfaleka inukun verin oa, ba veka muti ma mdiri lahir wahan ralan a!”

Paulus ndiri raja Agripa ovu Bernike waharira ralan ra

¹³ Amar ifira nelak roak, na Raja Agripa* irua uran Bernike rma Kaisarea ma rtaha Festus liman a. ¹⁴ Rira amar rivun na'a inyai, ba Festus

* **25:13** 25:13 Raja Agripa na'a ayat ini yanan verin raja Herodes Agripa I i nfedan Yohanes warin naran Yakobus. Msi'ik Kisah 12:1-2.

nfamalik Paulus ni ngrihi a verin raja Agripa. Festus nfalak ne, “Feliks wol nfatalik Paulus tali bu'i ralan na'ut i nsuta tali ni fareta. ¹⁵ Amar yai una'a Yerusalem, na Yahudi rira dawan ra ovu rira dawan mela falurut ra rmangadu ia, beti rera ma ukun ia.

¹⁶ Na'uk ufalak verin ira ne, tamata Roma rira adat nfalak ma wol bisma rukun tamata ovi wol rlotar tenarira obin. Tamata i rmangadu ia yai musti nma veki, ma ndiri tamata ovi rfasala ia waharira ralan ra, ma nlotar tenan a na'a afa ovi rfalak ma rfasala ia. ¹⁷ Naran amar i rma ini, na wol unabani roak. Ba ni ilyan ana, usdovu lahir tamata ra na'a wan i ba'i ufaleka inukun verin tamata ra ma ufareta ma rovun tamata yai, nma ndiri wahang ralan a. ¹⁸ Tamata ovi rfasala ia yai rdiri ma rfamalik ne, afakinimi rfasala ia. Ufikir ne, mane rmangadu ia ma rfalak ni sian ra, na'uk afa ovi rfalak ra wol wean afa ovi unovak ra. ¹⁹ Yahudi avyai ovu ia rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra na'a afa boku na'a rira agama, ovu na'a tamata isa naran Yesus. Tamata yai nmata roak, na'uk Paulus nta'i ila'a ma nfalak ne, Ia nva'at ewal roak tali matmatan. ²⁰ Ya'a wol uka'a ne, veka ufadoku ngrihi yai wean inba, ba orat ia ne, veka ntorung te wahal ma nti Yerusalem ma urus ia? ²¹ Na'uk Paulus nafena, ba nera ma rwanar ia na'a inyai watan, ti naran amar i Kaisar veka nfaleka inukun verin ia. Ba ufareta ma suldadu ra rsi'ik ma lolin ia, ti naran i ufalak ma rovun ia nti verin Kaisar.”

²² Ba Agripa nfalak verin Festus ne, “Ya'a inak vali ma urenar tamata yai nangrihi.”

Festus nfalak ne, “Ilyan ki mrenar ia ta baba.”

²³ Ba ni ilyan ana, Agripa irua Bernike rma rahan sidovung dawan isa ma tamata ra ralang ma dawan ira. Roma rira suldadu dawan ovi rban-ulu verin rira sidovung suldadu dawan ra, ovu kota yai ni tamata dawan ra rovun irua ma rti ralan. Nata Festus nfareta suldadu boku ma rovun Paulus nti ralan. ²⁴ Festus nfallak ne, "Raja Agripa ovu ita did tinemun! Tamata Yahudi ovi rna'a ini munuk ovu ovi rna'a Yerusalem munuk, rmangadu tamata ini ma rafwak ne, ni lolin a nmata a'uk! ²⁵ Wol utuan ni sala akataka ma rfedan ia, na'uk ia nera ma ti ndiri Kaisar wahan ralan, ba uvolan ma rovun ia nti Roma. ²⁶ Na'uk ki utulis aka verin Kaisar, tevek wol utuan ni sala isa vali! Wean inyai bi ufalak ma ndiri waham ralan a ta raja Agripa, ovu vali bir tinemun, boma torat ma lolin ia. Beta ne veka uka'a afa boku ma utulis surat isa. ²⁷ Ya'a unovak ne, wol lolin lahir ma tsinir tamata i ra'abu'i roak ia nti Kaisar, wean i wol tfadoku afa ovi tamata ra rfalak ma rmangadu ia."

26

Raja Agripa nfallak ma Paulus nlotar tenan a

¹ Agripa nfallak verin Paulus ne, "Utorung ma mungrihi ma mlotar tenam a."

Paulus nala liman a ma al notu faneak, ma nfallak ne,*

² "O raja Agripa! Ya'a utung ma dawan, tevek mtorung ma amar ini udiri waham ralan a, ma ulotar tenang tali afa ovi Yahudi ra rfalak ma rmangadu ya'a. ³ Tevek oa mka'a lahir Yahudi

* **26:1** 26:1 Paulus nala liman ma nfaturu ne, mane nangrihi.

rira adat ra, ovu wol ra'an vai isa na'a afa boku, ba era verin oa ta baba, ma mtahang ralam vek*i* ma mrenar afa ovi mane ufamalik ini.

⁴ Tali ning kako'u na'a ning ahu,[†] na Yahudi ra munuk rka'a roak ning vava'at a. Ira rka'a vali ning vava'at na'a Yerusalem. ⁵ Ira rka'a ya'a mnanat roak, ba wean i rtorung, na bisma rfamalik ne, ya'a orang Yahudi rira sidovung isa naran Farisi. Tamata Farisi ra rorang dida agama ni inukun ra nlia tali sidovung liak ra. ⁶ Amar ini udiri waham ralan ma fwaleka inukun verin ya'a, tevek orang tnorung i Ubu nala verin ubud-nusid ra.[‡] ⁷ Israel ra rira arun dawan vutu rahin irua ovan-amar raraning Ubu, tevek inar urun ma rsi'ik Ubu Ni tnorung i mane nfakena yai. O Raja Agripa, ya'a orang vali tnorung yai, ba Yahudi ra rmangadu ya'a. ⁸ Tamata Yahudi averi, afakinimi wol myorang ne, Ubu nfava'at ewal tamata ovi rmata roak i?

⁹ Lan ana, orang lahir ma otu afa sian rivun ma angal tamata ovi rorang Yesus i ntali Nazaret. ¹⁰ Otu lahir wean inyai na'a Yerusalem. Yahudi rira dawan mela falurut ra rala ngrebat verin ya'a, ma ala tamata rivun ovi rorang Yesus ma ti rna'a bu'i ralan. Utorung vali ma rukun ira ma rmata. ¹¹ Lan ana, ya'a ba'i utali Yahudi rira rahan falurut isa ma uti rahan falurut liak ra, ma uwi-uwa tamata ovi rorang Yesus. Ukiwal ira ma

[†] **26:4** 26:4 Paulus dawan ia na'a kota Tarsus i na'a propinsi Kilikia. Msi'ik Kisah 22:3. [‡] **26:6** 26:6 Tamata Yahudi ra rnaban ma Ubu nfakena Ni tnorung ma nala Raja i ntevtut rira salasilan ra verin ira. Paulus norang ne, Yesus nfakena roak tnorung yai.

rfalak sian Ubu. Ralang a nwa'uk urun ira, ba uti vali ahu ovi rna'a negara liak ra ma otu sian ira.”

Paulus nfamalik amar i nahil ma ntalik tali ni salasilan ra ma norang Yesus

¹² “Amar isa, na Yahudi rira dawan mela falurut ra rsinir ya'a ovu rala surat kuasa verin ya'a ma uti kota Damsyik. ¹³ O raja Agripa, amar yai lera ndirlola, na una'a linga'an i nti Damsyik. Brian munuk, na usi'ik lyawan isa ntali lanit, vanan nrahi lera a, ma nlilit lahir ya'a ovu ning kida ra, ¹⁴ ma amleka munuk amsuta lanun. Nata urenar vai isa na'a vai Ibrani nyalak ne, 'Saulus, Saulus! Afakinimi mwi-mwa Ya'a i? Oa mangal Ya'a, na veka mtuan susa dawan ila'a.'

¹⁵ Ba ya'a orat ne, 'Iki Oa ta baba?'

Duila'a nyalak ne, 'Ya'a ini Yesus i mwi-mwa a. ¹⁶ Eka bwatar ma mdiri. Ufalyawang tenang verin oa ma ala oa meluk Ning tamata sansinir, ma ti fwamalik verin tamata ra na'a afa ovi mrea roak tali Ya'a, ovu afa ovi veka ufaturu verin oa na'a amar ovi veka rma ini. ¹⁷ Ya'a veka ubelat oa tali tamata Yahudi ra ovu tamata ovi wol Yahudi ra. Ya'a veka usinir oa ma muti ma fwamalik Ning vaivatul ra verin ira. ¹⁸ Muti ma motu ma matarira ra ratvelar, ma rahil ma rtalik tali rira vava'at i na'a dedan ralan ma rti lyawan a, ma rafla talik nitdawan ni ngrebat a ma rti Ubu. Rotu wean inyai, boma rorang Ya'a ma veka a'i vatuk rira salasilan ra, ma irmunuk tamata ovi otu roak ma rira vava'at ra rmerat urun.'

¹⁹ Ba wean inyai ta raja Agripa, ya'a ot-orang lahir afa ovi urenar na'ut i lyawan yai ntali

lanit ratan nsuta ma nllit ya'a. § 20 Ya'a ufalak verin tamata ra ma rahil ma rtalik tali rira salasilan ra ma rorang Ubu, ovu rfaturu na'a rira vava'at ra ne, rahil ma rtalik roak tali rira salasilan ra. Ufamalik afa avyai verin tamata Yahudi ra na'a Damsyik veki, beti uti Yerusalem ma ufamalik vali. Nata ufamalik verin ira na'a munuk propinsi Yudea. Ti ufamalik vali verin tamata ovi wol Yahudi ra. 21 Otu wean inyai, bi Yahudi ra rtaha ya'a na'a Rahan Dawan Falurut mane rfedan ya'a. 22 Na'uk Ubu nlobang ma dawan ya'a ma naran amar ini, ba udiri ini ma ufamalik afa ovi uka'a ra verin tamata ra munuk, ko'u te dawan. Afa ovi ufalak ini wear isa watan ovu afa ovi lalan a Musa ovu nabi ra rfalak roak. 23 Ira rfalak ne, Raja i ntevit dida salasilan ra veka ntuan sian dawan ila'a ti naran i nmata, na'uk Ia nva'at ula Ia tali matmatan ma nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin ma neluk lyawan verin tamata Yahudi ovu ovi wol Yahudi ra.”

24 Paulus nangrihi ma nlotar tenan obin, na Festus netal vain a ma nafwak ne, “Paulus, oa fwoar roak! Mu kaka'a dawan da'in roak ma notu ma fwoar.”

25 Paulus nfalak verin ia ne, “O baba Festus, ya'a wol ufoar. Afa ovi ufalak ra kena, ovu ungrihi wean tamata i nka'a wan. 26 O raja Agripa, oa mka'a munuk roak afa ovi ufalak ra, bi ubrahi ma ungrihi lahir verin oa. Ya'a uka'a basil ne, baba mka'a afa avyai munuk, tevek wol rotu afa avyai na'a wan fanfonak. 27 Baba, oa morang afa ovi lalan a, nabi ra rtulis roak? Ya'a uka'a roak ne, baba oa morang vali nabi ra!”

§ 26:19 26:19 Kisah 9:3-6, 25:13, 14

²⁸ Agripa nfalak verin Paulus ne, “Deka munovak ne wol mnanat, na mot-nala ma orang vali Yesus.”

²⁹ Paulus nfalak ne, “Asnga'ut te mnanat, uflurut verin Ubu, boma oa ovu bir tinemun i fiang ini mryenar afa ovi ufalak ini, weabira vali ya'a, na'uk deka rdadul mia ovu dadadul tma'an wean ya'a.”

³⁰ Nata raja Agripa ovu Gubernur Festus irua Bernike, ovu vali tamata liak munuk rdiri, ³¹ ma rban-talik wan yai, ma rsifalak afa na'a murin. Ira rfalak ne, “Tamata ini wol ni sala ma tukun ia ma nmata, te ta'abu'i ia.”

³² Agripa nfalak verin Festus ne, “Wean i tamata ini wol nera ma Kaisar nfaleka ni vai-vatul ra na'a rira ngrihi a, na tfatalik watan ia.”

27

Paulus navul kabal lar ma nobal nti Roma

¹ Festus nfadoku ma amavul* kabal lar ma amobal amati propinsi Italia, ba ira rala Paulus ovu tamata buku tali bu'i ralan verin Roma ni suldadu dawan isa naran Yulius. Yulius ini ntali Kaisar ni sidovung suldadu dawan a.†

² Amarata kabal lar isa ntali kota Adramitium, mane amobal oli kota ovi rna'a tahat nelan na'a propinsi Asia. Tamata Makedonia isa ntali kota Tesalonika, naran Aristarkhus, novu vali ami.

³ Ni ilyan ana, amaran kota Sidon. Yulius ini notu lolin Paulus, ba ntorung ma Paulus

* **27:1** 27:1 Mulai na'a ayat ini ewal, Lukas i nasusan kitab ini nfalak ami. Ihin a, Lukas novu vali Paulus ma rti Roma. Msyi'ik vali Kisah 16:10 † **27:1** 27:1 Yulius nfareta suldadu ratut isa, wean Kornelius na'a Kisah 10:1.

nsuta tali kabal, ma ti nalola ni kida ra ma rsi'ik ia na'a afa ovi nperlu ra. ⁴ Tali inyai, na amobal ewal ma amahu nuhu isa naran Siprus ni varvavan, tevek nait a nangal kabal a. ⁵ Ti ma amobal ma ametal aletan ma amahu propinsi Kilikia ovu propinsi Pamfilia, ma ti amaran kota Mira i na'a propinsi Likia. ⁶ Amna'a inyai, na suldadu dawan yai ndav-nala kabal lar isa ntali Aleksandria mane nti Italia, ba novun ami ma amarata kabal yai. ⁷ Amtali Mira, na amafla ngalalahang watan, ba mami amar rivun na'a roal, beti susa dawan nkena ami ma ti amfaseri kota Knidus. Nait nangal teri ami, ba wol amahu nala varat. Amahu tranan ma amaran nuhu isa naran Kreta, ma amafla oli ni varvavan ma ambosal lalar isa naran Salmone. ⁸ Susa buas ma amafla oli nuhu yai, nata ti amaran namdawan isa i rfanara ia ne "Namdawan Lolin." Wan yai nfaseri kota Lasea.

⁹ Amvatuk amar rivun roak na'a mami inobal a. Yahudi rira amar dawan i irmunuk rtolat nbosal roak,‡ ba nait ovu saksakan ra dawan roak. Paulus nsurak ira ne, ¹⁰ "Did tinemun, uka'a roak ne wean i tobal ma wol tatalik, na veka tatuan susa dawan ila'a. Wol mane kabal ovu ni vnuat ra watan veka rakvisal, na'uk ita veka tmata vali."

¹¹ Na'uk suldadu dawan yai wol norang Paulus ni snurak a, ma norang watan tamata i ntaha wilin ovu tamata i ni kabal a, rira afa ovi rfalak ra. ¹² Namdawan yai wol lolin ma kabal ra

‡ 27:9 27:9 Yahudi rira amar dawan ma rtolat, inyai amar isa watan na'a vulan September te Oktober. Msyi'ik Imamat 16; 23:26-32; Bilangan 29:7-11.

rlau na'ut radridin dawan ovu saksakan. Ba tali tamata ovi rkarya na'a kabal yai, na etal dawan ra'an vai isa ma robal watan, boma rti lahir ahu isa naran Feniks na'a nuhu Kreta, ma rwelat inyai, ti naran radridin dawan nlia vek. Wan ini ndoku ma ti inovan ovu tranan varat ovu marmar varat.Ş

Nait ovu saksakan

¹³ Ti ma nait salsoling tali tranan nbana, na tamata ovi rkarya na'a kabal yai rsi'ik ne lolin roak, ba rfar a'ur ma rafla oli Kreta ni ngur a. ¹⁴ Wol mnanat, na nait fufakmetan i rfanara ia ne “Nait Marmar Timur” ntali nuhu yai ndoal, ¹⁵ ma nait dawan yai nkena ma nangal teri lahir kabal a. Ba amafla orang watan nait. ¹⁶ Amaskolal watan ma amahu nuhu ko'u isa naran Kauda ni varvavan a. Susa buas, na'uk amfasaka nala skutyaflu i kabal ntoda. ¹⁷ Tamata kabal ra rfasaka nala roak skutyaflu yai, beti rala kakeak van dawan ra ma rfaban-lilit kabal ma rkeak al rfangrebat kabal tain. Ira rbobar, beta ne rakreti iyaru ngur i na'a lala'in isa naran Sirtis, ba rfasuka lar a ma rfof-orang watan nait a. ¹⁸ Nait fufakmetan notu ma saksakan ra rwi-rwa mami kabal a ma natli'ik tia ma. Ba ni ilyan ana, betfasa rvatuk rira vnuat boku rsuta tahat. ¹⁹ Nata ni ilyan ewal, na rvatuk kabal ni bakreat ra. ²⁰ Amar ifira lahir, na wol amrea lera te nara ra. Nait ovu saksakan ra dawan ila'a, ba ralamami ra kako'u ila'a roak ma amanovak ne, veka amamata watan. ²¹ Amar ifira roak wol

Ş 27:12 27:12 Na'a Namdawan Lolin, na vulan boku radridin urun. Wol morar watan, na'uk salju ovu es vali.

rafna'an, ba Paulus ti ndiri waharira ralan ma nfalak ne, "Did tinemun! Ni lolin a, na myorang ning snurak ovi lan ufalak roak verin mia ma deka taroal talik Kreta, boma kabal a deka sian, ovu deka tvatuk vnuat ra. ²² Ba fiang ini era lahir verin mia ma ralabira deka kako'u. Kabal ini veka sian, na'uk tali did tinemun, na wol tamata isa vali veka nmata. ²³ Ufalak wean inyai, tevek indean a, Ubu Ni sansinir isa ntali lanit ratan nsuta ma ndir-ebang ya'a. Ubu i uraning ovu nfareta ya'a, nsinir ia ²⁴ ma nfalak ne, 'Paulus, deka bwobar! Oa veka ti mdiri Roma rira Kaisar wahan ralan ma nfaleka inukun verin oa. Eka mrenar, Ubu nala Ni rala lolin a verin mia, ma tamata ovi mimunuk na'a inobal ini veka rva'at watan.'

²⁵ Ba wean inyai ta kida averi, fyangrebat ralabira ra! Tevek ya'a orang Ubu. Ia veka nfakena lahir afa ovi nfalak roak verin ya'a. ²⁶ Na'uk ita veka takreti nuhu isa."

²⁷ Nait dawan yai nfafofa ami, ma amar vutu rahin ifa'at roak na'a tahat i naran Adria. Ka'a bi nafafruan tenan roak, na tamata kabal ra ranovak ne, kabal nfaseri roak raa. ²⁸ Ba rkeak afa aleman isa na'a kakeak a, beti rtolar suta aletan tain ma al rsavat ne, bilaman te kiretin. Rsavat aletan ni bilaman a, na refa vutrua. Nata wol mnanat, na rsavat ewal vali ma ni laman a refa vutu rahin ilima. ²⁹ Ira rbobar beta ne kabal nakreti vunun, ba relik a'ur ifa'at tali kabal ni muri a ma deka nfofa. Ira rera ma fara yarak amar. ³⁰ Tamata kabal ra ra'an vai isa roak mane rafla talik kabal, ba rtolar skutyafu yai. Ira rlabir tamata ra ma rotu ma ranovak ne, mane rtolar a'ur ra tali kabal ni ulu a. ³¹ Wean inyai,

bi Paulus nfallak verin dawan suldadu yai ovu suldadu ra ne, "Wean i tamata kabal ra rafla talik kabal ini, na ita veka wol tda tdir-ear!"

³² Ba suldadu avyai rafat etal kakeak ra tali skutyafu yai, ma nsuta tahat ma nfofa watan.

³³ Sarseri mane amar roak, na Paulus nasweang ira ma rafna'an, ma nfallak ne, "Amar vutu rahin ifa'at roak, na byobar lalawatan ma wol mifna'an, ³⁴ ba era verin mia ta kida averi ma eka mifna'an veki boma mingrebat, tevek itmunuk veka tda tdir-ear!"

³⁵ Paulus nangrihi munuk wean inyai, beti nala roti a ma nfallak fara weninyai verin Ubu na'a waharira ralan ra. Nata nvisul kedan ma na'an. ³⁶ Ba irmunuk ralarira ra rangrebat ewal roak, ma rala afamtahan ma ra'an. ³⁷ Tamata ovi amamunuk amna'a kabal yai ratut irua vutfitu rahin inean. ³⁸ Amafna'an munuk, nata rvatuk gandum ra rsuta tahat ma al nfamarang kabal.

Kabal nakreti

³⁹ Lera wol ndata obin, na tamata kabal ra rarea roak nuhu, na'uk wol ref nala wan yai. Ti nata rarea lala'in isa ovu ni ngur, ba rvolan mane rtav-teri kabal na'a inyai. ⁴⁰ Ba retal vatuk a'ur ra, ovu raruvat kakeak ovi rkeak wilin ra, beti rfasaka lar ulu a, boma nait nean ma kabal yarak nra ma ntavu ia. ⁴¹ Na'uk kabal yai nakreti kilun ma ni ulu wol nfangoak tia ma roak, ba saksakan ra rfar-fefar lahir ni muri a ma nama'ar.

⁴² Suldadu ra rvolan mane rfedan tamata ovi rtaha roak ira, boma deka rnanu rara ear ma rfonak ira. ⁴³ Na'uk suldadu dawan yai inan ma Paulus nva'at, ba nfallak teri ma deka rfedan ira.

Ia nfareta ma tamata ovi rka'a rnanu rtobur ula ira ma rnanu rara ngur. ⁴⁴ Tamata ovi rban-muri ra rtobur ma rtaha kba etal te kabal van boku ma rara ngur. Rotu wean inyai, bi tamata ra munuk rda rdir-ear.

28

Paulus nana'a nuhu isa naran Malta

¹ Amda ma amdir-ear roak, beti amka'a ne, nuhu ini naran Malta. ² Tamata ovi rleal nuhu yai rmarkai dalang ma rlobang ami. Da'ut nsuta roak ovu radridin dawan, ba rsidovuk yafu ma rera ami ma ti amafraran. ³ Paulus nasdovu aa sanan angaran boku ma nfadoku na'a yafu yai. Aru isa ntali aa sanan avyai nma murin, tevek ngnea da'in, ma nkokat liman a. ⁴ Tamata ovi rna'a nuhu yai rsi'ik aru i naklo'i Paulus liman a, na ka'i rsifalak afa verin ira ne, "Ita tka'a basil ne, tamata ini nsifedan! Velik ne wol nmata na'a roal, na'uk dida ubu vata i nukun tamata ra wol ntorung ma nva'at."

⁵ Na'uk Paulus nasmir vatuk aru yai nti yafu ralan. Ia wol nfarnuang akataka lahir. ⁶ Ira rnarin ne tenan veka nbara, te beta ne nleka ma nmata lahir. Ira rnaban ma mnanat, na'uk wol akataka nkena tenan a, ba tamata avyai rira fikiran ra ratvali ewal ma rfalak ne, ia ubu isa vali!

⁷ Dawan fareta* i naran Publius nfareta nuhu yai, ni lanun sarseri ovu wan yai. Ia ralan lolin urun ma nala ami neluk ni mangun, ma amar itelu nsi'ik ma lolin ami na'a ni rahan. ⁸ Dawan

* **28:7** 28:7 Vai Yunani npake vaivatul protoi, ihin a tamata i nban-ulu, te ntaha fareta na'a wan yai.

fareta yai yaman a nawar ia, ma tenan ngnea ovu ntimuri, ba ntuba watan. Paulus ti nsi'ik ia ma naflurut ovu nfadoku liman a na'a ia, ma lolin ewal ia. ⁹ Publius yaman lolin roak ia, ba tamata ovi rira suhut ra na'a nuhu yai rma ma Paulus notu vali ma lolin ira. ¹⁰ Ira ralang ma dawan ami, ba ti naran amar i mane amban-talik ira ma amobal ewal a, na rala munuk afa ovi amperlu na'a mami banbanan verin ami.

Amtali Malta mane amati Roma

¹¹ Amna'a Malta vulan itelu, beti amafnavul kabal lar isa i nlau inyai, tevek radridin dawan roak. Kabal yai ntali Aleksandria, naran Dioskuri.† ¹² Amobal nata ti amwelat kota Sirakusa, ma amna'a inyai amar itelu. ¹³ Tali inyai, na amobal ewal ma ti amaran kota Regium. Ni ilyan ana, nait tranan nbatar, ba amafla watan ma amar isa ewal, beti amaran kota Putioli. ¹⁴ Amtuan tamata ovi rorang Yesus boku na'a inyai, na rasweang ami ma ti amlolak ira karedralan isa. Nata amtali inyai, na mane ambana amati Roma. ¹⁵ Tamata ovi rorang Yesus na'a Roma rarenar ne, mane amati inyai, ba rti ma rsa'a ami na'a ahu isa naran Apius Ni Wan i Rfedi Rfaha Afa Na'a, beti na'a ahu isa vali naran Rahan Siwelat Itelu. Ti ma Paulus nsi'ik ira, na nfalak fara weninyai verin Ubu, ma ralan a dawan ewal.

† **28:11** 28:11 Kabal yai naran Dioskuri, ihin na'a vai Yunani ne, ubu irua i dekut ira, te felar isa. Ira rwalur rira ubu irua yai na'a kabal ni kora. Ubu irua yai nararira Kastor ovu Poluks. Tamata ovi rkarya na'a kabal lar te abau ra ba'i raraning ubu irua yai.

Paulus na'a kota Roma

¹⁶ Amaran Roma, na rira fareta rtorung ma Paulus nleal rahan isa. Suldadu isa nwanar ia na'a inyai. ¹⁷ Amar itelu nelak roak, beti Paulus nasdovu tamata Yahudi rira dawan ovi rban-ulu verin ira na'a inyai. Ia nfallak verin ira ne, “Did tinemun, velik ne wol otu sian dida tamata Yahudi ra te ubud-nusid rira adat ra, na'uk rtaha ya'a na'a Yerusalem ma rala ya'a verin Roma rira fareta ra. ¹⁸ Ti ma fareta Roma ra rorat munuk afa tali ya'a, na mane rfatalik ya'a, tevek wol ning sala akataka ma rukun ya'a ma umata. ¹⁹ Na'uk Yahudi ra wol rtorung ma rfatalik ya'a, ba wol ning linga'an liak roak ma era ma udiri Kaisar wahan ralan ma nfaleka inukun verin ya'a, velik ne wol mane uti fareta ra ma umangadu ning tamata Yahudi ra. ²⁰ Wean inyai, bi era ma utuan mia ma ungrihi verin mia. Ira rdadul ya'a, tevek orang Raja i ntevt dida salasilan ra. Ia Raja i Ubu ntorung roak ma nma verin tamata Israel ra.”

²¹ Ira rfalak ne, “Yudea ra wol rotu surat verin ami obin ma al rfamalik oa. Teramam-valimami ovi rtali ineri wol rfalak sian oa. ²² Na'uk inamami ma fwamalik mu inorang a ma amrenar, tevek amka'a ne, na'a wan inba watan tamata ra rfalak sian tamata ovi rorang Yesus rira sidovung.”

²³ Ba irmunuk Paulus rfadoku amar ma rsituation ira. Naran amar i rfadoku roak ma rsituation ira, na dawan Yahudi rivun ira rma Paulus wan i nleal a. Ia nair ira ma nfalyawang Ubu Ni Fareta Ralan verin ira, tali varverak ti naran lervava. Ia nfamalik afa ovi rtulis roak na'a Musa ni inukun ra ovu tali nabi rira kitab ra, ma ndava ralarira

ra ma rorang Yesus. ²⁴ Tamata boku rorang afa ovi Paulus nfalak ra, na'uk boku vali rafena ma rorang. ²⁵ Tamata avyai wol ra'an vai isa na'a afa ovi Paulus nfalak ra. Ira mane rdir-talik wan yai, ba Paulus ntafal ma nfalak verin ira ne, "Ubu Ni Roh kena lahir ma nfalak verin nabi Yesaya. Ia nfalak verin ubud-nusid ra ne, ²⁶ 'Muti ma fwalak verin Yahudi ra wean ini:

Mia veka mryenar lalawatan, na'uk wol fyan-aran ihin a.

Mia msyi'ik lalawatan, na'uk wol mkya'a.

²⁷ Tevek tamata ovi ralarira ra rasmotak, ba rsibi arurira ra ovu rkubak matarira ra, boma deka rsi'ik ovu matarira ra, deka rarenar ovu arurira ra, deka rfan-aran ovu ralarira ra, ovu deka rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, ma rdava Ya'a i bis otu ma lolin ewal ira.' "‡

²⁸ Paulus ntafal ewal ma nfalak ne, "Ba inak ma mkya'a ne, Ubu Ni Ivar Lolin i nfamalik na'a i wean inba ma Ia nsikat tamata ra tali rira salasilan ra, boma rira vava'at kakiwal nti roak verin tamata ovi wol Yahudi ra. Ira veka rarenar Ivar Lolin yai ma rorang!"

[²⁹ Paulus nfalak munuk wean inyai, na tamata Yahudi avyai rban-talik wan yai ma rsitaku ulurira ra na'a rira fikiran ra.]§

³⁰ Paulus ni varat irua na'a inyai, ma ka'i nbahir rahan isa ma nleal. Ia inan ma tamata iki watan nma ma nalola ia. ³¹ Ia nabrahi ma nfamalik na'a i Ubu nfareta tamata ra wean lahir

‡ 28:27 28:27 Yesaya 6:9-10 § 28:29 28:29 Naskah mnanat na'a vai Yunani, etal dawan wol rira ayat ini.

Raja, ovu nair Duila'a Yesus verin tamata ra. Wol
tamata isa vali nangal ia.

Surat Ralan na'a Vaidida

Fordata: Surat Ralan na'a Vaidida (New Testament)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fordata

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

ad2f572b-0c2a-58a6-8da1-aa7be8bee2bb